

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om stöd för boenderådgivning till kommunerna 2023–2027

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det stiftas en lag om stöd för boenderådgivning till kommunerna 2023–2027.

Syftet med lagen är att förbättra tillgången till boenderådgivning. Genom boenderådgivning förebyggs sådana problem i boendet som kan leda till förlust av bostad. Med hjälp av lagen uppmuntras kommunerna att utveckla och utvidga boenderådgivningstjänster så att boenderådgivning finns tillgänglig oberoende av om en boende som behöver hjälp har en ägarbostad, en hyresbostad eller en bostad som baserar sig på någon annan besittningsform. Det uppmuntras också till utveckling av boenderådgivning som svarar mot behoven hos olika boendegrupper.

Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (ARA) föreslås kunna bevilja kommuner och samkommuner understöd för produktion, utvidgning eller utveckling av boenderådgivning. Understödet kan användas för att producera boenderådgivning själv eller för att skaffa den av någon annan tjänsteproducent. Boenderådgivning är förebyggande verksamhet där kommunen samarbetar med välfärdsområdet och andra offentliga aktörer, privata företag och allmännyttiga samfund. Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet ska enligt förslaget stödja kommunerna i utvecklingen av boenderådgivning samt följa upp tillgången till och sätten att ordna boenderådgivning. Miljöministeriet svarar för bedömningen av hur den tidsbundna lagen fungerar. Vid bedömningen ska man i samarbete med olika aktörer samla aktuell information om understödets verkningar och situationen inom boenderådgivningen i hela landet.

Propositionen hänför sig till målet i regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering att bostadslösheten ska avskaffas på två valperioder. Enligt regeringsprogrammet ska särskild uppmärksamhet ägnas åt att förbättra tillgången till boenderådgivning och förebygga bostadslöshet, med fokus på unga och invandrare. Propositionen stöder också regeringsprogrammets mål att främja välfärden och minska ojämlikheten.

Propositionen hänför sig till statens budgetproposition för 2023 och avses bli behandlad i samband med den.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 1 januari 2023 och gälla till och med den 31 december 2027.

SISÄLLYS

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
MOTIVERING	4
1 Bakgrund och beredning.....	4
1.1 Bakgrund.....	4
1.2 Beredning.....	4
2 Nuläge och bedömning av nuläget.....	5
2.1 Gällande lagstiftning.....	5
2.2 Program och statsunderstöd	9
2.3 Nuläget för boenderådgivningen.....	10
2.4 Boenderådgivning med tanke på olika befolkningsgrupper.....	14
2.4.1 Personer som bor på hyra och personer som bor i ägarbostäder	14
2.4.2 De unga	15
2.4.3 Invandrare	16
2.4.4 Övriga boendegrupper och bostadslösa.....	17
3 Målsättning.....	18
4 Förslagen och deras konsekvenser.....	18
4.1 De viktigaste förslagen.....	18
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna	19
4.2.1 Ekonomiska konsekvenser	19
4.2.1.1 Konsekvenser för hushållen	19
4.2.1.2 Konsekvenser för den kommunala ekonomin.....	21
4.2.1.3 Konsekvenser för företag och andra privata aktörer	26
4.2.1.4 Konsekvenser för organisationerna.....	27
4.2.1.5 Konsekvenser för statsfinanserna.....	28
4.2.2 Konsekvenser för myndigheterna	29
4.2.2.1 Kommunerna.....	29
4.2.2.2 Vårdsområdena	30
4.2.2.3 Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet.....	31
4.2.3 Andra konsekvenser för människorna och samhällsliga konsekvenser	32
4.2.3.1 Konsekvenser för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna	32
4.2.3.2 Konsekvenser för jämlikheten.....	33
4.2.3.3 Konsekvenser för det statsfinansierade bostadsbeståndet och det övriga bostadsbeståndet.....	34
4.2.3.4 Konsekvenser för jämställdheten mellan könen.....	35
5 Alternativa handlingsvägar	36
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser.....	36
5.1.1 Boenderådgivning på vårdsområdets organiseringsansvar	36
5.1.2 Boenderådgivning hör till kommunens organiseringsansvar	37
5.1.3 Avtalsmodell som samordnas av Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet.....	37
5.1.4 Utveckling av boenderådgivningstjänster utan lagstiftning	38
5.1.5 Det valda alternativet	39

RP 129/2022 rd

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet	40
6 Remissvar	43
7 Specialmotivering	45
8 Bestämmelser på lägre nivå än lag	50
9 Ikraftträdande	50
10 Verkställighet och uppföljning	51
11 Förhållande till andra propositioner	51
11.1 Förhållande till budgetpropositionen	51
12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	51
12.1 Rätt till en bostad	51
12.2 Jämlikhet och förbud mot diskriminering	52
12.3 Offentliga förvaltningsuppgifter och anförtroendet av dem till andra än myndigheter	53
LAGFÖRSLAG	57
Lag om stöd för boenderådgivning till kommunerna 2023–2027	57

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Målet i regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering är att halvera bostadslösheten under valperioden och avskaffa bostadslösheten på två valperioder, det vill säga senast 2027. Vi ska särskilt koncentrera oss på att förbättra tillgången till boenderådgivning och förebygga bostadslöshet, med fokus på unga och invandrare. Enligt regeringsprogrammet ska boenderådgivningen göras lagstadgad och anvisas tillräckliga resurser. Boenderådgivning ska tryggas i samarbete med kommunerna och bör tillhandahållas oberoende av boendeformen.

Enligt målen i regeringsprogrammet är Finland ett alltmer jämlikt och likställt land där varje människa är värdefull och förtroendet ökar. Skillnader i välfärd, hälsa och inkomster ska minskas och delaktigheten ökas. Finland ska främja de mänskliga rättigheterna, välfärdsekonomin och förutsättningarna för ett gott liv under en människas hela livscykel. Alla ska ha möjlighet att göra val som stöder välbefinnandet. Genom olika åtgärder minskas fattigdom och underprivilegiering samt främjas ett familje-, barn- och åldersvänligt samhälle.

I samband med behandlingen av budgetpropositionen för 2022 förutsatte riksdagen att regeringen till riksdagen före hösten 2022 överlämnar en proposition med förslag till permanent boenderådgivning och bestämmelser om att verksamheten ska vara lagstadgad och att ändringen träder i kraft 2023 ([RSk 48/2021 rd](#)). Enligt finansutskottets betänkande behövs det en utvidgning av boenderådgivningen. Rådgivning ska ges oberoende av boendeform för att fallen av hyresskulder, störningar i boendet och vräkning ska kunna reduceras effektivt och fortsatt boende tryggas. ([FiUB 33/2021 rd](#).)

I [Statsrådets redogörelse Utvecklingsprogram för bostadspolitiken 2021–2028](#) beaktas boenderådgivning som ett sätt att främja vars och ens rätt till ett bra boende till rimligt pris. Tillgången till boenderådgivning förbättras både genom lagstiftning och genom det treåriga bostadslöshetsprogram som inleddes 2020.

1.2 Beredning

En arbetsgrupp tillsattes för att bereda lagstiftning om boenderådgivning (beslut om tillsättande 18.3.2020, VN/4845/2020). Arbetsgruppens mandatperiod fastställdes till 18 mars–31 december 2020. Mandatperioden förlängdes till den 28 februari 2021 (ändring av beslutet om tillsättande 6.11.2020).

Arbetsgruppen för boenderådgivning hade till uppgift att bereda förslag till lagstiftning om boenderådgivning med beaktande av bostadspolitiska och andra eventuella mål i lagstiftningen. Arbetsgruppen granskade nuläget inom boenderådgivning och hur den ordnas samt skisserade upp olika alternativ för hur boenderådgivningen kan utvecklas och regleras.

Rapporten från arbetsgruppen för boenderådgivning var på offentlig remiss på webbplatsen utlåtande.fi 9 april–21 maj 2021. Utlåtande begärdes av de kommuner som deltar i samarbetsprogrammet för halvering av bostadslöshet, hyreshussamfund, organisationer som tillhandahåller boenderådgivning och andra boendetjänster samt av berörda ministerier. Sammanlagt 58 remissyttranden lämnades in. Arbetsgruppens rapport, beslut om tillsättande av arbetsgruppen,

RP 129/2022 rd

mötespromemorior, erhållna utlåtanden och ett sammandrag av utlåtandena finns under beteckningen YM029:00/2020 i statsrådets projektportal på adressen <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=YM029:00/2020>.

Ett beslut om ett lagstiftningsprojekt för att utarbeta en regeringsproposition om boenderådgivning fattades den 24 januari 2022 (beslut om tillsättande VN/724/2022). Beredningen har gjorts vid miljöministeriet utifrån boenderådgivningsarbetsgruppens rapport och remissbehandlingen av den i samarbete med Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (ARA). Vid beredningen har bland annat Finansierings- och utvecklingscentralen för boendets [rapport om boenderådgivning i Finland](#) utnyttjats (Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet, rapporter 2/2019).

Utkastet till regeringens proposition om stöd för boenderådgivning 2023–2027 var på remiss i utlåtandetjänsten 3–31 maj 2022. Utlåtanden begärdes av de kommuner som deltar i det riksomfattande programmet för bostadslöshet, regionstäderna samt städerna och ramkommunerna i MBT-regionerna. Dessutom begärdes utlåtanden av välfärdsområdena, allmännyttiga aktörer och organisationer, rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten samt av andra berörda statliga myndigheter och ministerier. Också andra aktörer än de som nämndes i sändlistan gavs möjlighet att yttra sig. Utlåtande begärdes av 180 sammanslutningar, av vilka 43 svarade på begäran. Av de svarande meddelade tre att de inte lämnar något utlåtande. Det kom även in utlåtanden från tre andra instanser. Således inkom sammanlagt 43 utlåtanden.

Utkastet till regeringsproposition har behandlats i delegationen för kommunal ekonomi och kommunalförvaltning, och förhandlingar enligt 11 § i kommunallagen (410/2015) har förts om propositionen.

Beslutet om tillsättande av lagstiftningsprojektet, utkastet till regeringsproposition, de utlåtanden som inkommit och ett sammandrag av utlåtandena finns med identifieringskod YM003:00/2022 i statsrådets projektportal på adressen <https://valtioneuvosto.fi/sv/projekt?tunnus=YM003:00/2022>.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Gällande lagstiftning

Med boenderådgivning avses arbete som syftar till att trygga boendet genom att förebygga och lösa problem med boendet och ge vägledning i frågor som gäller boendet. Det finns ingen lagstiftning om boenderådgivning eller om stödjande av boenderådgivning med statsmedel. Lagstiftningen om offentliga tjänster har dock beröringspunkter med boenderådgivningen och dess mål.

Socialservice enligt socialvårdslagen (1301/2014) ska enligt 11 § ordnas bland annat som stöd för att klara av det dagliga livet, för stödbehov med anknytning till boende, för behov av ekonomiskt stöd samt för att förhindra marginalisering och främja delaktighet. Enligt regeringens proposition till riksdagen med förslag till socialvårdslag (RP 164/2014 rd) avses med behovet av stöd för ordnande av boende situationer där en person saknar bostad eller riskerar att förlora den, inte kan bo i den eller där det råder betydande brister i personens boendeförhållanden. Stöd behövs eftersom personen inte själv eller med hjälp av de bostadsmyndigheter som ansvarar för ordnandet av boendet förmår ordna skäliga boendeförhållanden åt sig eller rätta till bristerna i sina boendeförhållanden. Enligt regeringspropositionen kan det behov av stöd för ordnande av boende som avses i 11 § anknyta till olika situationer. Frågan om avsaknad av bostad eller risken

att förlora bostaden kan bero exempelvis på att en persons medel på grund av ekonomiska problem eller små inkomster inte räcker till för boendet ens efter de stöd som beviljas för boendet. En person kan löpa risk för att förlora sin bostad i olika livssituationer. Socialvårdens ansvar för ordnande av boendet är avsett att aktualiseras i sista hand så att personen själv primärt ansvarar för ordnandet av boendet. Inom socialvården är frågan om boende i allmänhet kopplad till och underkastad andra omständigheter samt åtgärder och interventioner som verkställs på grund av dem. Avsaknad av bostad eller dess olämplighet kan dock leda till flera centrala problem ur socialvårdens perspektiv, och därför borde ordnande av boende ingå i socialvårdens åtgärdsutbud. I regel är det ändå bostadsmyndigheterna som ansvarar för att ordna en bostad. (RP 164/2014 rd, s. 102–103) Bestämmelser om socialservice som svarar mot de stödbehov som avses i 11 § i socialvårdslagen finns i 14 §.

Stöd i anslutning till boendet kan genomföras exempelvis inom social handledning, med vilken enligt 16 § i socialvårdslagen avses rådgivning, handledning och stöd för individer, familjer och gemenskaper i användningen av service och samordningen av olika stödformer. Målet är att främja individens och familjens välfärd och delaktighet genom att stärka deras livskompetens och funktionsförmåga. Därtill ska de boende enligt 6 § i socialvårdslagen ha tillgång till rådgivning och handledning inom socialvården. Särskilt avseende ska fästas vid rådgivning och handledning för barn, unga och personer som behöver särskilt stöd. I 35 § i socialvårdslagen föreskrivs det om vissa yrkesutbildade personers skyldighet att styra en person vars behov av socialvård är uppenbart till att söka socialservice eller om personen samtycker till det kontakta den myndighet som ansvarar för den kommunala socialvården, så att behovet av stöd kan bedömas.

I lagen om stödande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälso-tjänster för äldre (980/2012, *äldreomsorgslagen*) föreskrivs det bland annat om utredning av äldre personers servicebehov, serviceplaner och beviljande av socialservice. Enligt 15 § 3 mom. ska i samband med att servicebehovet utreds den äldre personens funktionsförmåga bedömas mångsidigt och med tillförlitliga bedömningsinstrument. När funktionsförmågan bedöms ska det utredas till vilka delar den äldre personen klarar de funktioner som hör till normal livsföring i sin egen boende- och närmiljö och med vad han eller hon behöver stöd och hjälp. Vid bedömningen ska den äldre personens fysiska, kognitiva, psykiska och sociala funktionsförmåga samt faktorer som har samband med tillgängligheten i omgivningen, tryggheten i boendet och tillgången till närservice beaktas. Enligt 12 § ska kommunen ordna rådgivningstjänster som stöder den äldre befolkningens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand. I äldreomsorgslagen har godkänts ändringar som gäller den äldre befolkningens boende. Avsikten är att den äldre befolkningens behov av boende i större utsträckning ska förutsägas i kommunens och välfärdsområdets planeringsarbete samt att äldre i rådgivning enligt 12 § ska uppmuntras till att förutse sina boendebeständigheter och genomföra lösningar som stöder självständigt boende (Rsv 96/2022 rd).

Bestämmelser om utredning av servicebehovet hos personer med funktionsnedsättning, serviceplaner samt beslut om service och stöd finns i lagen om service och stöd på grund av handikapp (380/1987, *handikappservicelagen*) och i vissa andra lagar. En reform av lagstiftningen om handikappservice är aktuell.

Ansvaret för socialservicen överförs från kommunerna till välfärdsområdena från och med den 1 januari 2023 (lag om ordnande av social- och hälsovård, 612/2021). Endast Helsingfors stad ansvarar fortfarande för ordnandet av socialservice. Efter ändringen är det enligt 6–7 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård både kommunernas och välfärdsområdenas uppgift att främja invånarnas hälsa och välfärd. Kommunen bär det primära ansvaret för främjandet av hälsa och välfärd till den del denna uppgift anknuter till kommunens övriga lagstadgade upp-

RP 129/2022 rd

gifter och välfärdsområdet till den del uppgiften anknyter till välfärdsområdets övriga lagstadgade uppgifter. Kommunen och välfärdsområdet ska samarbeta med varandra för att främja hälsa och välfärd och stödja varandra med sin sakkunskap. Enligt förarbetena till lagen ska sakkunskapen inom socialvården med hjälp av det strukturella sociala arbetet införlivas i den övriga planeringen, beredningen och beslutsfattandet i kommunen (RP 241/2020 rd, s. 620). Bestämmelser om strukturellt socialt arbete finns i 7 § i socialvårdslagen, enligt vilken det omfattar (1) produktion av information som bygger på klientarbetet inom socialvården och som gäller klienternas behov och behovens samhälleliga kopplingar samt verkningarna av den socialservice och den övriga socialvård som möter behoven, (2) målinriktade åtgärder och åtgärdsförslag för att förebygga och rätta till sociala problem samt för att utveckla kommuninvånarnas (från och med den 1 januari 2023: välfärdsområdets invånares) boende- och närmiljöer och (3) införlivande av sakkunskapen inom socialvården i de andra kommunala sektorernas planering (från och med den 1 januari 2023: i planeringen i de andra sektorerna i välfärdsområdet och kommunen) samt samarbete med privata serviceproducenter och organisationer genom utveckling av det lokala sociala arbetet samt det övriga utbudet av service och stöd.

Sociala krediter och förmedlingskontoservice hör till metodurvalet inom socialvården när det gäller klienters ekonomiska problem. Enligt lagen om social kreditgivning (1133/2002) är syftet med kreditgivningen att förebygga ekonomisk utslagning och överskuldssättning samt att främja en persons eller en familjs förmåga att klara sig på egen hand. Kommunen kan ordna social kreditgivning i den omfattning den beslutar. För kreditsökanden och kredittagaren ska vid behov ordnas ekonomisk rådgivning och handledning i samband med att social kredit beviljas och under återbetalningstiden. När det gäller förmedlingskontoservice är det fråga om ett gemensamt avtal mellan klienten och socialväsendet vid skötseln av penningärenden. Klienten omfattas då inte av förmyndarskap eller allmän intressebevakning. Klienten förbinder sig frivilligt till en tjänst där hans eller hennes inkomster styrs till ett konto som socialväsendet förvaltar. Från kontot sköts klientens dagliga utgifter och finansiella ärenden i enlighet med vad som överenskommit. Klienten får en brukspenning av sina återstående medel. I bruktagandet av förmedlingskontoservicen kan grunda sig bland annat på folkpensionslagen (568/2007) eller lagen om pension för arbetstagare (395/2006). Även social kreditgivning och förmedlingskontoservicen överförs från kommunerna till välfärdsområdena från och med den 1 januari 2023.

Med stöd av lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning (813/2017) ges vid ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning privatpersoner upplysningar och råd om skötseln av ekonomi och skulder, biträds privatpersoner vid utarbetandet av en hushållsbudget, utreds det på vilket sätt en gäldenärs ekonomiska problem kan lösas och biträds en gäldenär som utreder möjligheterna att nå förlikning med sina fordringsägare, biträds en gäldenär vid skötseln av ärenden i anslutning till skuldsanering, i synnerhet vid upprättandet av en skuldsaneringsansökan och andra utredningar och handlingar som krävs enligt lagen om skuldsanering för privatpersoner (57/1993) och hänvisas gäldenären att vid behov söka juridisk hjälp. Ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning ordnas av statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt som ska se till att tjänster tillhandahålls jämligt inom rättshjälps- och intressebevakningsdistriktet. I och med det projekt för tidig ekonomisk rådgivning som genomfördes 2019–2021 har det på flera orter inrättats ekonomirådgivningar där medborgarna med låg tröskel får multiprofessionell ekonomisk rådgivning utan tidsbokning. I ekonomirådgivningen deltar också en sakkunnig från Utsökningsverket som ger allmänna råd i utsökningsfrågor utan att ta ställning till frågor som gäller enskilda medborgare.

Till konsumentrådgivning enligt 2 a kap. i lagen om Konkurrens- och konsumentverket (661/2012) hör att ge konsumenterna och näringsidkarna upplysningar och råd i frågor som är av betydelse för konsumenterna och i frågor som gäller konsumenternas rättsliga ställning, i en enskild konflikt mellan en näringsidkare och en konsument bistå konsumenten genom att reda

ut ärendet och eftersträva förlikning i det samt vid behov hänvisa konsumenten till behörigt rättsskyddsorgan, delta i övervakningen av konsumtionsnyttigheters pris och kvalitet och i övervakningen av marknadsföring och avtalsvillkor som gäller konsumtionsnyttigheter. Hyresärenden, bostadsrättsärenden samt bostads- och fastighetsköp mellan två enskilda personer hör till konsumentrådgivningens uppgifter endast när det gäller allmänna uppgifter och rådgivning. För ordnandet av rådgivningen svarar Konkurrens- och konsumentverket. Inom konsumentrådgivningen behandlades 2021 sammanlagt 51 274 kontakter. Av de kontakter som styrdes till något annat ställe handlade 340 om boende.

I tvistemål som gäller bostadsköp, överlåtelse av bostadsrätt och hyra av bostadslägenhet kan en rekommendation till avgörande sökas hos konsumenttvistenämnden (lagen om konsumenttvistenämnden, 8/2007). Ett beslut som meddelas av nämnden är inte verkställbart och har inte samma rättsverkningar som en dom. Avgöranden som är bindande för parterna i mål som gäller fordran eller vräkning samt i andra tvistemål som gäller boende meddelas vid tingsrätterna, som också avgör enskilda personers ansökningar om skuldsanering.

Rådgivning som gäller lagstadgade offentliga tjänster inom socialvården, ekonomi- och skuldrådgivningen samt konsumentrådgivningen ges under tjänsteansvar. I förvaltningslagen (434/2003) föreskrivs som allmän lag dessutom om myndigheternas skyldighet att ge råd inom ramen för sin behörighet och om skyldigheten att främja samarbetet mellan myndigheterna.

På ett allmänt plan förpliktas staten och kommunerna av lagen om utvecklande av bostadsförhållandena (919/1985). Enligt 5 § ska kommunen inom sitt område skapa allmänna förutsättningar för utvecklande av bostadsförhållandena. Kommunen ska se till att åtgärderna för att utveckla boendeförhållandena inriktas särskilt på att förbättra bostadslösa och bristfälligt boende personers bostadsförhållanden. Kommunen ska utveckla bostadsförhållandena inom sitt område så att medlemmar av kommunen som blivit utan bostad och som inte utan oskäligen svårigheter på egen hand kan skaffa sig bostad kan beredas skäligen boendeförhållanden. I praktiken utvecklas bostadsförhållandena med hjälp av den områdesplanering som baserar sig på markanvändnings- och bygglagen (132/1999) samt med hjälp av markpolitiken. Enligt 5 § i markanvändnings- och bygglagen är målet för områdesplaneringen att utgående från en interaktiv planering och tillräcklig bedömning av konsekvenserna främja förutsättningarna bland annat för en tillräcklig bostadsproduktion. Kommunen kan också med hjälp av till exempel placeringen av tomter och villkor för tomtöverlåtelsen styra bostadsbyggandet så att det är tillräckligt och mångsidigt för olika behov. I den pågående [revideringen av markanvändnings- och bygglagen](#) är avsikten att lagen ska delas in i en separat områdesanvändningslag och en bygglag.

Inom statsförvaltningen svarar Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet för utvecklandet av bostadsförhållandena. Enligt lagen om Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (71/2007) har centralen bland annat till uppgift att ha hand om genomförandet av det statliga stöd som beviljas för byggande, förvärv och ombyggnad av bostäder samt av statliga bidrag och borgen i anslutning till boendet, styra och övervaka användningen av det bostadsbestånd för vilket arava- och räntestödslån har beviljats, utföra sakkunniguppgifter och informationstjänster som gäller boendet och bostadsmarknaden samt göra utredningar som anknyter till dem. Enligt statsrådets förordning om Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (285/2007) har centralen också till uppgift att utveckla den av staten understödda byggnads- och reparationsverksamheten i fråga om bostäder, främja ett planmässigt ägande och en planmässig användning och skötsel av bostadsfastigheter, stödja förbättrandet av bostadsområden och livsmiljöns kvalitet, och främja utvecklingsverksamhet i anslutning till boendet. Styrningen av och tillsynen över Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet hör till miljöministeriet.

För finansiering av åtgärder som syftar till att utveckla bostadsförhållandena finns Statens bostadsfond. Fonden lyder under miljöministeriet och står utanför statsbudgeten. Bostadsfondens medel används för beviljande av lån och för annat stödjande av bostadsfinansiering enligt vad som föreskrivs särskilt eller bestäms i statsbudgeten. (Lag om statens bostadsfond, 1144/1989)

2.2 Program och statsunderstöd

Utvecklingen av boenderådgivningen i Finland har inletts som självständiga serviceförsök på olika orter. Kommunerna har utvecklat sin verksamhet i anslutning till boendet i huvudsak självständigt som en del av eller utöver sina lagstadgade uppgifter. Boenderådgivningen i kommunerna beskrivs närmare i avsnitt 3.

Boenderådgivningen har varit kopplad till de riksomfattande utvecklingsprogrammen sedan 2008. Centrala riksomfattande program är programmen för att minska långtidsbostadslösheten PAAVO I (2008–2011) och PAAVO II (2012–2015) samt åtgärdsprogrammet för förebyggande av bostadslöshet AUNE (2016–2019). Som ett led i genomförandet av åtgärdsprogrammet för förebyggande av bostadslöshet har staten understött till exempel försöksprojektet för förebyggande av ekonomiska problem bland hyresgäster (ASTA) åren 2018–2021. Programmen har dokumenterats på webbplatsen <https://asuntoensin.fi/ohjelma/>. För närvarande pågår ett [samarbetsprogram för halvering av bostadslösheten 2020–2022](#). I programmet deltar Björneborg, Esbo, Helsingfors, Hyvinge, Jyväskylä, Kuopio, Tammerfors, Träskända, Uleåborg, Vanda och Åbo.

Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet har sedan 2009 med stöd av statsunderstödslagen (688/2001) beviljat stöd ur Statens bostadsfond till kommuner, organisationer och sammanlutningar som bedriver eller inleder boenderådgivning. Understödet gäller endast det statsfinansierade bostadsbeståndet. Syftet med stödet för boenderådgivningen har varit att permanenta den verksamhet som inleddes i form av ett projekt. Understöd beviljas för högst tre år för samma projekt. Av grundad anledning kan understöd beviljas även efter tre år för projekt som har ett stort behov och för vilka det krävs längre tid för att etablera verksamheten samt för vilka de framlagda resultaten visar projektets verkningsfullhet när det gäller att förebygga bostadsproblem och bostadslöshet. Nya projekt prioriteras dock vid beviljandet av understöd. Under de senaste åren har det tillgängliga anslaget för understöden varit 0,9 miljoner euro per år. Understödsbeloppet uppgick fram till 2021 till högst 35 procent av kostnaderna. Inom ramen för understödsverksamheten har Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet understött boenderådgivare med utbildning och material. Centralen publicerade 2019 bland annat en [guide för boenderådgivning](#).

I budgeten för 2022 har Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet anvisats ett nytt anslag för att utveckla och utvidga boenderådgivningen och den ekonomiska rådgivningen i anslutning till boendet. Det treåriga reservationsanslag som finns under moment 35.20.31 i budgeten uppgår 2022 till tre miljoner euro. Avsikten är att med hjälp av anslaget utvidga boenderådgivningen och den ekonomiska rådgivningen i anslutning till boendet till att gälla både personer som bor i privata hyresbostäder och personer som bor i ägarbostäder. Målet är att minska hyresskulder, störningar i boendet och vräkning samt att trygga fortsatt boende. Understödet inriktas på att utvidga den befintliga bostads- och ekonomirådgivningen och att utveckla ny rådgivning för alla de boende som behöver stöd i sitt boende. Den service som understöds kan produceras av kommunen själv eller av någon annan aktör som kommunen utsett. Understöd kan endast beviljas kommuner, och det uppgår till högst 60 procent av de kostnader som berättigar till statsunderstöd och som förädlas av bostadsrådgivning och ekonomisk rådgivning i anslutning till boendet. I och med det nya anslaget höjdes också den maximala andelen av de understöd som beviljas ur Statens bostadsfond för det statsfinansierade bostadsbeståndet till 60

procent av kostnaderna. Understöd från Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet kan inte beviljas om understödstagaren har beviljats annat understöd för samma kostnader.

Social- och hälsoorganisationernas understödscentral (STEA) beviljar allmännyttiga aktörer statsunderstöd bland annat för sådan verksamhet som har beröringspunkter med boenderådgivningen. Understödscentralens understödsverksamhet baserar sig på statsunderstödslagen och statsrådets förordning om statsunderstöd till allmännyttiga sammanslutningar och stiftelser för främjande av hälsa och social välfärd (1552/2016). Under de senaste åren har understödscentralens understöd för rådgivning och handledning i boendet uppgått till sammanlagt cirka fyra miljoner euro per år. Av detta belopp har cirka 1,4 miljoner euro riktats till organisationer för ungdomsboende. Andra målgrupper för organisationernas tjänster är till exempel rehabiliteringsklienter inom mentalvården, rehabiliteringsklienter inom missbrukarvården, personer med funktionsnedsättning, fångar som frigges och bostadslösa. Understödscentralen beviljar understöd också för organisationers anskaffning av bostäder avsedda för grupper med särskilda behov. Det boenderelaterade arbete som organisationer utför riktar sig dock också till andra än de egna boende. Det omfattar bland annat individuell handledning i bostadssökning, boendefärdigheter och ekonomi. Dessutom väljer organisationerna boende, informerar, ger boendeutbildning, utför intressebevakningsarbete och nätverkssamarbete. Understödscentralens finansiering är betydande också bland annat för Garantistiftelsens verksamhet, som innefattar ekonomisk rådgivning, borgen för de saneringslån som tas ut från banken och smålån. Lagstiftningen om finansieringen av aktörerna inom social- och hälsovården håller på att revideras i samband med reformen av Veikkaus Ab:s finansieringsmodell för avkastning av penningspel.

På grunderna och förfarandena för beviljande av statsunderstöd tillämpas statsunderstödslagen som allmän lag. I statsunderstödslagen föreskrivs det bland annat om statsunderstödet's maxibelopp, övervakningen av dess användning och återkrav samt statsunderstödsstagarens skyldighet att lämna uppgifter. Statsbidragsmyndigheten kan med stöd av 37 § utfärda närmare anvisningar om tekniska detaljer som gäller ansökan om statsunderstöd, sökandens skyldighet att utreda vem som ansöker om statsunderstöd, understödstagarens bokföringsskyldighet, utbetalningen av statsunderstöd samt användningen av statsunderstöd och övervakningen därav.

Enligt fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (*EUF-fördraget*) är stöd som ges av statliga medel för företagsverksamhet i princip förbjudet (artikel 107.1). Statligt stöd definieras i EUF-fördraget som stöd som ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel, av vilket slag det än är, som snedvrider eller hotar att snedvrیدا konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion, i den utsträckning det påverkar handeln mellan medlemsstaterna. Offentliga stöd till företagsverksamhet kan dock vara förenliga med den inre marknaden, om de främjar den allmänna ekonomiska utvecklingen och de mål som anges i EUF-fördraget. Kommissionen har utfärdat detaljerade bestämmelser om hurdana statliga stöd som är tillåtna och om de förfaranden som ska iaktas när stöd beviljas. Unionens regler om statligt stöd tillämpas om samtliga kriterier för statligt stöd uppfylls.

2.3 Nuläget för boenderådgivningen

Boenderådgivningens historia och nuläge beskrivs i en rapport om [boenderådgivningen i Finland](#) som Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet publicerade 2019. För rapporten granskades information som samlats in om understödsverksamheten och utarbetades en enkät som riktades till kommunerna och besvarades av 217 kommuner. Dessa kommuner täckte cirka 90 procent av Finlands befolkning och bostadsbestånd.

Med boenderådgivning som stöds med understöd från Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet avses arbete som syftar till att trygga boendet genom att förebygga och lösa problem

med boendet samt genom att handleda i frågor som gäller boendet. Enligt rapporten ordnades det 2019 boenderådgivning enligt denna definition i minst 54 kommuner. Dessa kommuner är olika både till storlek och läge. I ungefär en tredjedel av kommunerna hade boenderådgivningen inletts före 2010 och i andra kommuner efter 2010. Innehållet i och sättet att genomföra rådgivning i anslutning till boendet varierar dock mycket mellan kommunerna. Utöver det som nämnts ovan meddelade 92 kommuner i en enkät att de ordnar boenderådgivning i en sådan form som inte till alla delar uppfyller centralens definition men som syftar till samma mål. Av kommunerna meddelade 60 att de inte ordnar någon boenderådgivning alls och 15 kommuner kunde inte bedöma frågan.

Enligt en enkät som gjordes bland de kommuner som deltar i samarbetsprogrammet mot bostadslöshet fanns det i dessa kommuner (Björneborg, Esbo, Helsingfors, Hyvinge, Jyväskylä, Kuopio, Tammerfors, Träskända, Uleåborg, Vanda och Åbo) 2021 sammanlagt 72 boenderådgivare. I antalet ingår 14 boenderådgivare från olika organisationer.

I ungefär hälften av de kommuner som besvarade enkäten i rapporten om boenderådgivningen i Finland var boenderådgivningen en del av bostadsväsendet eller ett fastighetsbolag. I ungefär en tredjedel av de kommuner som besvarade enkäten var boenderådgivningen delvis eller helt en del av social- och hälsovårdsorganisationen. Dessutom kunde boenderådgivningen vara förlagd till någon annan kommunal sektor, vara fördelad mellan flera aktörer eller i några kommuner vara förlagd till organisationssektorn. Enligt rapporten påverkar organisationsmodellen vem som erbjuds boenderådgivning. Alla kommuninvånare kan vara klienter hos den rådgivning som ges i anslutning till socialservicen. Boenderådgivning i ett fastighetsbolag tillhandahålls oftast endast till bolagets egna boende. Service som placerats i det kommunala bostadsväsendet eller som en kombination hos flera aktörer riktas antingen till alla kommuninvånare eller endast till de boende i ett enskilt bolag. Följande diagram finns i rapporten om boenderådgivningen i Finland (Asumisneuvonta Suomessa, s. 20).

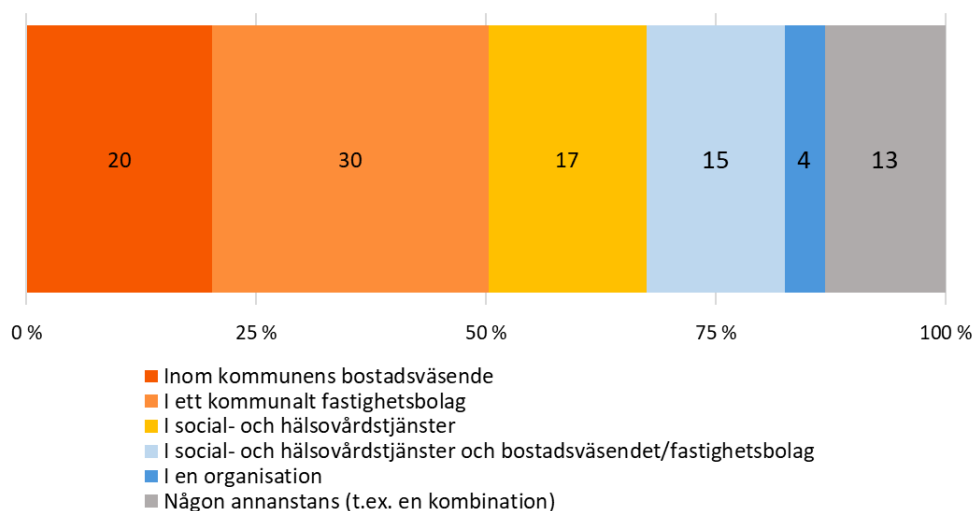

Bild 1. Boenderådgivningens placering enligt organisation i kommunerna (n=47)

Enligt rapporten om boenderådgivningen i Finland ses boenderådgivning som en samarbets-tjänst vars verkningsfullhet är beroende av hur samarbetet fungerar i förhållande till det övriga servicesystemet. En klientrelation inom boenderådgivningen kan inledas med att till exempel

hyreshusbolagets hyresövervakning, disponenten eller socialservicen tar kontakt. Vice versa kan boenderådgivningen, som i typiska fall är service med låg tröskel, identifiera klientens behov och hänvisa honom eller henne till andra tjänster. En boenderådgivare kan bland annat ta kontakt med socialvården enligt 35 § i socialvårdslagen för bedömning av stödbehovet. Det finns flera olika sätt att genomföra samarbetet beroende på lokala behov och förhållandena.

Finansieringen av boenderådgivningen består förutom av statsunderstöd även av flera olika lokala källor. Enligt enkäten fördelades kostnaderna för boenderådgivningen på kommunens olika verksamheter i stora drag på samma sätt som verksamheten. Följande diagram finns i rapporten om boenderådgivningen i Finland (Asumisneuvonta Suomessa, s. 21).

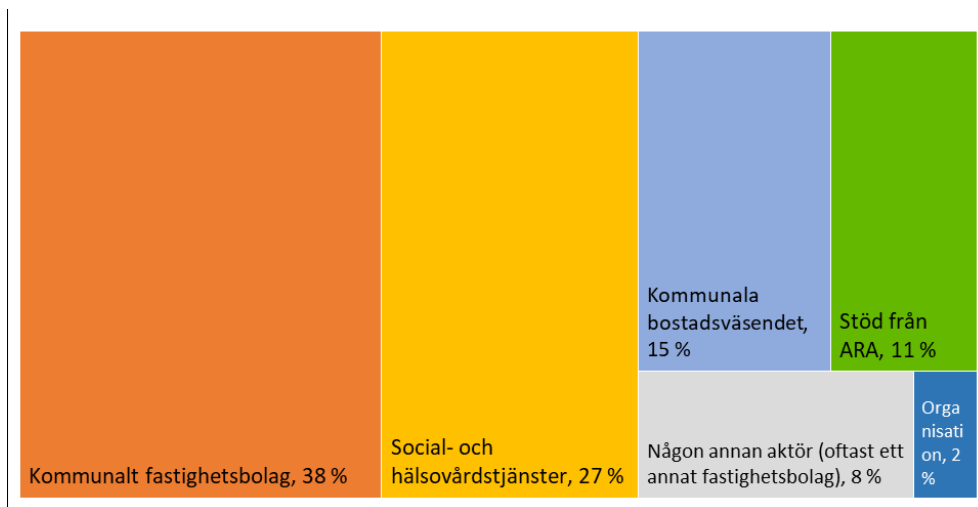

Bild 2. Fördelning av kostnaderna för boenderådgivning (n=37)

Boenderådgivning erbjuds hyresgäster också av andra än kommunalt ägda samfund som tillhandahåller hyresbostäder. Rådgivningsverksamhet bedrivs till exempel av Kojamo Abp, Sato Oyj, Setlementtiasunnot Oy och stiftelsen Y-säätiö.

De vanligaste orsakerna till att någon är klient hos boenderådgivningen är problem med hyresbetalningen och hyresskulder. Andra centrala orsaker är bostadssökning, ordningsstörningar och dålig skötsel av bostaden. I en enkät till kommunerna ombads de svarande placera orsakerna till en klientrelation och boenderådgivningens åtgärder i prioritetsordning. Följande diagram finns i rapporten om boenderådgivningen i Finland (Asumisneuvonta Suomessa, s. 22). I diagrammet beskriver balkens längd genomsnittet av svaren viktat med de mest betydelsefulla svaren (1–5).

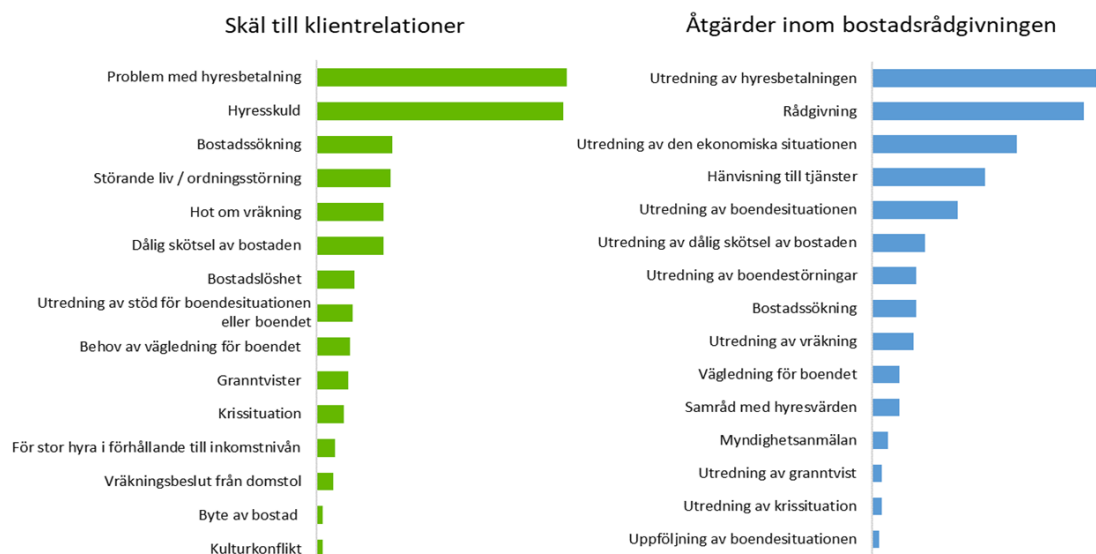

Bild 3. Skälen till klientrelationer inom boenderådgivningen och åtgärder inom boenderådgivningen

Utredningar visar att boenderådgivning på ett kostnadseffektivt sätt minskar boenderelaterade problem och förebygger bostadslöshet (bland annat rapporten om boenderådgivning i Finland 2019 och en [extern utvärdering av ASTA-projektet, 22.2.2021](#)). I en enkät i rapporten om boenderådgivning i Finland ansåg över 90 procent av de kommuner som besvarade enkäten att man genom boenderådgivning hade kunnat minska uppkomsten av hyresskulder och förhindra vräkning. Dessutom ansåg 89 procent att det är ekonomiskt lönsamt att ordna boenderådgivning. Enligt statistiska analyser sänker tillgången till en boenderådgivares tjänster antalet vräkningar i fastighetsbolagen. Enligt enkäten anses den varaktighet som uppnåtts genom boenderådgivning ha direkta konsekvenser för den boendes livskompetens och hälsotillstånd. Detta återspeglas i sin tur bland annat i kostnaderna för utkomststödet och hälso- och sjukvården. Boenderådgivningen anses också ha en positiv roll som brobyggare i hyreshusbolagets verksamhet och i servicenätverket i vidare bemärkelse. Vid en eventuell vräkning är klientens situation under kontroll och behövliga tjänster har planerats på förhand.

Enligt den enkät som gjordes för rapporten om boenderådgivning i Finland skulle det vara viktigt att boenderådgivningen finns allmänt tillgänglig för alla kommuninvånare. Boenderådgivningens resurser upplevs på många ställen som för små och finansieringen osäker. Detta kan fördröja klientens möjligheter att få hjälp. I servicesystemet bör mycket uppmärksamhet fästas vid informationsgången med socialservicen och fastighetsbolagen. Bostadsrådgivarens placering i servicestrukturen och nätverkets funktion inverkar i hög grad på hur effektivt servicen fungerar. Enligt enkäten saknas dessutom en långsiktig uppföljningsinformation om boenderådgivningens klienter med hjälp av vilken de mer omfattande konsekvenserna av servicen skulle kunna verifieras.

2.4 Boenderådgivning med tanke på olika befolkningsgrupper

2.4.1 Personer som bor på hyra och personer som bor i ägarbostäder

Med besittningsgrunden för en bostad avses det sätt på vilket den boende förfogar över bostaden. Det kan vara fråga om ägande, uthyrning, bostadsrätt, medlemskap i ett andelslag eller delägarskap. I allmänspråket används i samma syfte termen besittningsform för bostad. Med besittningsformen för en bostad avses dock också det sätt på vilket bostäder förvaltas, till exempel ett bostadsaktiebolag, ett ömsesidigt fastighetsaktiebolag och ett andelslag.

För närvarande varierar tillgången till boenderådgivning mycket mellan kommunerna. Boenderådgivningen riktas delvis endast till sådana boende som är hyresgäster i vissa bostadshus som kommunen eller organisationer låtit byggt med statligt stöd. För dem som bor i helt fritt finansierade hyresbostäder eller ägarbostäder tillhandahålls boenderådgivning mer sporadiskt. Förebyggande vägledning kan fås av en organisation, i synnerhet om man hör till en särskild boendegrupp som organisationens verksamhet riktar sig till. I brist på förebyggande service kan den boendes problem tillspetsas så att den boende får hjälp först när han eller hon behöver social- och hälsovårdstjänster eller skuldsanering.

Kommunerna har utvecklat boenderådgivningen i anslutning till socialväsendets arbete bland vuxna också för personer som bor i fritt finansierade hyresbostäder och ägarbostäder. Enligt den [framtidsutredning inom det sociala arbetet bland vuxna](#) som social- och hälsovårdsministeriet lät göra 2019 är syftet med vuxensocialarbetet att tidigt ingripa i boendeproblem och boendestörningar samt i hyresskuldsättning och förhindra vräkning. Genom arbetet strävar man efter att förhindra krissituationer, och om så sker, stöder man efter att krisen har utretts möjligheterna att hitta fortsatta vägar. Det bostadssociala arbetet utförs under olika benämningar och organiserat på olika sätt. Benämningarna kan vara till exempel boenderådgivare, socialhandledare inom boendet eller socialarbetare för bostadslösa, och arbetet kan utföras som en del av enheten för socialarbete bland vuxna eller av arbetsbeskrivningen för närarbete. Arbetet kan vara riktat till boende, unga, äldre eller invandrare i vissa hyreshusbolag. Boendesocialt arbete är alltid sektorsövergripande samarbete. Enligt utredningen har det boendesociala arbetet under de senaste åren utvecklats i samband med de riksomfattande bostadslöshetsprogrammen. Enligt åtgärdsförslaget i utredningen ska det bostadssociala arbetet ytterligare stärkas som en del av det sociala arbetet och den sociala handledningen genom att man stöder metodiskt kunnande genom fortsatta och kompletterande utbildningar samt genom att man beaktar det boendesociala arbetet i servicestrukturerna.

Utöver den lagstadgade ekonomiska rådgivning och skuldrådgivning som behandlas i kapitel 2.1 samt den rådgivning som hör till Konkurrens- och konsumentverkets ansvarsområde ges det boenderelaterad ekonomisk och juridisk rådgivning i organisationer.

Inom den boenderådgivning och medlemsrådgivning som finansieras av Social- och hälsoorganisationernas understödscentral vid Kuluttajaliitto - Konsumentförbundet ry ges ett brett svar på frågor som gäller boendet oberoende av grunden för besittningen av bostaden. Konsumentförbundets rådgivningstjänster fokuserar på juridiska frågor med anknytning till lagen om hyra av bostadslägenhet (481/1995) och lagen om bostadsaktiebolag (1599/2009). Hyresgästernas frågor gäller bland annat återbetalning av hyressäkerhet, tidsbundna hyresavtal och frågor som gäller boendehälsa samt hyressänkningar i samband med renoveringar. I bostadsaktiebolag hänförs sig frågorna ofta till fördelningen av underhållsansvaret mellan delägaren och bolaget eller till att bolaget inte fullgör sin underhållsskyldighet. Konsumentförbundets medlemsrådgivning och boenderådgivning får dessutom många frågor om problem i bolagets förvaltning och praktiska frågor som gäller bolagsstämman. När det gäller bostadsköp gäller frågorna ofta brister i

bostadens skick och rätten till prisavdrag på grund av detta. När det gäller renovering frågas det om fel i renoveringen och när det gäller bostadsrätt om den boendes rättigheter när det finns brister i bostadens skick. Även om Konsumentförbundet tillhandahåller rådgivning oberoende av grunden för besittningen av bostaden, är rådgivningens innehåll och målgrupp en annan än i den boenderådgivning som avses i denna proposition och som är inriktad på att förebygga problem och störningar i boendet och trygga kontinuiteten i boendet. Konsumentförbundets rådgivning baserar sig på kännedom om den lagstiftning och rättspraxis som gäller boende. För närvarande finns det ingen motsvarande offentlig rådgivningstjänst. Enligt [årsberättelsen](#) gällde 65 procent av alla kontakter till Konsumentförbundets rådgivningstjänster 2021 boenderådgivning. Sammanlagt 2 582 personer tog kontakt med boenderådgivningen. I ungefär hälften av fallen var det en hyresgäst och i ungefär en tredjedel av fallen en delägare i ett bostadsaktiebolag som tog kontakt. Också när det gäller Konsumentförbundets medlemsrådgivning gällde merparten av kontakterna boendet.

Finlands Fastighetsförbund rf ger juridisk, ekonomisk, teknisk och energirådgivning till bostadsaktiebolag och hyresvärdar som är medlemmar i förbundet. Dessutom ger Finlands Fastighetsförbund via medierna råd i boendefrågor till de boende samt till dem som äger bostadsfastigheter och de underhållsansvariga. Även föreningen Suomen Vuokranantajat ry ger råd till hyresvärdar som är medlemmar i föreningen i juridiska frågor som gäller hyresförhållanden och upprätthåller anvisningen [God hyressed](#).

2.4.2 De unga

Förbundet för ungdomsbostäder rf har specialiserat sig på vägledning och rådgivning om boende för unga. Till förbundet för ungdomsbostäder hör 23 lokala eller regionala ungdomsbostadsföreningar. Ungdomsbostadsföreningar finns i huvudstadsregionen, Birkala, Borgå, Brahestad, Hyvinge, Joensuu, Jyväskylä, Kankaanpää, Kimitinge, Kuopio, Lahtis, Lojo, Mellersta Nyland, Nokia, Nyslott, Riihimäki, Rovaniemi, Tammerfors, Tavastehus, Uleåborg, Valkeakoski, Ylöjärvi och Åbo. På andra orter erbjuder förbundet för ungdomsbostäder webbtjänster och utbildning för lokala arbetstagare.

Bolaget NAL Asunnot Oy och ungdomsbostadsföreningar bygger och hyr ut ungdomsbostäder samt tillhandahåller innehållstjänster för boendet för personer under 30 år som bor i ungdomsbostäder, bostadssökande och andra unga på orten. De vanligaste behoven av vägledning gäller bostadssökning, grundläggande boendefärdigheter och hantering av vardagen samt boende och ekonomi. På 18 orter finns det vägledning och rådgivning i boendefrågor utan tidsbokning vid Navigatorerna, som är vägledningsställen med låg tröskel för personer under 30 år. Typiskt för unga som boendegrupp är att de behöver tjänster med låg tröskel i de kanaler som unga personer även annars använder. Unga flyttar också oftare än andra från en ort till en annan. Enligt en undersökning som ungdomsbostadsförbundet låtit göra förebygger boenderådgivning faktorer som påskyndar utslagning bland unga. Rådgivning minskar på ett effektivt bland annat vräkning och hyresskulder som går till indrivning samt när unga som annars inte skulle omfattas av tjänsterna. ([Asumisneuvonnan vaikutus nuorten itsenäiseen ja vakaaseen elämään 2017](#). (Boenderådgivningens inverkan på ungas självständiga och stabila liv 2017))

Enligt en [utredning om bostadslösa](#) av Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet fanns det 2021 i Finland 711 unga bostadslösa under 25 år. De ungas andel av ensamboende bostadslösa var 18 procent. Bostadslösheten bland unga minskade med 143 personer jämfört med 2020.

Genom statsrådets principbeslut godkändes ett [riksomfattande program för ungdomsarbete och ungdomspolitik 2020–2023](#) (Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2020:3), som

RP 129/2022 rd

baserar sig på ungdomslagen (1285/2016). Till målen i programmet hör att förbättra tillgången till boenderådgivning och främja boendefrågor för unga vid Navigatorerna. När boenderådgivningen utvidgas till alla boendeformer ligger fokus på de unga. I samarbetsprogrammet för bostadslöshet genomförs målen i programmet. De städer som deltar i programmet ska i sina planer beakta ungas boende.

2.4.3 Invandrare

Av Finlands befolkning har åtta procent, det vill säga cirka 440 000 personer, utländsk bakgrund. Befolkningen med utländsk bakgrund är koncentrerad till de stora städerna och ungefär hälften bor i huvudstadsregionen.

På samma sätt som andelen unga var också andelen invandrare av ensamboende bostadslösa 18 procent enligt utredningen Bostadslösa 2021. År 2021 fanns det 720 bostadslösa invandrare. Antalet minskade med 243 från och med 2020. Invandrarnas andel av de bostadslösa är något högre i Åbo än i de övriga städerna (25 %).

Efter att ha fått uppehållsrätt har invandraren rätt till tjänster enligt lagen om främjande av integration (1386/2010). Till dessa hör en integrationsplan, som kommunen och arbets- och näringsbyrån ansvarar för att utarbeta tillsammans med invandraren. De lokala myndigheterna ska utveckla integrationen som ett sektorsövergripande samarbete. Enligt den lagändring som är under behandling ska i fortsättningen kommunen, arbets- och näringsbyrån, välfärdsområdet, Folkpensionsanstalten och polisen samt organisationer, föreningar och sammanslutningar som ordnar integrationsfrämjande åtgärder och tjänster delta i samarbetet. Välfärdsområdet ska inrätta en bostadsenhet för barn och unga personer. (RP 84/2022 rd)

Med stöd av aravabegränsningslagen (1190/1993) och lagen om bostadsrättsbostäder (393/2021) förutsätter sökande av bostad uppehållstillstånd för minst ett år. Undantag från detta kan göras om kommunen eller Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet av särskilda skäl beviljar tillstånd till ändring av användningsändamålet. I mars 2022 tog Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet i bruk ett påskyndat undantagsförfarande för att underlätta bland annat inkvarteringen av flyktingar från Ukraina i bostäder som finansierats av utvecklingscentralen.

Verksamhet som förebygger bostadslöshet och boendeproblem bland invandrare bedrivs i många organisationer, till exempel i föreningen Moniheli ry:s Katto-verksamhet, i stiftelsen Sininauhaääitiö, i föreningen Monik ry, i Finlands Flyktinghjälp rf och i föreningen Monika-Naiset Liitto ry. Enligt aktörernas erfarenheter är behovet av rådgivning större än vad det finns resurser för. Mer hjälp bör riktas bland annat till dem som bor i en privat hyresbostad och till dem som är främmande för finska och engelska och en digital verksamhetsmiljö. När det gäller boenderådgivningen i Helsingfors har upp till 90 procent av kunderna kunnat ha ett främmande språk som modersmål.

Bland personer med invandrarbakgrund är det i huvudstadsregionen vanligare att bo i en privat hyresbostad än i en bostad som finansierats med statligt stöd (ARA). Enligt en enkät som flera organisationer genomfört tillsammans har tillhörighet till en etnisk minoritet och bristen på ett gemensamt språk negativa konsekvenser för privata hyresvärdars val av hyresgäster. För att öka jämlikheten behövs till exempel flerspråkig boenderådgivning med låg tröskel också för dem som bor i privata hyresvärdars bostäder. ([Vuokralaisvalintaan vaikuttavat tekijät ja ulkomaalaistaustaisten asunnon hakijoiden asema yksityisillä vuokramarkkinoilla 2021](#). (Faktorer som påverkar valet av hyresgäster och ställningen för bostadssökande med utländsk bakgrund på den privata hyresmarknaden 2021.))

2.4.4 Övriga boendegrupper och bostadslösa

I enlighet med prioriteringen i regeringsprogrammet beskrivs nuläget för och behovet av boenderådgivning för unga och invandrare närmare ovan. Studerande är en grupp som består av många unga och invandrare. Studerande erbjuds bostäder i studentbostadssamfund, av vilka särskilt de största också har boenderådgivning i form av egen verksamhet eller i samarbete med andra aktörer. Tillgången till boenderådgivning varierar dock. Dessutom bor en betydande del av de studerande någon annanstans än i ett studentbostadssamfund, till exempel i en bostad som hyrts privat eller hos sina föräldrar.

Också till exempel äldre, rehabiliteringsklienter inom mentalvården, rehabiliteringsklienter inom missbrukarvården, fångar som frigges, personer med funktionsnedsättning och bostadslösa behöver riktade boendetjänster. Då finns det ofta behov av en större servicehelhet.

Man bereder sig på förändringar i befolkningsstrukturen genom riksomfattande, regionala och lokala åtgärder. Målen i [Åtgärdsprogrammet för äldres boende 2020–2022](#) är att förbättra äldres boendeförhållanden och främja utbudet av boendialternativ och att stödja både äldres och kommunernas framförhållning och beredskap i bostadsfrågor samt att stödja utvecklandet av äldrevänliga boendemiljöer. Åtgärdsprogrammet beviljar kommuner och samkommuner understöd för projekt som förbättrar äldres boende. Syftet med den pågående ändringen av äldreomsorgslagen är bland annat att öka prognostiseringen av den äldre befolkningens boendebehov i kommunens och välfärdsområdets planeringsarbete och att i rådgivningen till de boende betona vikten av att förutse det egna boendet och genomföra lösningar som stöder självständigt boende. I gruppen av äldre leder i synnerhet minnessjukdomar och avsaknaden av digitala färdigheter till att ärenden inte blir skötta, vilket gör det möjligt att tidigarelägga tillgången till hjälp genom förebyggande rådgivning.

Enligt utredningen Bostadslösa 2021 fanns det i Finland i november 2021 sammanlagt 4 396 bostadslösa personer. Av dem var 3 948 ensamstående. Antalet familjer och par var 165. I båda grupperna hade bostadslösheten minskat från och med 2020, i fråga om ensamstående med cirka 10 procent och i fråga om familjer eller par med cirka 20 procent. Totalt har antalet bostadslösa i Finland till största delen minskat sedan 2000. Antalet bostadslösa är relativt sett störst i de stora städerna.

Utredningen Bostadslösa 2021 baserade sig på en enkät bland alla kommuner på fastlandet och den besvarades av 80 procent av kommunerna. Enligt enkäten fanns det bostadslösa i 103 kommuner. På grund av skillnaderna i kommunernas metoder för inhämtande av information och i bedömningsgrunderna är uppgifterna om antalet bostadslösa riktgivande. Enligt enkäten är boenderådgivning ett viktigt verktyg som ska utvecklas särskilt när det gäller att förebygga bostadslöshet. Däremot är till exempel långtidsbostadslöshet ofta förenad med sociala problem eller hälsoproblem som väsentligt försvårar boendet, såsom skuldproblem, missbruksproblem eller mentala problem, vilket kräver mer omfattande och långvariga tjänster. Personer som befinner sig i en sådan situation får hjälp genom tjänster enligt socialvårdslagen. I flera kommuner utvecklas för närvarande social- och hälsovårdstjänster som minskar bostadslösheten. Utvecklingsarbetet hänför sig till samarbetsprogrammet för att halvera bostadslösheten. Dessutom tillhandahåller bland annat föreningen Vailla vakinaista asuntoa ry boenderådgivning till bostadslösa och personer som löper omedelbar risk att förlora sin bostad. Föreningens tjänster anlätades till exempel 2021 av uppskattningsvis 250–300 olika personer.

Av de kontakter som diskrimineringsombudsmannen årligen får gäller cirka nio procent jämlikhet i boendet. Kontakterna gäller till exempel tillgång till bostad, val av boende, icke-tillgängligt boende samt ordnande av tillfälligt boende. Ombudsmannen kontaktas i synnerhet av

romer och personer med utländsk bakgrund, men också till exempel av mindre bemedlade, bostadslösa och personer som på grund av sociala och hälsomässiga orsaker stöter på problem i boendet.

3 Målsättning

Syftet med den föreslagna lagen är att förbättra tillgången till boenderådgivning. Genom boenderådgivning förebyggs problem med boendet samt förlust av bostad och bostadslöshet till följd av dessa problem. Boenderådgivning ska anvisas resurser för att det i flera kommuner än tidigare ska finnas tillgång till rådgivning i alla boendegrupper oberoende av om det är fråga om ägarboende, hyresförhållande med en offentlig eller privat hyresvärd eller någon annan besittningsgrund för bostaden. Målet är också att bevara den nuvarande mångsidigheten i tjänsterna så att kommunerna kan utveckla boenderådgivningen utifrån sina egna utgångspunkter och så att organisationerna fortfarande kan erbjuda kompletterande tjänster.

Det primära målet är att förbättra tjänsterna för boende som inte alls har tillgång till boenderådgivning eller inte i tillräcklig utsträckning. Statsunderstöden enligt den föreslagna lagen ska också uppmuntra till att kartlägga, planera och samordna boenderådgivningen i samband med förändringar i verksamhetsmiljön till följd av social- och hälsovårdsreformen. Helheten av förebyggande tjänster som tryggar boendets kontinuitet består av samarbete mellan kommunerna, välfärdsområdena och andra aktörer inom branschen.

Tryggandet av kontinuiteten i boendet underlättar lösningen av den boendes ekonomiska problem och andra problem med livshanteringen och främjar således välfärden och förebygger utslagning. Genom att utvidga boenderådgivningen till att omfatta alla grupper av boende främjas jämlikheten.

Att ingripa i boendeproblem i ett tidigt skede sparar de kostnader som skuldsättning, vräkning, andra juridiska processer och byte av hyresgäster orsakar den offentliga och privata sektorn. Kostnaderna för samhället sparas också om den boende kan hjälpas så att till exempel behovet av social- och hälsovårdstjänster eller ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning minskar.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

I lagen föreslås bestämmelser om statsunderstöd som beviljas kommuner och samkommuner och som kommuner kan använda för att producera, utveckla och utvidga boenderådgivningstjänster. Understöden beviljas av Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet.

Understöd ska beviljas bland annat för inledande av boenderådgivning, om det inte finns behövlig boenderådgivning, samt för utvidgning av boenderådgivningstjänsterna så att de omfattar fler grupper av boende än tidigare. Man kan också stödja själva boenderådgivningen, som kan omfatta ekonomisk rådgivning om boende, rådgivning om störningar i boendet, rådgivning om bostadens underhåll, annan rådgivning i samband med tryggande av boendet samt hänvisning av en boende till andra tjänster.

Dessutom kan understöd beviljas för sådan utveckling av boenderådgivningen som syftar till exempelvis bättre kvalitet på och samordning av de tjänster som finns tillgängliga i kommunen eller till att bättre beakta särskilda boendegrupperns behov. Resurser behövs också för att planera

samarbetet mellan kommunerna och välfärdsområdena samt med andra aktörer. Utöver understödsverksamheten stöder Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet kommunerna i utvecklingen av boenderådgivningen genom utbildning och på andra motsvarande sätt.

Den boenderådgivning som ska understödjas ska i regel gälla alla boende oberoende av om bostaden ägs av en privat eller offentlig aktör och på vilken grund den boende förfogar över bostaden. Understöd kan också beviljas för att utvidga boenderådgivningen så att den gäller olika besittningsgrunder för bostaden eller för produktion och utveckling av boenderådgivningen för särskilda boendegrupperns behov. Kommunen behöver inte nödvändigtvis producera den service som ska understödjas som eget arbete, utan det är möjligt att avtala om produktionen till exempel inom samkommunen eller med ett allmännyttigt hyreshussamfund, en privat tjänsteproducent eller en organisation. Rådgivningen ska vara avgiftsfri för de boende.

Understöden ska beviljas ur ett treårigt reservationsanslag i statsbudgeten. Understödet kan täcka högst 80 procent av de godtagbara och skäligena kostnaderna för den verksamhet som understöds. Understöd kan beviljas en kommun eller samkommun för samma projekt och enligt prövning för olika projekt under flera på varandra följande år.

Lagen föreslås gälla i fem år. Miljöministeriet ska göra en bedömning av hur väl lagen fungerar, där man granskar understödets effekt och boenderådgivningens utveckling som helhet på riksnivå. Tillgången till boenderådgivning och sätten att ordna rådgivning ska följas kontinuerligt medan lagen är i kraft.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Ekonomiska konsekvenser

4.2.1.1 Konsekvenser för hushållen

De tillgängliga forskningsrönen om boenderådgivningens ekonomiska konsekvenser är inriktade på hyresgäster, eftersom boenderådgivning hittills har funnits tillgänglig och utvecklats huvudsakligen för deras behov. Enligt Statistikcentralen fanns det 2020 totalt cirka en miljon hyresbostäder i Finland. Av dessa är cirka 30 procent statsfinansierade bostäder och 70 procent fritt finansierade bostäder. Av de fritt finansierade hyresbostäderna ägs cirka 65 procent av småinvestorare. På basis av informationstjänsten Liiteri bor 1,6 miljoner finländare, det vill säga cirka 30 procent, på hyra. Av dem bor 37 procent i statsfinansierade bostäder och 63 procent i fritt finansierade hyresbostäder. Statsunderstöd enligt den föreslagna lagen ska kunna användas också för boenderådgivning för andra än de som bor i statsfinansierade bostäder, vilket i fråga om hyresgäster innebär en ökning på cirka två tredjedelar i den potentiella kundkretsen.

I de kommuner som besvarade den enkät som gjordes för rapporten om boenderådgivning i Finland hade boenderådgivningen under en månad i genomsnitt 145 kortvariga klienter och 60 långvarigare registrerade klienter. Antalen varierade mycket beroende på kommunens storlek. Antalen är riktgivande, eftersom svaren representerar endast en del av de kommuner som ordnar boenderådgivning. Dessutom behandlades 2021 sammanlagt 51 274 kontakter till exempel inom konsumentrådgivningen. Av de kontakter som styrdes till någon annan plats handlade 340 om boende. Inom boenderådgivningen vid Kuluttajaliitto - Konsumentförbundet ry behandlades 2021 sammanlagt 2 582 kontakter och största delen av de 1 084 kontakterna inom medlemsrådgivningen gällde också boende.

De uppskattningar om effekterna av boenderådgivning för hushåll som bor i hyresbostäder som presenteras här baserar sig i synnerhet på bedömningen av projektet ASTA som förebygger

ekonomiska problem bland hyresgäster (2021) och på rapporten om boenderådgivning i Finland (2019). Projektet ASTA genomfördes 2018–2021, och omfattade 23 projekt av kommuner, hyreshusbolag och organisationer samt ett projekt för riksomfattande samutveckling som samordnades av Garantistiftelsen. Bland annat verksamhetsmodellen för ekonomirådgivningar har ursprungligen utvecklats inom ASTA-projektet.

Problem med hyresbetalningen och hyresskulder är de vanligaste orsakerna till att man är klient hos boenderådgivningen (se kap. 2.3). Obetalda elfakturor har också identifierats som ett allmänt problem. Projektet ASTA visar att problem med ekonomihanteringen är framträdande i boenderådgivarnas arbete och en betydande orsak till vräkning. Ekonomisk rådgivning kan således även i fortsättningen bedömas ha en relativt stor andel i tillhandahållandet av boenderådgivning. Rådgivningens konsekvenser för invånarens ekonomi är direkta och indirekta. Åtgärder är till exempel upprättande av en betalningsplan och uppföljning av hur planen iakttas, utredning av eventuella behov av sociala förmåner och intressebevakning, ordnande av ett förmedlingskonto eller en social kredit samt sökande efter en förmånligare bostad. Åtgärderna är delvis socialvård och hör från och med ingången av 2023 till välfärdsområdenas uppgifter. Understöden enligt denna proposition riktas således särskilt till planeringen av samarbetet och på praktisk nivå inte bara till själva den ekonomiska rådgivningen utan också till att hänvisa boende till andra tjänster. Genom att trygga hyresbetalningen kan man över huvud taget stödja balansen i den boendes ekonomi samt förebygga nya problem till följd av bortkopplad el, hot om vräkning eller vräkning, såsom förlust av kredituppgifter, nedsatt funktionsförmåga, förlust av arbetsplats eller förhindrad sysselsättning och i sista hand utslagning. De boendes kännedom om ekonomihantering förbättras dessutom med hjälp av både personlig rådgivning och guider.

Hittills har statsunderstöden och programmen inte i någon nämnvärd utsträckning gett någon erfarenhetsbaserad information om hur boenderådgivningen påverkar ekonomin för dem som bor i ägarbostad. Avsikten är att samla in erfarenheter av detta under den tid som den föreslagna lagen är i kraft. Enligt Statistikcentralen fanns det sammanlagt cirka 1,7 miljoner ägarbostäder i Finland 2020. Kring 3,7 miljoner finländare bodde i dem. Dessutom bodde cirka 95 000 finländare i bostadsrättsbostäder.

Enligt en förhandsbedömning kan ägare av aktielägenheter och de som bor i en bostadsrättsbostad ha nytta av den ekonomiska rådgivning som ingår i boenderådgivningen på samma sätt som hyresgäster, eftersom de har regelbundna månatliga boendeutgifter som husbolaget tar ut. I ekonomin för dem som bor i egnahemshus är bland annat kostnaderna för el, uppvärmning och underhåll av bostaden framträdande. Stigande energipriser kan antas öka de ekonomiska problemen. De boende kommer sannolikt också ofta att hänvisas till andra tjänster, såsom reparationsrådgivning. De som bor i en ägarbostad kan ofta antas ha en skuld som hänför sig till boendet, varvid det kan behövas tjänster inom ekonomi- och skuldrådgivning och man kan bli tvungen att överväga flyttning till en förmånligare bostad.

Oberoende av besittningsgrunden för bostaden ökar förbättrandet av tillgången till boenderådgivning möjligheterna att förebygga ekonomiska problem. En fördel med boenderådgivningen anses vara att man får tillgång till service med låg tröskel. Till exempel kan man på många håll bli tvungen att köa till ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning om det inte finns tillgång till jour. Boenderådgivning kan stödja klienten under väntetiden, även om klienten slutligen är i behov av till exempel skuldsanering. Enligt en enkät som gjordes i samband med utvärderingen av projektet ASTA ansågs det viktigt att förbättra de boendes ekonomiska kunskaper som en del av rådgivningen och utvecklingen av servicesystemen överlag för att problemen inte ska upprepas. Till exempel unga som flyttar till sina första bostäder identifierades som en grupp vars ekonomiska kunskaper kan vara bristfälliga och därmed medföra utmaningar till exempel när det

RP 129/2022 rd

gäller hyresbetalning. I synnerhet bland unga vuxna har problem med ekonomin och skulderna ökat bland annat i och med att det blivit lättare att få krediter och snabblåån utan säkerhet.

Enligt Utsökningsverkets statistik fanns det i Finland 2021 sammanlagt cirka 511 000 fysiska personer som var utsökningsgäldenärer. Av dem hade 55,5 procent sammanlagt mindre än 5 000 euro i utsökningskulder, och 26,3 procent hade mindre än 500 euro i kulder. Således är ungefär hälften av utsökningsgäldenärerna personer vars skuldbelopp är av den storleken att de från fall till fall kan hanteras med hjälp av ekonomisk rådgivning.

Enligt tvärsnittstatistiken över anhängiga utsökningskulder i slutet av 2021 var 2,7 procent av utsökningsgäldenärerna unga, födda 2000 eller senare. I den äldsta åldersgruppen, det vill säga de som är födda 1959 eller tidigare, var utsökningsgäldenärernas andel 16,4 procent.

Institutet för hälsa och välfärd har senast utrett beloppen av social kreditgivning på riksnivå 2019 ([Social kreditgivning 2019 – Delrapport om kommunenkäten](#)). Enligt utredningen användes social kreditgivning aktivt i 30 kommuner, och den beviljades sammanlagt 553 personer. På basis av utvärderingen av projektet ASTA har ett aktivt införande av social kreditgivning i vissa kommuner samband med utvecklandet av boenderådgivningen. I början av 2023 överförs behörigheten att bevilja sociale krediter från kommunerna till välfärdsområdena.

På basis av det som anges ovan har hushållen behov av förebyggande och korrigerande ekonomisk rådgivning med låg tröskel. Genom att utvidga och utveckla boenderådgivningen kan man på olika sätt tillgodose behovet på ett mer tillräckligt och mångsidigare sätt än för närvarande. Det är dock inte lika lätt att nå personer som behöver rådgivning och bor i privata hyresvärdars bostäder och ägarbostäder som personer som bor i kommunens hyreshussamfund. Det är till exempel inte möjligt att direkt ta kontakt på grund av att hyran blivit försenad, utan den boende eller borgenären ska själv ta kontakt med boenderådgivningen. Understöd enligt propositionen kan användas för information om boenderådgivningen och för planering av dess tillgänglighet. Vid informerande kan man samarbeta med organisationer som företräder fastighetsägare, hyresvärdar och boende och bland annat med Folkpensionsanstalten. Tjänstens fysiska placering är också en central faktor som många kommuner redan har fäst uppmärksamhet vid. Att nå de boende påverkar i hög grad hur väl propositionens centrala mål, det vill säga att utvidga boenderådgivningen till nya boendegrupper och bedöma effekterna av statsunderstöden för deras del, lyckas.

4.2.1.2 Konsekvenser för den kommunala ekonomin

De direkta ekonomiska konsekvenserna av statsunderstöden för boenderådgivning i kommunerna gäller lönekostnaderna för de personer som behövs för att producera, utvidga och utveckla servicen. Kostnaderna per årsverke för en boenderådgivare i kommunen beräknas uppgå till cirka 60 000 euro. Med statsunderstöd kan högst 80 procent av kostnaderna, det vill säga cirka 48 000 euro, täckas. Kommunens självrisk blir då minst 20 procent, det vill säga cirka 12 000 euro per boenderådgivare. Om det årligen finns fyra miljoner euro till förfogande för statsunderstöd, kan med understöden täckas kostnader för årsverken för sammanlagt åtminstone 83 bostadsrådgivare per år. Statsbidragsmyndigheten ska dock ha behörighet att överväga en lämplig understödsprocent utifrån antalet ansökningar samt de förutsättningar som anknyter till syftet med och behovet av understöd enligt den föreslagna lagen.

Enligt en enkät som gjorts med tanke på rapporten om boenderådgivning i Finland svarar kommunalt ägda samfund för närvarande för 38 procent, social- och hälsovårdstjänsterna för 27 procent och bostadsväsendet för 15 procent av kostnaderna för boenderådgivning (se kapitel

2.3). Behovet av årsverken som används för boenderådgivning varierar stort mellan kommunerna. Mest boenderådgivare finns i de stora städerna.

Inom boenderådgivningen i Helsingfors arbetar femton personer och i utvecklingsprojektet för social- och hälsovårdstjänster som minskar bostadslösheten dessutom åtta personer. I Helsingfors baserar sig boenderådgivningen på gemensam finansiering från social- och hälsovårdssektorn och Helsingfors stads bostäder Ab. I Esbo arbetar sju boenderådgivare, varav fyra vid Esbo bostäder Ab och tre inom Esbo stads vuxensocialarbete. Socialtjänsterna i Esbo deltar också i kostnaderna för Esbo Bostäder Ab:s boenderådgivning. I Vanda arbetar två boenderådgivare i anställning hos och med finansiering från bolaget VAV asunnot Oy. I socialtjänsterna i Tammerfors arbetar fem boenderådgivare, varav två koncentrerar sig på boende i stadens hyreshussamfund. Boenderådgivningen i Tammerfors finansieras med medel för vuxensocialarbete och stadens hyreshussamfund. År 2022 inleddes i Tammerfors också det gemensamma boenderådgivningsprojektet Asukas ensin för vuxensocialarbete samt servicegruppen för fastigheter, lokaler och bostadspolitik. Inom boenderådgivningen i Åbo arbetar fem personer som är delvis placerade i stadens socialväsande och delvis i stadens hyreshusbolag. Dessutom finns det till exempel i Kuopio en boenderådgivare i stadens hyreshusbolag Niiralan Kulma Oy och två som köpta tjänster från Kuopion Settlementti Puijola ry med finansiering från staden och hyreshusbolag som finansierats med statligt stöd. I Uleåborg finns det en boenderådgivare i stadens hyreshusbolag och en vid sidan av sitt eget arbete i stadens välfärdstjänster. Avsikten är att det 2022 i Uleåborg ska inrättas två permanenta uppgifter som boenderådgivare som ska placeras i samhälls- och miljötjänster. Utöver de boenderådgivningstjänster som tillhandahålls inom städernas egna sektorer och hyreshussamfund finns det inom deras områden tjänster som tillhandahålls av andra aktörer, till exempel ungdomsbostadsföreningar och privata hyreshussamfund, och som riktar sig till olika boendegrupper.

Enligt rapporten om boenderådgivning i Finland finns det ett behov av att utveckla, utvidga och öka resurserna i de kommuner där boenderådgivning ordnas. I kommuner där boenderådgivning ordnas som en del av socialservicen finns det ett särskilt behov av att utveckla den när förhållandena förändras i samband med att välfärdsområdena inrättas. Av de 60 kommuner som enligt uppgift inte alls hade boenderådgivning upplevde endast några få att det fanns behov av en särskild boenderådgivning. Enligt rapporten hänför sig problemen i många mindre kommuner till enskilda delområden, såsom minskning av serviceboendet med heldygnsomsorg eller mottagning av flyktingar. Sådana orsaker kan också i dessa kommuner öka behovet av att åtminstone kartlägga och planera ordnandet av boenderådgivning för särskilda grupper av boende, för vilket statsunderstöd kan sökas. Också konsekvenserna av höjda levnadskostnader för de boende kan ändra lägesbilden i kommunerna.

Under de senaste åren har ansökan om understöd för boenderådgivning för det statsfinansierade bostadsbeståndet som beviljas ur Statens bostadsfond minskat i synnerhet för kommunernas del, vilket beräknas ha samband med att kommunerna har blivit tvungna att ge akt på dels den eventuella lösningen i frågan om lagstiftning om boenderådgivning och dels social- och hälsovårdsreformen. Understödet för det statligt finansierade bostadsbeståndet är avsett som startbidrag, vilket innebär att det inte söks för samma verksamhet hos samma aktör efter det att verksamheten inletts. Kommunerna har också börjat ansöka om det anslag för utvidgande av boenderådgivningen som ingår i budgeten för 2022 för annat än för det statligt finansierade bostadsbeståndet.

RP 129/2022 rd

	Kommunalt ägda hyreshusbolag	Övriga allmännyttiga hyreshusbolag	Kommuner och samkommuner	Organisationer	Totalt
2018					
beslut, st.	8	7	12	2	29
euro	109 240	163 963	588 789	37 925	899 917
procent. andel	12 %	18 %	65 %	4 %	
2019					
beslut, st.	11	5	7	5	28
euro	180 550	135 451	470 950	95 358	882 309
procent. andel	12 %	15 %	53 %	11 %	
2020					
beslut, st.	9	4	4	4	21
euro	138 939	130 387	429 866	65 597	764 790
procent. andel	18 %	17 %	56 %	9 %	
2021					
beslut, st.	11	7	2	4	24
euro	173 473	200 388	32 830	75 317	482 008
procent. andel	36 %	42 %	7 %	16 %	
2022					
beslut, st.	10	6	0	3	19
euro	297 840	362 044	0	125 139	785 024
procent. andel	38 %	46 %	0 %	16 %	

Användning av det boenderådgivningsunderstöd för det statsfinansierade bostadsbeståndet som beviljas ur Statens bostadsfond åren 2018–2022

Enligt en enkät i rapporten Boenderådgivning i Finland ansåg 85 procent av de kommuner som tidigare fått understöd från Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet att understödet har mycket stor eller ganska stor betydelse för inledande och utvecklande av boenderådgivning. Den ökade erfarenheten av nyttan med boenderådgivning har enligt svarandena höjt verksamhetens anseende.

Fram till juli 2022 har 12 kommuner ansökt om understöd enligt moment 35.20.31 i budgeten för 2022 till utveckling och utvidgning av boenderådgivningen. Dessutom kommer en kommun att ansluta sig till gruppen av sökande hösten 2022. Sju av projekten handlar om att inleda boenderådgivning och fem om att utvidga eller utveckla boenderådgivningen. Bland de sökande finns en stor del av de kommuner som deltar i samarbetsprogrammet för bostadslösheten samt några medelstora och små städer. Bland de sökande finns till exempel små kommuner som kommer att inleda boenderådgivning. Fram till juli 2022 har i Finland 22 nya boenderådgivare börjat sitt arbete med hjälp av understödet.

När anslaget hade fastställts i slutet av 2021 kunde ansökningsprocessen inledas först i början av 2022. Kommunerna bereder sin budget för följande år i god tid, vilket innebär att många kommuner inte har haft möjlighet att ansöka om statsunderstöd och reservera en självriskandel på minst 40 procent för det första året av anslaget. När ansvaret för social- och hälsovårdstjänsterna i början av 2023 överförs på välfärdsområdena, håller även kommunernas roll när det gäller förebyggande tjänster på att ta form. Enligt den lag som nu föreslås är statsunderstödet andel som högst 80 procent och kommunens självriskandel således som lägst 20 procent. Detta bedöms sänka tröskeln för kommunerna att börja förbättra tillgången till och samordningen av

boenderådgivning inom sitt område. Understödsanslaget är dock bundet till budgetåret och lagens giltighetstid är tidsbunden, vilket förutsätter att kommunerna har beredskap och förbinder sig till självfinansiering för att kontinuiteten i boenderådgivningen inte på längre sikt ska vara beroende av statsunderstödet. Osäkerheten i fråga om finansieringen av boenderådgivningen lindras således inte enbart med hjälp av de föreslagna statsunderstöden.

På basis av det som anförs ovan är de ekonomiska konsekvenserna av statsunderstödet för boenderådgivning för kommunerna i hög grad beroende av kommunens utgångsläge. I en kommun där boenderådgivningen har utvecklats och resurserna för den har anvisats systematiskt kan man med understödet finansiera till exempel verksamhetens utveckling i förhållande till förändringar i förhållandena, såsom inrättandet av välfärdsområden eller tillgodoseendet av behoven bland särskilda grupper av boende. Även i många stora kommuner finns det dock ett behov av att utvidga boenderådgivningen så att den gäller alla boende och därmed av ökade resurser. I kommuner som har få eller inga årsverken tillgängliga för boenderådgivning kan servicen inledas med hjälp av understödet eller så kan dess resurser till exempel fördubblas. På grund av den information som ges 2022 och behandlingen av den föreslagna lagen beräknas antalet kommuner som ansöker om understöd öka från och med 2023. De kommuner som nu ansöker om understöd bedöms i regel stanna kvar som sökande också under hela lagens giltighet.

Eftersom målet är att förbättra tillgången till boenderådgivning och utvidga boenderådgivningen till alla boende oberoende av grunden för besittningen av bostaden, bör understöden vid behov i första hand riktas till produktion av en ny boenderådgivningstjänst och till utvidgande och utvecklande av en befintlig tjänst. Att använda understödet för kostnaderna för en befintlig tjänst som sådant skulle inte nödvändigtvis vara lika ändamålsenligt heller för att det skulle kunna försvaga den tidigare finansieringsgrunden, som man inte har för avsikt att förbigå. Avsikten att finansieringen fortfarande ska tillhandahållas via flera kanaler.

I stället för egen produktion kan kommunerna använda statsunderstödet också till köpta tjänster. Utifrån den nuvarande situationen kan det bedömas att understödet riktas särskilt till produktion av tjänster som köps av kommunala hyreshusbolag och organisationer. Överföringen av personalresurserna inom det sociala området till välfärdsområdena kan vara en viktig orsak att bygga upp tjänster för samarbete. För samarbetet har också utvecklats god praxis, såsom Navigatorverksamheten och ekonomirådgivningar. Tyngdpunkten i planeringen, samordningen och den övriga utvecklingen av servicen ligger sannolikt på arbetet för kommunens egen personal.

Om en kommun sköter en uppgift som den åtagit sig eller som i lag föreskrivits för den i ett konkurrensläge på marknaden, ska kommunen enligt 126 § i kommunallagen bolagisera sin verksamhet. I praktiken finns det ingen allmängiltig definition av när man bedriver verksamhet i ett konkurrensläge på marknaden, så i sista hand måste arten av kommunens verksamhet bedömas i varje enskilt fall. Enligt kommunallagen föreligger ingen bolagiseringsskyldighet, om kommunen med stöd av lag som egen verksamhet producerar tjänster för kommuninvånarna och andra för vilka kommunen med stöd av lag ska ordna tjänster. Med stöd av 6 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård ska kommunerna främja invånarnas hälsa och välfärd. I paragrafen specificeras inte formerna för främjande och lagstiftningen förutsätter inte uttryckligen att kommunerna ordnar boenderådgivning. Således ska ett eventuellt konkurrensläge på marknaden i fråga om boenderådgivning bedömas från fall till fall. Om det anses föreligga ett konkurrensläge, får kommunen enligt 127 § i kommunallagen trots bolagiseringsskyldigheten sköta uppgiften som egen verksamhet bland annat om verksamheten ska anses vara obetydlig. Enligt förarbetena till lagen avses med obetydlig verksamhet sporadisk verksamhet på marknaden samt verksamhet som inte har några marknadseffekter eller där dessa effekter är små. (RP 268/2014 rd, s. 234)

I nuläget riktar sig den boenderådgivning som kommunen tillhandahåller huvudsakligen till klienterna inom socialvården eller de boende i kommunens hyreshussamfund, och den utförs oftast som tjänsteuppdrag. Arbetet anknyter till de lagstadgade uppgifterna inom socialvården och till boendeservicen för kommuninvånarna. Dessutom har allmännyttiga samfund boendetjänster för sina egna boende och särskilda boendegrupper. I vissa fall skaffar kommunen redan nu boenderådgivning av en privat aktör. Tillgången till tjänster, tjänsternas innehåll och sättet att ordna tjänster varierar avsevärt mellan kommunerna. Som helhet betraktat finns det i nuläget i största delen av Finland i praktiken inte någon konkurrensutsatt marknad och boenderådgivningen för alla kommuninvånare är inte etablerad. I branschen finns det dock möjliga serviceleverantörer som kan tillhandahålla sådant boenderådgivningsinnehåll som avses i denna proposition på en eller flera orter, och marknaden kan således utvecklas. Enligt 6 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård ska kommunen samarbeta med andra offentliga aktörer, privata företag och allmännyttiga samfund som i kommunen utför hälso- och välfärdsfrämjande arbete. Den ska också främja verksamhetsförutsättningar för de organisationer som utför hälso- och välfärdsfrämjande arbete. I förarbetena till lagen bedöms det att välfärdsfrämjande och hälsofrämjande affärsverksamhet kommer att uppkomma både i välfärdsområdena och i kommunerna (RP 241/3030, s. 290). Under den nu föreslagna lagens giltighetstid bedöms man således kunna se marknadsutvecklingen, och en av tjänsterna kan vara boenderådgivning.

De indirekta konsekvenser som statsunderstöden för boenderådgivning har för kommunernas ekonomi hänför sig till besparingar i andra kostnader, bland annat kostnader för hyresskulder och vräkningar i kommunala hyreshussamfund. Hyreshussamfundens inkomster i det statsfinansierade bostadsbeståndet består av självkostnadshyror, där de kostnader och besparingar som boenderådgivningen medför kan beaktas på samma sätt som i fråga om andra hyror. Med anledning av boenderådgivningens kostnadseffektivitet beräknas kommunernas självriskandel i fortsättningen bli täckt i ett hyreshussamfund på samma sätt som för närvarande.

Enligt Utsökningsverkets statistik ([Ulosotto Suomessa – Ulosottolaitoksen tilastoja vuodelta 2021](#) (Utsökning i Finland – Utsökningsverkets statistik 2021) blev 6 818 vräkningar anhängiga på riksnivå 2021 och av dem återtogs 2 874. Antalet vräkningar har totalt sett minskat sedan 2012, även om situationen har varierat från år till år. Andelen vräkningar som förrättats har däremot under de senaste åren varit några procentenheter större än för tio år sedan, så andelen återtaganden har inte kunnat ökas. Tillgången till förebyggande tjänster kan å andra sidan uttryckligen minska antalet återkallade vräkningar, när endast de fall där den förebyggande verksamheten inte har hjälpt går till utsökning. I rapporten om boenderådgivning i Finland granskades andelen genomförda och återkallade vräkningar områdesvis i förhållande till antalet statsfinansierade hyresbostäder 2017. Exempelvis Helsingfors, som systematiskt har utvecklat boenderådgivningen sedan 2006, placerade sig i jämförelsen bättre än huvudstadsregionen och de omgivande kommunerna. En motsvarande granskning skulle vara till nytta i samband med utvärderingen av hur den föreslagna lagen fungerar, varvid det bör beaktas hur stor andel tjänster alla aktörer erbjuder.

Kostnaderna för en vräkning för ett hyreshussamfund har i utredningarna uppskattats till cirka 5 000–20 000 euro beroende på behovet att renovera bostaden. Årsverkskostnaderna för en boenderådgivare beräknas åter ovan uppgå till 60 000 euro. Om boenderådgivningen omfattar två årsverken och man genom verksamheten kan förhindra 24 vräkningar per år och kostnaderna för en vräkning är 5 000 euro, täcker besparingarna personalkostnaderna för boenderådgivningen. Genom boenderådgivning kan man dessutom förebygga de kostnader som kommunala hyreshussamfund orsakas av indrivning av hyresskulder och byte av hyresgäster.

Inom boenderådgivningen kan man å andra sidan styra den boende till att ansöka om de sociala förmåner som hör till honom eller henne, vilket ökar förmånskostnaderna. Som helhet kan man

dock bedöma att de offentliga kostnaderna då bättre inriktas på sitt syfte och att man genom sociala förmåner i rätt tid kan förebygga behovet av tyngre korrigerande tjänster. Förebyggande boenderådgivning har således kumulativa konsekvenser för de offentliga finanserna. Vid ingången av 2023 överförs ansvaret för social- och hälsovården från kommunerna till välfärdsområdena med undantag för Helsingfors stad.

4.2.1.3 Konsekvenser för företag och andra privata aktörer

De flesta aktörer drar nytta av de besparingar som boenderådgivningen ger, om boenderådgivningen utvidgas så att den i större utsträckning än för närvarande gäller alla boende oberoende av grunden för besittningen av bostaden. Ägare till fritt finansierade hyresbostäder kan på motsvarande sätt som kommunalt ägda hyreshusbolag spara kostnader för indrivning av hyresskulder, vräkning och byte av hyresgäster. De privata hyresvärdarnas andel av verkställda vräkningar till exempel i Helsingfors 2020 var över 70 procent, vilket innebär att en utvidgning av den förebyggande verksamheten till att omfatta även andra än hyresgäster i det statsfinansierade bostadsbeståndet skulle ha möjlighet att i betydande grad påverka vräkningarna.

Också de kostnader som orsakas av hyresvärdarna på grund av störningar i boendet och problem med bostadens underhåll kan minska. Kommunalt ordnad boenderådgivning gynnar mest sådana samfund och fysiska personer som är hyresvärdar och som inte har möjlighet att ordna rådgivning och stöd för sina hyresgäster. När det gäller ägarbostäder och bostadsrättsbostäder kan boenderådgivning spara i synnerhet husbolagens kostnader för indrivning av bolags- och bruksvederlag, utredning av störningar i boendet och tagande i besittning av en aktielägenhet. Tillgången till boenderådgivning har konsekvenser också för disponentbranschen, där boenderelaterade problem ökar arbetsmängden.

Vissa privata bostadsplaceringsamfund och allmännyttiga samfund, såsom Kojamo Abp, Sato Oyj, Setlementiasunnnot Oy och stiftelsen Y-säätiö, tillhandahåller själva boenderådgivning för sina kunder. Till exempel anlätades Y-Säätiös boenderådgivning 2021 av 643 boende i statsfinansierade bostäder och 304 boende som hör till särskilda grupper. Med hjälp av boenderådgivning av Y-Säätiö och M2-Kodit förhindrades 131 gånger att hyresskulden gick till tingsrätten och dessutom återkallades 13 vräkningsstämningar. Kostnaderna för boenderådgivning täcks med samfundets egna inkomster och medel. Boenderådgivning kan också finansieras med de självkostnadshyror som tas ut av allmännyttiga samfund, liksom bland annat även vräkningskostnader inverkar på självkostnadshyror. Allmännyttiga hyreshussamfund har 2009–2022 som startfinansiering kunnat ansöka om understöd ur Statens bostadsfond för boenderådgivning i statsfinansierade bostäder. Det är fråga om projektfinsiering för högst tre år, varvid det för att få ny finansiering har förutsatts ett nytt utvecklingsprojekt. Allmännyttiga husbolag och stiftelser som har för avsikt att främja hälsa och social välfärd i Finland kan också ansöka om statsunderstöd som beviljas av Social- och hälsoorganisationernas understödscentral (STEA). Lagstiftningen om den håller dock på att ändras. Eftersom avsikten med statsunderstöden enligt den nu föreslagna lagen är att utvidga boenderådgivningen till alla besittningsgrunder för en bostad och bättre samordning av boenderådgivningen, riktas understöden endast till kommunerna. Privata aktörer kan ingå avtal om köpta tjänster med kommunen och utvidga sin verksamhet till andra kommuninvånare.

Statsunderstöden enligt den föreslagna lagen bedöms inte ha sådana konsekvenser för konkurrensen eller handeln mellan Europeiska unionens medlemsstater att det skulle vara fråga om sådant statligt stöd som avses i artikel 107.1 i EUF-fördraget. Understöden ska riktas till kommunerna och användas till tjänster som är avgiftsfria för kunden. Marknadsläget med tanke på boenderådgivningen bedöms i kap. 4.2.1.2. Om det i kommun uppstår en konkurrensutsatt marknad för produktionen av en understödsberättigad tjänst, kan statsunderstödet ha en indirekt

inverkan på den. Utifrån nuläget för boenderådgivningen är innehållet i tjänsten och sättet att producera den, till exempel när kunden hänvisas till andra tjänster, dock delvis ortsspecifik. I tjänsten ingår ett nära samarbete med de lokala myndigheterna, och myndigheten svarar för den tjänst som kunden behöver senast från och med socialvårdstjänsterna. På grund av rådgivningens personliga karaktär kräver den i huvudsak att tjänsteleverantören är närvarande på orten och endast en del av den kan genomföras till exempel som en riksomfattande distanstjänst. Boenderådgivning som ska understödjas ska enligt propositionen vara likvärdigt tillgänglig för alla boende och nyttan av rådgivningen ska inte riktas till vissa aktörer på bostadsmarknaden. På grund av storleken på det anslag som föreslås för statsunderstöd och på grund av den riksomfattande splittrade boenderådgivningen kan understödets verkningar för konkurrensen tills vidare anses små. Utvecklingstrenden är fortfarande öppen. Målet i regeringsprogrammet för statsminister Marins regering är att ansvaret för att ordna boenderådgivning ska göras till en myndighetsuppgift, vilket kan omprövas utifrån erfarenheterna av den lag som föreslås i denna proposition. I lagstiftningen om social- och hälsovårdsreformen åläggs myndigheterna å andra sidan att samarbeta med den privata sektorn och tredje sektorn för att främja hälsa och välfärd.

4.2.1.4 Konsekvenser för organisationerna

Statsunderstöd enligt propositionen beviljas inte direkt till organisationer. Kommunerna kan dock använda statsunderstöd från Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet till avtal om köpta tjänster med organisationer. Enligt 6 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård ska kommunen främja verksamhetsförutsättningar och påverkansmöjligheter för de organisationer som utför hälso- och välfärdsfrämjande arbete. Samarbetet mellan kommunerna och organisationerna bedöms åtminstone gälla boenderådgivning som utvecklas för behoven hos särskilda boendegrupper, såsom unga, invandrare, äldre, rehabiliteringsklienter inom missbrukarvården och mentalvården eller fångar som frigges. Också utvecklande och produktion av boenderådgivning som lämpar sig för alla boende kan skaffas från organisationer. I synnerhet kommuner som inte tidigare har producerat boenderådgivning kan utnyttja organisationernas kompetens. När det gäller köpta tjänster är det viktigt att säkerställa att tjänsteproducenten samarbetar även med välfärdsområdet.

Åren 2018–2022 har 2–5 organisationer årligen beviljats statsunderstöd för boenderådgivning ur Statens bostadsfond. De understöd som organisationerna sammanlagt har fått har varierat mellan cirka 38 000 och 125 000 euro. I euro har de statsunderstöd som beviljas av Social- och hälsoorganisationernas understödscentral en större betydelse när det gäller finansieringen av boenderådgivning och vägledning och i fråga om boendet har statsunderstöden under de senaste åren uppgått till cirka fyra miljoner euro per år. Den föreslagna lagen fråntar inte organisationer möjligheten att ansöka om statsunderstöd, eftersom lagen inte förpliktar myndigheterna att ordna boenderådgivning. Statsbidragsmyndigheten ska dock i sin prövning beakta att beviljandet av statsunderstöd enligt 7 § i statsunderstödslagen inte får orsaka mer än ringa snedvridning av konkurrensen och verksamheten på marknaden. Denna prövning behövs om kommunen har konkurrensutsatt just den verksamhet för vilken organisationen ansöker om statsunderstöd. Prövningen görs från fall till fall. Marknadsläget i fråga om boenderådgivning bedöms i stora drag i kapitel 4.2.1.2. Vid beviljandet av statsunderstöd beaktas dessutom möjligheten för målgruppen för den verksamhet som understöds att få motsvarande service i kommunal verksamhet.

De statsunderstöd som Social- och hälsoorganisationernas understödscentral beviljar finansieras med Veikkaus Ab:s avkastning av penningspelsverksamhet, vars överföring till statsbudgeten har beretts under regeringsperioden för statsminister Sanna Marins regering. Avkastningen har inte 2020–2022 i sin helhet räckt till för att täcka den finansiering som kanaliseras till förmånstagarna och som av hävd täckts med tippningsvinstmedel, utan de minskade intäkterna har

kompensterats av budgetmedel. Enligt planen för de offentliga finanserna 2023–2026 ska allmännyttig verksamhet från och med 2024 i sin helhet finansieras med den allmänna finansieringen. Avsikten är att man i reformen ska övergå till en beslutsbaserad modell, vilket innebär att riksdagen årligen som en del av det normala ram- och budgetförfarandet beslutar om de anslag som de ministerier som fördelar avkastningen förfogar över och som beviljas förmånstagnarna. Den fullständiga finansieringsmodellen och effekterna på budgeteringen för förvaltningsområdena preciseras ännu slutgiltigt under beredningen av de regeringspropositioner som gäller reformen. Också statsrådets gällande förordning om statsunderstöd till allmännyttiga sammanslutningar och stiftelser för främjande av hälsa och social välfärd ska ersättas med ny lagstiftning. Konsekvenserna av dessa ändringar för boenderådgivningen som helhet och organisationernas andel i den kan beaktas som en del av bedömningen av hur den nu föreslagna lagen fungerar.

Stödet enligt den föreslagna lagen gör det möjligt för kommunerna att förbättra tillgången till och samordningen av boenderådgivning. Organisationerna kan fortfarande samarbeta med kommunerna och även självständigt i sin egen verksamhet tillhandahålla rådgivningstjänster i anslutning till boende med hjälp av statsunderstöd. Sådana organisationer i vars verksamhet det ingår att erbjuda hyresbostäder via ett hyreshusbolag finansierar boenderådgivningen också med inkomster av verksamheten och besparingar från boenderådgivningen. Kostnaderna för boenderådgivning är kostnader som kan delas in i självkostnadshyror. Tillgången till boenderådgivning kan i bästa fall underlätta även anhopningen av rådgivningstjänster som tillhandahålls av riksomfattande organisationer och göra det möjligt att koncentrera dem till exempel till juridisk rådgivning.

4.2.1.5 Konsekvenser för statsfinanserna

Propositionens direkta ekonomiska konsekvenser för staten består av anslag i statsbudgeten. I budgetpropositionen för 2023 ingår ett anslag på 4,3 miljoner euro för verkställigheten av denna lag. Motsvarande anslag ingår i planen för de offentliga finanserna för de följande åren 2024–2026. Av detta går enligt en preliminär kalkyl cirka 4 miljoner euro till det reservationsanslag som används för statsunderstöd till kommunerna och cirka 0,3 miljoner euro till personalkostnader och administrativa kostnader vid Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet. Det är inte nödvändigt att reservera ett anslag på 0,9 miljoner euro för boenderådgivningsverksamhet i Statens bostadsfond.

Dessutom bedöms förbättringen av tillgången till boenderådgivning ha indirekta konsekvenser i form av besparingar av statens övriga kostnader. Sådana kostnader är bland annat myndighetskostnader för behandlingen av fordrings- och vräkningsärenden samt kostnader för ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning. Enligt en fallundersökning som gjordes under tiden för programmet för att minska långtidsbostadslösheten (PAAVO I) har boenderådgivning en kraftig minskande effekt på de bostadsärenden som förs till domstol. Tillgången till en boenderådgivares tjänster minskade antalet inledda hyresärenden med 28 procent från medeltalet. Dessutom minskade tillgången till en boenderådgivares tjänster vräkningar med nästan en tredjedel av de genomsnittliga vräkningarna i fastighetsbolag. ([Miljöministeriets rapporter 7/2011.](#)) Dessutom är det möjligt att genom förebyggande boenderådgivning för alla boende oberoende av bostadens grund för bostaden minska de korrigerande social- och hälsovårdstjänster som de boende behöver och till exempel behovet av utkomststöd.

4.2.2 Konsekvenser för myndigheterna

4.2.2.1 Kommunerna

Enligt 7 § i kommunallagen sköter kommunen de uppgifter som den har åtagit sig med stöd av självstyrelsen och organiserar de uppgifter som särskilt föreskrivs för den i lag. Det föreskrivs inte särskilt i lag att boenderådgivningen är en uppgift för kommunen. Enligt lagen om ordnande av social- och hälsovård, som träder i kraft vid ingången av 2023, ska kommunen dock främja kommuninvånarnas hälsa och välfärd. Kommunen har det primära ansvaret för främjandet av hälsa och välfärd till den del uppgiften anknyter till dess övriga lagstadgade uppgifter. Kommunen ska också följa kommuninvånarnas levnadsförhållanden, hälsa och välfärd samt de faktorer som påverkar dessa inom varje område och befolkningsgrupp. Kommunen ska årligen rapportera till fullmäktige om kommuninvånarnas hälsa och välfärd, om faktorer som påverkar dessa och om de åtgärder som vidtagits. Dessutom ska kommunen för varje fullmäktigeperiod bereda en välfärdsberättelse och välfärdsplan för fullmäktige om ovan nämnda frågor. Enligt förarbetena till lagen ska den uppgift att främja hälsa och välfärd som kommunen fortfarande ska vara ansvarig för beaktas i statsandelssystemet för kommunal basservice genom en tilläggsdel för främjandet av hälsa och välfärd som syftar till att sporra kommunerna till förebyggande åtgärder som ökar hälsa och välfärd (RP 241/2020 rd, s. 190). Eftersom de boendes välfärd påverkas genom boenderådgivning hänför den sig till ovan nämnda helhet. Kommunen överväger dock med stöd av sin självstyrelse genom vilka tjänster främjandet av de boendes välfärd i praktiken ska genomföras.

Med stöd enligt den föreslagna lagen spurras kommunerna att granska behovet av boenderådgivning, det befintliga utbudet och utvecklingsmöjligheterna som en helhet inom sitt område. Kommunerna kan med hjälp av stödet bland annat lansera de tjänster som fattas, utvidga tjänsterna till alla boendegrupper och effektivisera samordningen av tjänsterna. Nackdelen med propositionen är att incitamentet är tidsbundet och att anslaget säkerställs varje budgetår, vilket inverkar på hur långsiktig verksamheten är i kommunerna. Det ska dock vara tillåtet att årligen ansöka om understöd.

För närvarande är bostadsväsendet, hyreshussamfunden och socialväsendet centrala aktörer i kommunerna. Överföringen av ansvaret för att ordna social- och hälsovård till välfärdsområdena vid ingången av 2023 medför behov av att på nytt se över sättet att ordna olika tjänster. Med hjälp av statsunderstöd enligt den föreslagna lagen ska det vara möjligt att rikta resurser till detta utvecklingsarbete när det gäller boenderådgivning. Till exempel små kommuner inom samma välfärdsområde kan överväga att ordna boenderådgivning gemensamt.

Enligt rapporten om boenderådgivningen i Finland anses samarbete ha en nyckelroll för att boenderådgivningen ska lyckas. Servicesystemet är dock ofta splittrat och tyngdpunkten ligger på korrigerande åtgärder i stället för på prognostisering. Organisationerna inom servicesystemet kan lida brist på resurser och kompetens. Därför lönar det sig att rikta resurser till att skapa och upprätthålla nätverk och gemensamma verksamhetsmodeller. Understöden enligt denna proposition ska förutom till utvecklingsarbete också riktas till förebyggande individuell boenderådgivning, som kan vara utgångspunkten för att få en boende att omfattas av andra tjänster. Förutom olika myndigheter är också bland annat hyresvärdar och organisationer viktiga delar av nätverket. Som ett resultat av projektet ASTA ökade de anställdas medvetenhet om ekonomihantering och anknyttande frågor i kommunerna, hyreshussamfunden och organisationerna och därigenom också intresset för att påverka frågor som gäller boendet och de boendes livskompetens. Också till exempel Navigator-verksamheten och ekonomirådgivningar är möjliga samarbetsformer. I lagen om ordnande av social- och hälsovård betonas kommunens skyldighet att främja hälsa och välfärd i kommunen tillsammans med andra offentliga aktörer som arbetar för

att främja hälsa och välfärd, privata företag och allmännyttiga samfund. Kommunen ska också främja verksamhetsförutsättningarna och påverkansmöjligheterna för hälso- och välfärdsfrämjande organisationer att främja hälsa och välfärd.

4.2.2.2 Välfärdsområdena

Enligt den enkät som gjordes för rapporten om boenderådgivningen i Finland fanns det 2019 kommunalt producerad boenderådgivning inom social- och hälsovårdstjänsterna i 92 kommuner. Också då hade man ofta kommit överens om uppgiftsfördelningen mellan socialväsendet och bostadsväsendet eller fastighetsbolaget. Dessutom kunde det till exempel vara fråga om en liten kommun där behovet av boenderådgivning och en uttrycklig resurstilldelning för den var litet. De arbetstagare som har hand om boenderådgivningen är ofta socialarbetare, socialhandledare, ledande socialarbetare eller personer i ledande ställning. Med stöd enligt den föreslagna lagen kan man öka områdenas möjligheter att reservera resurser för att samordna och utveckla boenderådgivningen på nytt när välfärdsområdena inleder sin verksamhet. På detta sätt tryggas kontinuiteten i boenderådgivningen i situationer där en stor mängd funktioner överförs från kommunerna till välfärdsområdena.

Överföringen av ansvaret för att ordna social- och hälsovårdstjänster från kommunerna till välfärdsområdena innebär i praktiken att de arbetstagare som är placerade inom socialservicen och deras kompetens, liksom även informationssystemen inom socialservicen, i fortsättningen i huvudsak står till välfärdsområdenas förfogande. Också en del av de åtgärder för att trygga kontinuiteten i boendet som anges i denna proposition kommer i fortsättningen att vara välfärdsområdenas lagstadgade uppgifter. Exempel på sådana är socialservice och strukturellt social arbete enligt socialvårdslagen samt social kreditgivning och förmedlingskontotjänster. Av denna anledning ska kommunalt ordnad boenderådgivning ha ett nära samarbete med välfärdsområdet för att kunna uppnå sitt mål. Till exempel arbete i par som konstaterats vara god praxis kan trygga informationsgången.

Enligt 6 § i lagen om välfärdsområden (611/2021) kan välfärdsområdet utöver de uppgifter välfärdsområdet ska sköta enligt lag dessutom inom sitt område åta sig att sköta uppgifter som stöder dess lagstadgade uppgifter. Skötseln av en uppgift som välfärdsområdet åtagit sig får inte till sin omfattning vara sådan att den äventyrar skötseln av välfärdsområdets lagstadgade uppgifter. I många uppgifter enligt socialvårdslagen, i det boendesociala arbete som utvecklats inom socialservicen samt inom sådant främjande av hälsa och välfärd som avses i lagen om ordnande av social- och hälsovård eftersträvas de mål som är gemensamma med boenderådgivningen. Med stöd av 7 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård ska också välfärdsområdet följa invånarnas levnadsförhållanden, hälsa och välfärd och de faktorer som påverkar dessa i varje område och inom varje befolkningsgrupp, årligen lämna välfärdsområdesfullmäktige en rapport om invånarnas hälsa och välfärd, de faktorer som påverkar dessa och de åtgärder som har vidtagits samt en gång per fullmäktigeperiod utarbeta en regional välfärdsberättelse och välfärdsplan för fullmäktige om de frågor som nämns ovan. Välfärdsområdet utarbetar en välfärdsberättelse och välfärdsplan i samarbete med kommunerna i området. De statsunderstöd som avses i denna lag ska inte riktas till välfärdsområdenas lagstadgade uppgifter, vars finansiering omfattas av lagen om välfärdsområdenas finansiering (617/2021), men med understöden kan planeringen av samarbetet med kommunerna främjas. Bestämmelser om välfärdsområdets skyldighet att samarbeta med kommunerna i sitt område och stödja dem med sin sakkunskap finns också i den ovan nämnda paragrafen. Det boenderelaterade arbetet ska också beaktas i den likabehandlingsplan enligt 5 § i diskrimineringslagen (1325/2014) som myndigheten ska ha. Välfärdsområdets kunskapsmässiga stöd och det praktiska samarbetet för att trygga servicekedjan är av största vikt med tanke på en effektiv boenderådgivning.

I den förhandsutvärdering som gjordes med tanke på social- och hälsovårdsreformen ansågs ansvarsfördelningen för främjande av hälsa och välfärd mellan kommunen och välfärdsområdet utgöra en särskild risk, när kompetensen splittras upp på nya strukturer och de befintliga nätverken delvis skingras. Utvärderingspanelen föreslog en stark nationell styrning och en god planering av förändringen för att hantera risken. (RP 241/2020 rd, s. 361) Bestämmelserna i lagen om ordnande av social- och hälsovård fungerar som en ram för detta, och i fråga om denna proposition riktar sig stödet från Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet till kommunerna uttryckligen till vägledningen inom boenderådgivningen.

4.2.2.3 Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet

Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet ARA har i början av 2022 inom ramen för anslagen i statsbudgeten inlett statsunderstödsverksamhet för att utveckla och utvidga boenderådgivningen. Det har ordnats presskonferenser för kommunerna och förts kommunvisa förhandlingar. Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet har tre årsverken till sitt förfogande för detta. När det gäller statsunderstöd ur Statens bostadsfond för boenderådgivarverksamhet har Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet redan tidigare utvecklat nätverksbaserad verksamhet, utbildning och anvisningar för boenderådgivare. Det riksomfattande nätverket av boenderådgivare är avsett för alla yrkesverksamma boenderådgivare i olika organisationer. Nätverket har som mål att erbjuda boenderådgivare kamratstöd, nya verktyg för sitt arbete och aktuell information om boenderådgivning.

Under den föreslagna lagens giltighetstid ska Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet fortfarande vara statsbidragsmyndighet. Utöver besluten om beviljande och utbetalning av statsunderstöd samt tillsynen ska Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet också sköta informationen till kommunerna, det bilaterala stödet före och efter ansökan om understöd samt nätverket av boenderådgivare. Med bilateralt stöd avses lagstadgad förhandling med kommunen i anslutning till ansökningsprocessen samt annan behövlig rådgivning enligt förvaltningslagen. Nätverket av boenderådgivare och annat arbete som stöder kompetensen, såsom till exempel utbildningar och information om god praxis, ska fortsättas och utvecklas utifrån nuläget. Dessutom ska Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet samla in uppföljningsinformation om tillgången till boenderådgivningstjänster och sätten att ordna dem i samarbetskommunerna samt delta i den utvärdering av hur den föreslagna lagen fungerar som miljöministeriet ansvarar för. För klientuppföljningen och konstaterandet av boenderådgivningens effekter har kommunerna tillgång till ett av Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet utvecklat ett verktyg för kunduppföljning där uppföljningsuppgifter samlas in årligen. Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet bedöms behöva de nuvarande tre årsverkena för att sköta uppgifterna. Dessa ska täckas av det ovan nämnda totala beloppet på 4,3 miljoner euro.

Finansierings- och utvecklingscentralen för boendets uppgifter är enligt lagen och förordningen om centralen bland annat sakkunniguppgifter och informationstjänster som gäller boendet och bostadsmarknaden samt anknytande utredningar och främjande av utvecklingsverksamhet som gäller boendet. Dessa allmänna lagstadgade uppgifter stöder de särskilda uppgifter som föreslås i propositionen.

4.2.3 Andra konsekvenser för människorna och samhällseliga konsekvenser

4.2.3.1 Konsekvenser för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna

Det föreskrivs i 22 § i grundlagen att det allmänna ska se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Tillräckliga och fungerande boenderådgivningstjänster kan betraktas som en del av främjandet av de grundläggande fri- och rättigheter för boende och andra grundläggande sociala rättigheter som det föreskrivs om i 19 § i grundlagen.

Rätten till bostad har erkänts som en mänsklig rättighet i den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, som Finland ratificerade 1976 (FördrS 6/1976). Som avtalspart till den reviderade europeiska sociala stadgan (FördrS 80/2002) har Finland förbundit sig att vidta åtgärder bland annat i syfte att främja tillgången till bostäder på en rimlig nivå samt att förebygga och minska bostadslösheten i syfte att gradvis avlägsna den (artikel 31). Stödet till den lokala boenderådgivningen hör till dessa åtgärder. Genom boenderådgivning främjas enligt Europeiska sociala stadgan dessutom socialt, rättsligt och ekonomiskt skydd för familjen (artikel 16) samt rätt till skydd mot fattigdom och social utslagning (artikel 30). Som avtalspart till stadgan har Finland förbundit sig att genom ett övergripande samordnat tillvägagångssätt vidta åtgärder för att främja rätten till i synnerhet arbete, bostad, utbildning, kultur och socialt stöd och medicinsk hjälp för socialt utslagna eller fattiga eller personer och deras familjer som löper risk för social utslagning eller fattigdom.

Genom boenderådgivning stöder man den boendes handlingskraft och möjligheter att själv ordna sitt boende. Konsekvenserna för vardagen för dem som är i behov av boenderådgivning är betydande. Förebyggande av boendeproblem och en lösning av problem i rätt tid har en positiv inverkan på den sociala och hälsomässiga välfärden och levnadsförhållandena, skapar förutsättningar för att den boende ska klara sig och förebygger utslagning. Boenderådgivningens verkningsfullhet och kostnadseffektivitet i synnerhet i fråga om hyresboende kan utifrån erfarenheter från tidigare program och statsunderstödsverksamheten anses påvisad. Enkäter som riktats till de boende visar att samarbetet med boenderådgivare ofta upplevs som avgörande när det gäller att få kontroll över den egna ekonomin och boendet.

Genom den föreslagna lagen och statsunderstöden enligt den ökas tillgången till och omfattningen av boenderådgivningstjänster och förbättras deras kvalitet. Boenderådgivningen ska utvecklas och utvidgas så att fler än tidigare kommer att omfattas av den och så att nyttan av boenderådgivningen sträcker sig längre. Den största nyttan för en enskild boende är att hemmet bevaras och att ett fortsatt boende tryggas. Liksom den [Asunto ensin-mall](#) som tillämpas vid skötseln av bostadslösheten baserar sig också boenderådgivning på observationen att en bostad har företräde framför andra stödåtgärder, eftersom den bidrar till att lösa andra sociala problem och hälsorelaterade problem.

Samma konsekvenser gäller direkt också familjemedlemmar som bor tillsammans och för vilka den boende som får boenderådgivning har ekonomiskt ansvar. Att bevara hemmet tryggar hela familjens arbetsliv, skolgång, fritidsintressen och människorelationer och förebygger således illamående på grund av oönskade förändringar. Bättre tillgång till boenderådgivning kan bedömas vara förenligt med barnets bästa också i det fall att barnet inte bor hos den förälder som behöver boenderådgivning. En förälders ekonomiska kris och förlusten av bostaden kan i värsta fall försämra barnets kontakt med föräldern och föräldrarnas möjligheter att ta hand om barnet.

Enligt Statistikcentralens [Statistik över levnadsförhållanden 2021](#) upplevde 6,6 procent, det vill säga knappt 190 000 hushåll, svårigheter eller stora svårigheter med att få pengarna att räcka 2021. Dessutom uppgav vart fjärde hushåll att de inte skulle ha klarat sig utan att låna pengar för en plötslig stor utgift. Minst 6,6 procent av barnen i åldern 1–5 år, det vill säga 57 000 barn, upplevde materiell brist i minst ett basbehov. De vanligaste utkomstsvårigheterna och upplevelsen av materiell brist var i hushåll med en vårdnadshavare. Den accelererande ökningen av energipriset och levnadskostnaderna i slutet av 2021 återspeglas i inflationsnivån, och räntorna på bostadslån har börjat stiga. Det är möjligt att de ekonomiska svårigheter som är förknippade med boendet och således också behovet av rådgivningstjänster kommer att öka under de närmaste åren. Uppföljningen av boenderådgivning enligt propositionen bedöms ge information om hushållens situation och möjligheter att påverka den med hjälp av boenderådgivning.

4.2.3.2 Konsekvenser för jämlikheten

Enligt grundlagens 6 § får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person.

Boenderådgivning behövs ofta till exempel av personer som har en svagare ekonomisk ställning än andra, så indirekt är det fråga om service som dämpar ojämlikheten. Syftet med den föreslagna lagen är att främja jämlikheten jämfört med nuläget så att ett villkor för att få statsunderstöd inte är att boenderådgivningen riktas till det statsfinansierade bostadsbeståndet. Tvärtom förutsätter statsunderstödsverksamheten att alla oberoende av boendeform ska ha tillgång till boenderådgivning.

I praktiken är uppnåendet av målen för boenderådgivningen beroende av kommunernas och välfärdsområdenas verksamhet. Den föreslagna lagen har konsekvenser för de boende främst i de kommuner som ansöker om understöd. Alla kommuner ska ha möjlighet att ansöka om understöd. Om efterfrågan överskrider det tillgängliga understödsanslaget, riktas understödet i synnerhet till de kommuner där behovet av boenderådgivning är störst. Även om kommunen inte ansöker om understöd under det första året, kan den dock få råd om ansökan från statsbidragsmyndigheten samt stöd från nätverket av boenderådgivare och ansöka om understöd under senare år.

De kommuner som inte ansöker om understöd ska inte ha tillgång till den extra resurs som statsunderstödet ger för att producera och utveckla eller utvidga boenderådgivningen för privata hyresvärdars hyresgäster och boende i ägarbostäder. Även det begränsade understödsanslaget kan leda till att extra resurser inte fås på önskat sätt. Således förbättrar det föreslagna statsunderstödet inte direkt tillgången till boenderådgivning för samtliga invånare i alla kommuner, utan tillgången till tjänster grundar sig fortfarande på kommunens och andra lokala och regionala aktörers lösningar. Med de statsunderstöd som avses i propositionen kan sådana boende som för närvarande inte omfattas av någon boenderådgivning fås att börja omfattas av boenderådgivning. Genom att förbättra samordningen och informationen kan boenderådgivningens omfattning och tillgänglighet förbättras. Boenderelaterade tjänster är en helhet bestående av olika delar som sträcker sig från rådgivning till ordnande av bostad. Boendeservice, stödboende, serviceboende och institutionsvård som ges i hemmet med stöd av socialvårdslagen, äldreomsorgslagen eller handikappservice lagen är lagstadgade tjänster vars finansiering har ordnats separat. Boenderådgivning enligt prövning som ska beviljas med stöd av den föreslagna lagen lämpar sig som stöd för personer som bor på egen hand.

Även om tyngdpunkten i det föreslagna stödet för boenderådgivning ligger på tillgången till boenderådgivning för alla boende, kan man med hjälp av den också utreda behoven av att utveckla tjänsterna med tanke på särskilda boendegrupper. Boendefrågor framhävs till exempel när det gäller invandrare, unga och äldre personer. Särskilda boendegrupper är både i behov av rådgivningstjänster och drar större nytta av dem än genomsnittet. I dessa grupper behöver många lågtröskelstöd och kontinuerlig uppföljning nära den boende. Det viktigaste är att sätta sig in i och förstå individens situation. Boenderådgivaren kan individuellt stödja en boende som är i en svag ställning och främja tillgodoseendet av rättigheterna för till exempel en person som löper risk för diskriminering eller utslagning. Bland annat den boendes rätt till sociala förmåner eller eventuella behov av intressebevakning är faktorer som boenderådgivaren kan lyfta fram. Samarbetspartner kan vara organisationer som specialiserat sig på särskilda boendegrupperns behov och som även för närvarande producerar boendeservice. Det har konstaterats att bland annat unga och invandrare som flyttar hemifrån behöver boenderådgivning också av andra än ekonomiska orsaker. När det gäller unga hänför sig behoven av rådgivning utöver ekonomin också till sökande av bostad, grundläggande boendefärdigheter och hantering av vardagen. För att nå de unga betonas att rådgivning finns tillgänglig i samband med andra tjänster och i sociala medier. På alla orter finns det till exempel inte någon ungdomsbostadsförening eller en Navigator avsedd för unga, men motsvarande tjänster kan utvecklas. Boenderådgivning är en av prioriteringarna i genomförandet av det riksomfattande programmet för ungdomsarbete och ungdomspolitik RUNGPO 2020–2023. Invandrare har på den privata hyresbostadsmarknaden konstaterats vara en grupp i svagare ställning än andra och tillgången till boenderådgivning på andra språk än finska och svenska har konstaterats vara ett viktigt utvecklingsobjekt (se kap. 2.4).

Effekterna av boenderådgivningen är större för sådana boende vars boende, ställning eller välfärd samtidigt påverkas av flera personliga orsaker, såsom ursprung, kön, ålder, hälsotillstånd eller språkkunskaper. Boenderådgivning gör det möjligt att ingripa i diskriminering på flera grunder. Till exempel studerande är en boendegrupp som ofta består av unga personer, personer med utländsk bakgrund eller mindre bemedlade. I projektet ASTA upptäcktes att man samtidigt med den ekonomiska rådgivningen och boenderådgivningen bör beakta exempelvis missbruksproblem och rehabiliteringsbehov. Boenderådgivningen kan vara en utgångspunkt där klienten hittar till exempel till ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning eller mentalvårds- och missbrukartjänster. Också den boendes kontakter och samarbete med till exempel hyresvärderna kan byggas upp i situationer där den boendes egna möjligheter inte räcker till.

4.2.3.3 Konsekvenser för det statsfinansierade bostadsbeståndet och det övriga bostadsbeståndet

Enligt en utredning om utvecklingen av det statsfinansierade bostadsbeståndet och boendet från Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet ([ARA-asuntokannan ja asukkaiden kehitys 2010-luvulla, selvitys 5/2021](#)) fanns det i Finland vid utgången av 2019 sammanlagt 404 000 bostäder som byggts med statligt stöd och fortfarande omfattas av begränsningar. Det fanns statsfinansierade bostäder i varje kommun på fastlandet. Av bostäderna var 31 procent belägna i huvudstadsregionen och 55 procent i städer med över 100 000 invånare. Av de statsfinansierade bostäderna var 62 procent vanliga hyresbostäder, 26 procent hyresbostäder för grupper med särskilda behov och 12 procent bostadsrättsbostäder. Antalet vanliga statsfinansierade hyresbostäder hade sedan 2010 minskat med cirka 15 procent, men antalet hyresbostäder och bostadsrättsbostäder för grupper med särskilda behov har ökat. Det övriga bostadsbeståndet i Finland är cirka 2,4 miljoner bostäder (se punkt 4.2.1.1).

För närvarande är boenderådgivarna i huvudsak verksamma i det statsfinansierade bostadsbeståndet. Det har observerats att kännedomen om det övriga stöd- och servicesystemet i fråga om boenderådgivning varierar och att det varit nödvändigt att aktivt lyfta fram boenderådgivningen

i synnerhet i vissa stora städer där personalomsättningen är stor. Med hjälp av det föreslagna understödet kan kommunen utveckla öppen boenderådgivning för alla kommuninvånare och förbättra boenderådgivningstjänster för sådana boendegrupper som ännu inte omfattas av boenderådgivningen. Propositionen ökar utbudet av boenderådgivning för hyresgäster hos privata hyresvärdar och personer som bor i ägarbostad i de kommuner som utnyttjar understödet till att utvidga boenderådgivningen.

Eftersom boenderådgivning finns tillgänglig i kommunens hyreshussamfund och annat statsfinansierat bostadsbestånd, kommer det föreslagna stödet att ha mindre effekter för ställningen för de boende i det statsfinansierade bostadsbeståndet. Med understöden stöds inte boenderådgivning som offentliga eller privata hyreshussamfund tillhandahåller enbart till sina egna boende i statsfinansierat bostadsbestånd, men genom propositionen utesluts inte heller att boenderådgivningen fortsätter som samfundets frivilliga verksamhet. Kostnaderna för den samfundspecifika boenderådgivningen påverkar således även i fortsättningen utöver de besparingar som uppnåtts genom den även hyresnivån för samfundets boende. Om samfundet dock producerar boenderådgivning för större boendegrupper än vad som avses i propositionen, kan kostnaderna för det statsfinansierade bostadsbeståndet lindras som en indirekt effekt. Det föreslagna maximala statsunderstödsbeloppet är högre än tidigare, varvid kommunens självriskandel kan minska.

Bedömningen av boenderådgivningens konsekvenser förutsätter systematisk uppföljning och dokumentation. Den föreslagna lagen är både tidsmässigt och innehållsmässigt begränsad för att man under dess giltighetstid ska kunna samla in information om verkningfullheten och utvecklingsbehoven i fråga om stödet för boenderådgivning. Den framtida utvecklingen av boenderådgivningstjänsterna utifrån den information som fås under den temporära lagens giltighetstid gagnar på lång sikt samtliga aktörer. Redan under lagens giltighetstid ska det tas fram information för alla som producerar boenderådgivning.

Lagbestämmelser om stödet för boenderådgivning skulle öka medvetenheten om boenderådgivning både inom servicesystemet och allmänt. Information om lagen och det stöd som beviljas med stöd av den ska dessutom ges både på riksnivå och lokalt. På båda nivåerna har samarbetet mellan myndigheterna och aktörerna i branschen en central roll för att de kunder som behöver boenderådgivning ska kunna nås. Nya boendegrupper kan med lägre tröskel än tidigare söka sig till boenderådgivning, när den uppfattas som en tjänst som gäller alla kommuninvånare. Hyresvärdar skulle också se möjligheten att inleda samarbete med boenderådgivningen och därmed få stöd för arbetet bland hyresgästerna.

4.2.3.4 Konsekvenser för jämställdheten mellan könen

Könsfördelningen mellan klienter inom boenderådgivningen och personer i behov av boenderådgivningstjänster är inte känd. År 2021 var 77 procent av de bostadslösa män, vilket tyder på att behovet av och effekterna av boenderådgivning inte fördelar sig jämnt mellan könen. Även bland utsökningsgäldenärerna finns det fler män (61 procent 2020) än kvinnor. Enligt Statistikcentralens Statistik över levnadsförhållanden är risken för fattigdom och utslagning bland kvinnor däremot något större än för män, vilket till största delen förklaras med den låga inkomstnivå som använts som mätare. Utöver könsfördelningen är propositionens konsekvenser för jämställdheten och könsfördelningen förknippade med exempelvis den boenderådgivning som barnfamiljer får eller bristen på sådan boenderådgivning, som det inte heller finns täckande statistiska uppgifter om. Det föreslagna understödet kan ha både direkta och indirekta konsekvenser för könen och jämställdheten mellan könen. Dessa konsekvenser kan inte bedömas närmare, eftersom uppgifterna om boenderådgivningens nuläge ur ett jämställdhetsperspektiv är

bristfälliga. Jämställdhetsperspektivet kan beaktas vid datainsamling och statistikföring samt den efterutvärdering som görs under lagens giltighet.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

Arbetsgruppen för boenderådgivning skisserade upp tre alternativ för att göra boenderådgivningen lagstadgad. Enligt alternativen ska ansvaret för att ordna boenderådgivning ligga antingen på välfärdsområdena, på kommunerna eller på staten till exempel hos Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet. För att ansvaret för att ordna boenderådgivning ska kunna åläggas en viss myndighet krävs det att innehållet i boenderådgivningen och myndighetens behörighet definieras noggrant. Organiseringsansvaret innebär också att motsvarande tjänster, till exempel sådana som produceras av organisationer, i regel inte finansieras med statsunderstöd. Arbetsgruppen ansåg dock att det är ett viktigt mål att organisationernas boendevägledning och den separata finansieringen av den bibehålls.

Det fjärde alternativet som arbetsgruppen övervägde var att stärka och utveckla boenderådgivningen utifrån det nuvarande systemet utan att det stiftas någon lag.

Arbetsgruppen för boenderådgivning gick inte i sin rapport in för att rekommendera något visst sätt att ordna servicen, utan både fördelar och problem sågs med alla fyra alternativ. Även de remissinstanser som kommenterat rapporten från arbetsgruppen för boenderådgivning såg fördelar och nackdelar med de olika modellerna, men understödde mest kommunernas organiseringsansvar och den avtalsmodell som samordnas av Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet.

5.1.1 Boenderådgivning på välfärdsområdets organiseringsansvar

Ett alternativ för att ordna boenderådgivning är att integrera boenderådgivningen i socialservicen som från och med 2023 ska ordnas av välfärdsområdena. Boenderådgivningen utvecklas som en del av lagstiftningen om social- och hälsovårdstjänster, och finansieringen ska helt och hållet ske via den allmänna statliga finansieringen. Det föreslås att det boendesociala arbetet inom socialvården i fortsättningen ska kallas boenderådgivning. Socialvårdslagen innehåller också för närvarande flera bestämmelser som gäller boende och som behandlas närmare ovan i avsnitt 2.1. Inom social- och hälsovården utvecklas också social- och hälsovårdstjänster som minskar bostadslösheten som en del av samarbetsprogrammet för att halvera bostadslösheten.

De klienter som har nytta av boenderådgivning enligt den föreslagna lagen behöver ofta också social- och hälsovårdstjänster, så helhetsinriktad hjälp kan bäst ordnas som en del av socialväsendet. Redan nu är en del av boenderådgivningen att lösa sociala problem, och många kommuner har placerat boenderådgivningen i vuxensocialarbete inom socialväsendet. Gränsen mellan förebyggande arbete och det boendesociala arbete som utförs inom socialvården är ofta flexibel. Utvecklingen och etableringen av en allmänt tillgänglig boenderådgivning kan genomföras som socialservice med låg tröskel. Personer som är i behov av andra tjänster och mer omfattande stöd hänvisas till bedömning av servicebehovet och därigenom till sådan socialservice och andra tjänster som behövs.

Enligt arbetsgruppens bedömning skulle behovet av socialvårdsfinansiering i och med den nya lagstadgade uppgiften öka i alternativet. Det skulle i praktiken vara svårt att rikta medlen till förebyggande boenderådgivning och följa upp hur de används, eftersom boenderådgivningen går in i annat socialt arbete. Även en tillräcklig finansiering kan medföra problem, vilket har att

göra med att det redan allmänt råder brist på finansiering av socialvården. Boenderådgivningens förebyggande karaktär som stöder klienternas egna initiativ kan minska om resurserna inte ökas tillräckligt därför att boenderådgivningen blir en del av det skyddsnet inom servicesystemet som används i sista hand och där tyngdpunkten ska ligga på de mest utsatta klienterna. Alternativet innebär att den nuvarande boenderådgivning som ordnas av bostadsväsendet upphör, eftersom ansvaret för att ordna uppgiften överförs till socialvården. Kontakterna till det statsfinansierade hyresbostadsbeståndet och hyresvärdarna bör omorganiseras. När organisationernas möjligheter att producera tjänster med statsunderstöd dessutom minskar, skulle den sammantagna effekten av ändringarna innebära en risk för att de tjänster för tidigt stöd som ges för boendeproblem minskar i takt med att fältet av aktörer blir mindre.

5.1.2 Boenderådgivning hör till kommunens organiseringsansvar

Det kan också föreskrivas att kommunen har organiseringsansvar för boenderådgivningen. De tjänster som kommunen tillhandahåller är i princip tillgängliga för alla kommuninvånare och flera kommuner har redan erfarenhet av att ordna boenderådgivning i egenskap av aktörer inom det statsfinansierade bostadsbeståndet. Det ska oberoende av besittningsgrunden för bostaden vara möjligt att utöka och erbjuda boenderådgivningstjänster med hjälp av tillräcklig finansiering och omorganisering. Dessutom har kommunerna flera uppgifter som anknyter till boende, såsom tillsyn över valet av boende till statsfinansierade bostäder, markpolitik och planläggning. Kommunen kan ordna tjänsten själv eller i samarbete med andra kommuner på det sätt som den anser vara ändamålsenligt. Kommunens organiseringsansvar möjliggör ett nära samarbete med kommunens ungdomsarbete, integrationstjänster och invandrararbete i enlighet med prioriteringarna i regeringsprogrammet.

I alternativet innebär organiseringsansvaret för boenderådgivning en ny lagstadgad uppgift för kommunerna som finansieras med statsandelssystemet. Problemet är att det inte skulle vara möjligt att rikta finansieringen till de kommuner där behovet av boenderådgivning är störst, utan alla kommuner ska oberoende av storlek och situation ordna boenderådgivning på något sätt. På samma sätt som att genom lagstiftning göra boenderådgivning till en del av socialservicen innebär även detta organiseringsätt en sådan risk för den rådgivnings- och vägledningsverksamhet som organisationer tillhandahåller med statsunderstöd att de tjänster för tidigt stöd som ges vid boendeproblem minskar i och med att antalet aktörer minskar.

Till exempel konsumentrådgivningen var ålagd kommunerna fram till 2008 (lagen om anordnande av konsumentrådgivning i kommunerna 72/1992, upphävd genom lag 800/2008, som har upphävts genom lag 1081/2018). Kommunens organiseringsansvar slopades, eftersom man ville säkerställa tillgången till rådgivningstjänster och kvaliteten på rådgivningstjänster på olika håll i landet. I fråga om konsumenternas rättssäkerhet och jämlikhet hade det upptäckts brister som berodde på att det fanns mycket varierande tillgång till rådgivning i olika kommuner. Brokigheten i förfarandena försvårade också datainsamlingen om den kommunala konsumentrådgivningen och förhindrade att tyngdpunkten i rådgivningsarbetet lades där den behövdes.

5.1.3 Avtalsmodell som samordnas av Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet

Boenderådgivning kan i lagstiftningen också definieras som en skyldighet för någon annan offentlig aktör än kommunen eller välfärdsområdena. Arbetsgruppen granskade ett alternativ där Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet skulle ansvara för att det ordnas tillräcklig boenderådgivning i samarbete med de kommuner inom vars område behovet av boenderådgivning bedöms vara störst. Det skulle avtalas om boenderådgivning och boenderådgivning ordnas enligt det regionala behovet. Utöver kommunerna kan bland annat organisationerna ha rollen

som tjänstproducenter. Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet ansvarar för den allmänna styrningen och samordningen.

Bestämmelser om uppgifter som hör till den kommunala självstyrelsen finns i 7 § i kommunallagen. Kommunen kan enligt 2 mom. med stöd av avtal åta sig att sköta även andra än offentliga uppgifter som hör till självstyrelsen. Enligt förarbetena till lagen är förutsättningen att både kommunen och den andra offentliga sammanslutningen anser att det är ändamålsenligt och att den lagstiftning som gäller uppgiften ifråga möjliggör att uppgifterna överförs. Utgångspunkten är att kommunen ska få full kompensation för uppgifter som den sköter för någon annans räkning (RP 268/2014 rd, s. 142). Inom boenderådgivningen är det i enlighet med avtalsmodellen fråga om en sådan offentlig uppgift som kommunen åtar sig att sköta. Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet och kommunen ingår ett avtal om tillhandahållande av boenderådgivning i kommunen och i avtalet avtalas det om villkoren för skötseln uppgifterna och om kompensationen. Staten ska ersätta kostnaderna för skötseln av uppgiften i sin helhet. På samma sätt som i de övriga alternativen, där organiseringsansvaret för boenderådgivning åläggs en myndighet, beviljas inte statsunderstöd för motsvarande service.

Enligt arbetsgruppen kan alternativet till exempel genomföras som ett tidsbegränsat försök i vissa kommuner. Den temporära försöks- och utvecklingslagen och en avtalsmodell enligt den gör det möjligt att se över lagstiftningen om boenderådgivning på nytt om några år, när social- och hälsovårdsreformen har genomförts och kommunernas och välfärdsområdenas uppgiftsområden har klarat.

Avtalsmodellen enligt detta alternativ har tidigare varit i bruk inom ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning fram till 2018, och bestämmelser om den utfärdades i lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning (713/2000, upphävd genom lag 813/2017). Eftersom den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen samt boenderådgivningen har gemensamma mål och drag, kan det utifrån erfarenheterna av den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen bedömas hur väl avtalsmodellen fungerar inom boenderådgivningen. I arbets- och näringsministeriets [utredning om nuläget för och organiseringsalternativen för den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen](#) (TEM 28/2015) konstateras att avtalsmodellen inte var kostnadseffektiv och inte tryggade tjänster enligt målen. Ur kommuninvånarnas synvinkel ansågs problemet med modellen vara att möjligheterna att få ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning varierade avsevärt i olika delar av landet. Ur förvaltningens synvinkel ansågs sättet att ordna tjänster vara invecklat och komplicerat, och eftersom tjänsten i praktiken inte klart var antingen statens eller kommunens uppgift, saknades intresset och möjligheterna att utveckla den. Till exempel anskaffningen av behövliga informationssystem varierade stort i olika kommuner. Med den statliga ersättningen täcktes i praktiken endast en del av kostnaderna för rådgivningen, och därför var tillgången till tjänster till stor del beroende av frivillig finansiering från kommunerna. Kommunernas vilja och möjligheter att tillhandahålla rådgivningstjänster minskade med tiden, vilket i värsta fall ledde till att rådgivningstjänsterna avbröts.

5.1.4 Utveckling av boenderådgivningstjänster utan lagstiftning

Det fjärde alternativet som arbetsgruppen granskade var att fortsätta utveckla och etablera boenderådgivningen utan lagstiftning så att finansieringen av boenderådgivningen inom miljöministeriets förvaltningsområde fortsätter som en socialvårdsverksamhet som hänför sig till det statsfinansierade beståndet och inom social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde som en allmän socialvårdsverksamhet som också omfattar det privata hyresbostadsbeståndet. Fördelen med alternativet är att boenderådgivning kan organiseras flexibelt på olika orter beroende på de lokala behoven och förhållandena även i fortsättningen. Särskilt i de stora städerna

kan de sätt att ordna tjänster som utvecklats i årtal och konstaterats vara bra och boenderådgivningens roll som en bro mellan tjänsterna inom bostads- och socialsektorn bevaras. Dessutom stöder Social- och hälsoorganisationernas understödscentral organisationers boenderådgivning. Rådgivningstjänster kan fortfarande tillhandahållas av olika aktörer, såsom kommuner, organisationer och sammanslutningar inom den privata sektorn, vilket understryker bostadsrådgivningens nätverkskaraktär. För att boenderådgivningen ska kunna utvidgas utan lagstiftning, bör det ses till att finansieringen utökas på andra sätt.

Svagheten i alternativet är osäkerheten när det gäller finansieringens kontinuitet och därmed tillgången till boenderådgivning. När finansieringen är knapp tryggas de lagstadgade tjänsterna först. Detta alternativ gör inte boenderådgivningen mer känd i samhället, preciserar inte boenderådgivningens innehåll eller olika aktörers roll och löser inte heller problemen när det gäller osäkerheten i finansieringen.

5.1.5 Det valda alternativet

Med avvikelse från de alternativ som arbetsgruppen övervägt föreslås i denna proposition ett femte alternativ, där boenderådgivningen fortfarande ska stödjas med statsunderstöd, men stödet baserar sig på en lag som ska stiftas på basis av propositionen och styras till kommunerna. Organiseringsansvaret för boenderådgivning ska tills vidare inte åläggas någon av de myndigheter som varit ett alternativ, utan saken ska övervägas efter en viss tid. Anslag enligt planen för de offentliga finanserna möjliggör statsunderstöd men inte sådan full finansiering som organiseringsansvaret förutsätter.

Enligt arbetsgruppen har man vid beredningen konstaterat ett behov att samla erfarenheter från inrättandet av välfärdsområden och den ändring av kommunernas uppgiftsfält som det leder till. Även organisationernas finansieringsbas kommer att förändras i och med att avkastningen av penningspel överförs till statsbudgeten. Boenderådgivningens resurser består för närvarande av många olika aktörer med olika prioriteringar. Kommunerna har olika sätt att ordna boenderådgivning. Det är ändamålsenligt att ge parterna tid och resurser att bedöma behovet av att utveckla tjänsterna utifrån sina egna utgångspunkter. Ur statens synvinkel är det fortfarande skäl att överväga hur boenderådgivningen ska finansieras med beaktande av hur kostnadseffektiv servicen är samt statens aktuella finansieringsbehov bland annat på grund av det ökade antalet flyktingar.

Som det konstaterades ovan i det fjärde alternativet, enligt vilket boenderådgivningen utvecklas utan lagstiftning, löser statsunderstödsmodellen dock inte de nuvarande problemen med en osäker finansiering. Genom denna proposition kan välfärdsområdenas resurser inte heller styras till samarbete med kommunens boenderådgivning, utan välfärdsområdenas roll beror i sista hand på verkställigheten av den lagstiftning som gäller dem.

Som ett lagstiftningsalternativ kan det i stället för en speciallag med stöd av statsunderstödslagen utfärdas en förordning av statsrådet om understöd för boenderådgivning. Enligt 8 § i statsunderstödslagen kan närmare bestämmelser om beviljande, utbetalning och användning av understöd som statsbidragsmyndigheten beviljar för i synnerhet boenderådgivning utfärdas genom förordning av statsrådet. Detta uppfyller dock inte riksdagens krav på ett lagförslag. En lag lämpar sig bättre än en förordning också därför att det har inrättats ett eget moment i budgeten för understöden och avsikten är att användningen av momentet ska styras genom lag.

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

Boenderådgivning, inklusive ekonomisk och juridisk rådgivning om boende, används i alla länder som granskats som metoder för att bekämpa boendeproblem och bostadslöshet. Uppmärksamhet fästs vid särskilda boendegrupper. Verksamheten är i typiska fall nätverksbaserad och formad av förhållandena. Boenderådgivningen tillhandahålls av regionala och lokala aktörer, men staten deltar i kostnaderna. Längst har Irland och Storbritannien kommit med lagstiftning om boenderådgivning.

Sverige

Kommunerna har en lagstadgad skyldighet att se till att det finns tillräcklig planläggning och tillräckligt byggande och att de nationella och regionala målen för förutsättningarna för gott boende uppnås. (lag 2000:1383 om kommunernas bostadsförsörjningsansvar, 1 §). Aktuella frågor och problem som rör boendet har att göra med bostadsbristen, den svarta hyresmarknaden, strukturell bostadslöshet och segregation (Ett gemensamt bostadsförsörjningsansvar, Slutbetänkande av Utredningen om kommunal planering för bostäder SOU 2018:35).

I Sverige föreskrivs det inte i lag om bostadsvägledning och bostadsrådgivning. Enligt Statskontoret i Sverige tillhandahåller en dryg tredjedel av kommunerna boenderådgivning i någon form. Vanligast är boenderådgivningen i stora städer med låg arbetslöshet och bostadsbrist (Statskontoret, Aktiv medverkan till bosättning i annan kommun. En kartläggning 2020:19.) Boenderådgivning kan vara en del av socialarbetet eller invandrartjänsterna eller endast innebära träning i att söka bostad. Kommunernas social- och hälsovårdstjänster tillhandahåller också delvis lagstadgat praktiskt stöd och vägledning för boende (*boendestöd*) för grupper med särskilda behov, såsom unga vuxna, invandrare, personer med funktionsnedsättning, äldre eller personer vars funktionsförmåga av någon anledning är nedsatt (Socialtjänstlag 2001:453, 4 kap. 1 §). Även aktörer inom den tredje sektorn i Sverige stöder och ger råd till de boende till exempel för kontakten med hyresvärderna eller genom att erbjuda boendeträning för sina egna målgrupper.

I fall där hyresgästen hotas av vräkning får socialmyndigheterna kännedom om behovet av boenderådgivning. Enligt 12 kap. 25 och 42 § i jordabalken (1970:994) har hyresvärderna en lagstadgad skyldighet att anmäla hotet om vräkning till kommunens socialmyndighet, om hyresgästen löper risk att bli vräkt på grund av ett störande liv eller obetalda hyror. Efter anmälan hjälper socialmyndigheten hyresgästen att hålla kvar sin bostad. Hjälp med hyresskulder ges också av kommunens budget- och skuldrådgivning (socialtjänstlag 5 kap. 12 §).

Danmark

I Danmark är boenderådgivning (*beboerrådgivning*) inte lagstadgad, men den finns tillgänglig i varierande grad i olika situationer. En del kommuner tillhandahåller boenderådgivning med stöd av 79 § i socialservicelagen (lov om social service, serviceloven) som en del av aktiverande och förebyggande åtgärder inom det sociala arbetet. Enligt 80 § i socialservicelagen ska kommunen dessutom erbjuda de bostadslösa tillfällig inkvartering. Bostadslösa personer med särskilda sociala problem ska också erbjudas aktiverande stöd och vård och deras situation ska följas upp i efterhand (serviceloven, 110 §). I det senare fallet ersätter staten hälften av de kostnader som kommunen orsakas (serviceloven, 177 §).

Hyresgästerna får kostnadsfri juridisk rådgivning från en oberoende rättshjälp i Köpenhamn, om den boendes inkomster inte överstiger inkomstgränserna. Enligt hyreslagen (lejeloven) med-

las tvistemål som gäller hyresbelopp, hyreshöjningar och el-, vatten- och säkerhetsavgifter mellan hyresgästen och en privat hyresvärd av hyresnämnden i den kommun där bostaden är belägen (*huslejenævn*). Enligt lagen om allmänna hyresbostäder (lov om leje af almene boliger, almenlejeloven) hör tvister mellan hyresgäster som bor i dem och hyresvärderna till boendeklagonämnden (*beboerklagenævn*).

Utöver de kommunala socialvårdarna (*socialle viceværter*) tillhandahåller hyresvärdssamfund bostadsrådgivning eller boenderådgivning till sina egna boende, ofta i samarbete med kommunen och Landsbyggefonden, som ansvarar för det allmännyttiga byggandet. Individuell hjälp och rådgivning fås till exempel om hyresbetalningen är försenad eller hyresgästen riskerar att mista sin bostad. En del rådgivare har behörighet som socialarbetare eller skuldrådgivare, och de kan vara medlare i tvister mellan grannar. Genom boenderådgivning stöds också boendet för grupper som behöver särskilt stöd, såsom personer med psykiska problem, invandrare och missbrukare.

Nederländerna

Största delen av hyresbostadsbeståndet i Nederländerna hör till de boendeföreningar som ansvarar för den allmännyttiga bostadsproduktionen. Hyresgästen har möjlighet att hos hyresvärderna och därefter hos boendekommissionen (*bewonerscommissie*) klaga över problem som gäller hyresbeloppet, underhållet och serviceavgifterna. Om ärendet inte kan avgöras i kommissionen, kan det föras till hyresnämnden (*huurcommissie*) för behandling (Uitvoeringswet huurprijzen woonruimte, artikel 3a). Beroende på ärendets natur ger hyresnämnden antingen rådgivning eller ett avgörande som är bindande för båda parterna (Wet op het overleg huurders verhuurder, artiklarna 8 och 8a, Burgerlijk Wetboek, Boek 7, 262). Låginkomsttagare får avgiftsfri juridisk rådgivning i frågor som gäller boende i större utsträckning via tjänsten Juridisch Loket, som drivs av nederländska justitie- och säkerhetsministeriet. Bostadsägare tillhandahåller rådgivning i bostadsägarorganisationer.

Syftet med Nederländernas socialbidragslag (Wet maatschappelijke ondersteuning, Wmo) är att stödja personer som bland annat på grund av psykosociala svårigheter inte klarar sig i sin egen livsmiljö. Kommunerna har huvudansvaret för socialservicen och boendet (Wmo 2:1). I praktiken uppnås de offentliga målen tillsammans med tjänsteleverantörer inom den privata sektorn.

Tyskland

I Tyskland varierar både boenderådgivningen och tjänsterna för bostadslösa mellan delstaterna och kommunerna. Boenderådgivningen är i praktiken juridisk rådgivning för hyresgäster, eftersom hyresboende är allmänt och hyresgästernas rättigheter i stor utsträckning tryggas genom lagstiftning. Organisationer för hyresgäster och den rådgivning som de tillhandahåller har långa traditioner, och vanligen är föreningar för hyresgäster verksamma i vissa städer eller delstater. Till exempel i Berlin har delstaten betalat medlemsavgiften till en hyresgästorganisation för arbetslösa, personer som får utkomststöd och asylsökande som behöver boenderådgivning, och därmed får de den boenderådgivning som organisationen tillhandahåller gratis.

I Frankfurt am Main är boenderådgivningen vid stadens bostadskontor (*Mietrechtliche Beratung*) gratis för hyresgäster vars inkomster inte överstiger ett visst belopp i månaden. Rådgivning har ordnats i Finland sedan 1970. Typiska teman för rådgivningen är exempelvis driftskostnader, hyressäkerheter, hyreshöjningar och brister i bostadslägenheten som berättigar till hyressänkning. Mer allmän rådgivning om de boendes, husbolagens och hyresgästernas rättigheter och till exempel medling mellan hyresgäster och hyresvärdar ges vid boendemyndighetens

(Amt für Wohnungswesen) enhet (Stabsstelle Mieterschutz), som inrättades 2019 och som också sköter hörandet av boende i de bostadsområden som ska skyddas (Milieuschutzgebiet). Syftet med de särskilda skyddsbestämmelserna (Milieuschutzsatzungen) är att bevara en viss befolkningsstruktur i sådana områden där husägarna till exempel strävar efter att omvandla hyresbostäder till aktielägenheter.

Österrike

I Österrike erbjuder delstaterna, städerna och organisationerna boenderådgivning (*Wohnberatung*). Till exempel MieterHilfe är gratis boenderådgivning för Wiens invånare inom stadens boendeservice (Wohn Service Wien). Hjälp erbjuds i juridiska frågor som gäller stödboende, aktielägenhetslagen eller hyrande av bostad oberoende av om personen är hyresgäst eller bostadsägare. Motsvarande tjänster tillhandahålls också i andra städer och delstater. Rådgivningen gäller till exempel finansiering av boende, renovering och grundliga reparationer, som regleras och styrs på delstatsnivå.

Rådgivning och socialt arbete spelar en central roll när det gäller att minska bostadslösheten, och bestämmelser om anmälningsskyldighet för domstolar och kommuner har i Österrike skrivits in i lag. När ett vräkningsförfarande har inletts i domstol mot en hyresgäst, ska domstolen underrätta kommunen om detta. Kommunen kan anmäla detta till den socialmyndighet som strävar efter att ge hyresgäster råd och förebygga bostadslöshet (Österreichisches Mietrechtsgesetz, MRG, 33a §).

Irland

I Irland ansvarar Citizens Information Board för information och ekonomisk rådgivning om socialservice, inklusive hjälp med frågor som gäller hyrande, ägande och anskaffning av bostad. De tjänster som Citizens Information Board erbjuder är lagstadgade (Citizens Information Act 2007, Social Welfare (Miscellaneous Provisions) Act 2008). Om hyresgästen och hyresvärden inte sinsemellan kan komma överens om till exempel hyressäkerhet, villkor i hyresavtalet, hyrestid eller obetalda hyror, är det möjligt att begära ett avgörande som är bindande för båda parterna av tvistlösningsorganet Residential Tenancies Board (The Residential Tenancies Act 2004).

Bestämmelser om bostadslöshet och myndigheternas skyldigheter när det gäller att minska bostadslösheten och stödja bostadslösa finns i lagstiftningen om boendet. Även om det inte finns särskilda bestämmelser om rätten till bostad, är myndigheterna skyldiga att erbjuda bostadslösa ekonomiskt stöd och hjälp med att skaffa en bostad, om de inte själva kan ordna det (Housing Act 1988, Section 10).

Också organisationer erbjuder boenderådgivning och stöd till bostadslösa eller andra grupper med särskilda behov, såsom unga, invandrare och äldre. En etablerad aktör inom den tredje sektorn, Threshold, erbjuder hyresgäster boenderådgivning och hjälper dem som hotas av bostadslöshet i de största städerna i Irland. De vanligaste frågorna gäller till exempel uppsägning av hyresavtal, underhåll av bostad, vräkning eller hyreshöjningar. Via Threshold kan man vid behov få advokattjänster i tvister som gäller boende eller hyresförhållande. Thresholds verksamhet finansieras delvis med offentliga medel.

Storbritannien

Rådgivningstjänster för boende som syftar till att minska bostadslösheten är lagstadgade i England och Wales. Bostadslösa eller personer som riskerar att bli bostadslösa ska erbjudas rådgivning om trygghet av bostaden, rättigheter och myndigheternas skyldigheter, tillgänglig hjälp och om hur och var den kan fås. Den lokala boendemyndigheten ansvarar för rådgivningen eller ordnandet av den (Homelessness Reduction Act 2017 Clause 3, Section 2, Housing (Wales) Act 2014, Section 60). I de tjänster som tillhandahålls personer som riskerar att bli bostadslösa i Wales ska det säkerställas att de motsvarar behoven hos specialgrupper, såsom fångar som frigges från fängelset, unga som blir självständiga och personer med psykiska problem som kommer ut från sjukhuset. Boenderådgivning kan ordnas tillsammans med social- och välfärdstjänsterna (Housing (Wales) Act 2014, Article 60, Social Services and Well-Being (Wales) Act 2014, Section 17). I Nordirland gäller lagstadgade och specificerade stöd- och rådgivningstjänster bostadslösa och är kopplade till den lagstadgade bostadslöshetsstrategin. Rådgivningen är avgiftsfri för alla bostadslösa eller personer som hotas av bostadslöshet i Nordirland (Housing (Amendment) Act (Northern Ireland) 2010, Section 6A, 6B, 6D).

Boendeombudsmannen (The Housing Ombudsman) är en lagstadgad tjänst i England och Walesregionen. I tjänsten behandlas besvär som anförs av personer som bor i hyreshus som stöds med offentliga medel och medlas i tvister mellan hyresgäster och hyresvärdar (Housing Act 1996 Section 51, Schedule 2). I Skottland är ombudsmannen för den offentliga servicen (Public Services Ombudsman) sista besvärmyndighet i sådana boenderelaterade frågor som inte kan lösas genom den sociala hyresvärdens eget besvärsförfarande (Scottish Public Services Ombudsman Act 2002, Section 5). I Nordirland tillhandahåller den myndighet som ansvarar för boendet (Housing Executive) rådgivning, ekonomiskt stöd och understöd för boendet för både hyresgäster och personer som bor i ägarbostäder (Housing (Northern Ireland) Order 1981).

Välgörenhetsorganisationerna (Citizen Advice, Shelter, Shelter Cymru och Housing Rights) har långa traditioner när det gäller boenderådgivning och socialt arbete i anslutning till boende i Storbritannien. Boenderådgivning och tvistlösning som tillhandahålls av organisationer kan i England och Wales helt eller delvis finansieras med offentliga medel (Housing Act 1996 Section 94). I Skottland är juridiska rådgivningstjänster för boende offentligt finansierade.

6 Remissvar

Utkastet till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om stöd för boenderådgivning åren 2023–2027 var på remiss i utlåtandetjänsten 3–31 maj 2022. Utlåtande begärdes av 180 sammanslutningar, av vilka 43 svarade på begäran och tre av dem meddelade att det inte lämnar något utlåtande. Det kom även in utlåtanden från tre andra instanser. Således inkom sammanlagt 43 utlåtanden.

Remissinstanserna ansåg att målen i lagförslaget, det vill säga att förbättra tillgången till boenderådgivning och utvidga den till olika boendegrupper, är viktiga. Ökade resurser ansågs vara ett steg i rätt riktning när det gäller att tillgodose behoven hos särskilda boendegrupper och utvidga målgruppen för boenderådgivningen. En del av remissinstanserna ansåg att ansvar för att ordna boenderådgivning bör åläggas antingen kommunerna eller välfärdsområdena för att rådgivningen och finansieringen av den ska kunna etableras. Flera kommuner konstaterade att det föreslagna statsunderstödet är en behövlig tilläggsresurs för att boenderådgivningen ska kunna utvidgas och utvecklas jämfört med nuläget. Enligt remissinstanserna tryggar det föreslagna understödet dock inte tillgången till boenderådgivning på lika villkor i olika kommuner och lagens konsekvenser är beroende av de enskilda kommunernas beslut.

Flera remissinstanser var tveksamma till om lagens mål i praktiken uppnås med det föreslagna statsunderstödet, eftersom de konkreta åtgärderna för att uppnå målen förblir oklara i utkastet

till proposition. Det ansågs särskilt problematiskt att det inbördes förhållandet mellan boenderådgivning och det boendesociala arbete som överförs till välfärdsområdet förblir öppet. Också den framtida finansieringen av och rollen för den boenderådgivning och vägledning som organisationerna producerar och dess förhållande till kommunerna väckte oro. Genom det föreslagna statsunderstödet för boenderådgivning kan man inte säkerställa att de nuvarande rådgivningstjänsterna fortsätter i framtiden. Ett nära samarbete mellan välfärdsområdets aktörer inom social- och hälsovården samt kommunens och organisationernas serviceproduktion ansågs vara en förutsättning för en fungerande boenderådgivning. Största delen av remissinstanserna ansåg att den temporära lag som föreslås i propositionen är motiverad med tanke på bedömningen av lagens konsekvenser och fortsatta åtgärder. Många remissinstanser ansåg det också nödvändigt att uppföljningen av den föreslagna lagens konsekvenser och av boenderådgivningen inleds på ett samordnat sätt genast när lagen träder i kraft.

Även om flera kommuner under remissbehandlingen påpekade att det vore ändamålsenligare att rikta finansieringen till välfärdsområdena och en del av de allmännyttiga samfunden ansåg att finansieringen till alla delar ska täckas av staten, ändrades inte den grundläggande utgångspunkten i lagförslaget till denna del vid den fortsatta beredningen. Bestämmelser om välfärdsområdenas uppgifter och finansieringen av dem finns i lagstiftningen inom social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde. Syftet med denna proposition är att i enlighet med regeringsprogrammet och planen för de offentliga finanserna stödja kommunerna i boenderådgivningsarbetet. Propositionen kompletterades dock med bedömningar av vilken ställning den understödsberättigade boenderådgivningen ska ha i förhållande till kommunernas och välfärdsområdenas lagstadgade uppgifter. I synnerhet konstaterades det att boenderådgivningen stöder främjandet av invånarnas hälsa och välfärd, vilket enligt lagen om ordnande av social- och hälsovård hör till både kommunens och välfärdsområdets uppgifter. Propositionen kompletterades också med en bedömning av hur marknadsläget inom den boenderådgivning som ska understödjas ser ut i nuläget och vilka konsekvenser statsunderstöd enligt propositionen har för marknaden. I bedömningen beaktades kommunernas och välfärdsområdenas skyldighet att samarbeta med andra aktörer och främja organisationernas verksamhetsförutsättningar. Dessutom bedömdes de föreslagna statsunderstödens förhållande till bestämmelserna om statligt stöd.

Till propositionens rubrik fogades "till kommunerna" för att den mera exakt ska beskriva lagens tillämpningsområde. I 3 § i lagförslaget ströks förteckningen över de aktörer av vilka en kommun eller en samkommun kan skaffa sådan boenderådgivningstjänst som ska understödjas och istället räknades de upp som exempel i specialmotiveringen. Till paragrafen fogades en hänvisning till den skyldighet kommunerna har enligt lagen om ordnande av social- och hälsovård att samarbeta med välfärdsområdet och stödja det i främjandet av hälsa och välfärd. I paragrafen och i motiveringen till den klarlades också att även om huvudregeln är att boenderådgivningen ska vara oberoende av grunden för besittningen av bostaden, kan understöd också ges för en stegvis utvidgning av de befintliga tjänsterna till olika besittningsgrunder samt tjänster avsedda för behoven hos särskilda boendegrupperns behov.

I 4 § i lagförslaget definierades de funktioner för vars finansiering understödet kan användas på ett enhetligt sätt som "rådgivning". Till punkten om utveckling av boenderådgivningen fogades för tydlighetens skull ett omnämnande av planering som ingår i utvecklingen. Med anledning av finansministeriets utlåtande granskades den föreslagna maximala understödsandelen på 80 procent, men man gick in för att fortfarande föreslå den och komplettera motiveringen till den. I specialmotiveringen konstaterades att språklig service ingår i de kostnader som ska understödjas.

Rubriken för 5 § ändrades så att den bättre motsvarar paragrafens syfte, vilket är att föreskriva om de omständigheter som ska beaktas vid beviljandet av understöd. Prioriteringskriterierna för

projekt som ska understödjas flyttades till 2 mom. för att de inte ska blandas ihop med de användningsändamål för understödet som anges i 3 §.

I 6 §, som gäller ansökan om understöd, ändrades de aktuella uppgifterna om läget i fråga om bostadslöshet och vräkning och om särskilda boendegrupper till enbart uppgifter om bostadslöshet och vräkning och om särskilda boendegrupper. Till specialmotiveringen fogades en hänvisning till den skyldighet enligt lagen om ordnande av social- och hälsovård att följa upp invånarnas levnadsförhållanden, hälsa och välfärd samt de faktorer som påverkar dessa.

Med anledning av justitieministeriets utlåtande preciserades kommunernas skyldighet enligt 8 § i lagförslaget att lämna uppföljningsuppgifter till Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet i bestämmelsen och specialmotiveringen. Bestämmelserna om ändringssökande i 7 § i lagförslaget ströks inte, utan det gavs en motivering för att de ska tas in i lagförslaget.

Dessutom gjordes några förtydligande korrigeringar i lagförslagets bestämmelser.

Konsekvensbedömningens del om de grundläggande och mänskliga rättigheterna kompletterades bland annat med kopplingar till internationella människorättskonventioner samt genom en bedömning av konsekvenserna för familjer och barn. Konsekvenserna för jämlikheten lösgjordes till ett eget kapitel. Både konsekvensbedömningen och beskrivningen av nuläget kompletterades i fråga om behoven av boenderådgivning hos särskilda boendegrupper, såsom unga, invandrare och studerande.

I beskrivningen av nuläget beaktades de tilläggsuppgifter om tillgängliga rådgivningstjänster och deras kundvolym som kom in under remissbehandlingen. I propositionen beaktades på flera ställen också behovet av att effektivisera informationen om tillgänglig boenderådgivning för att till exempel de som bor i en privat hyresvärdsbostad eller i en ägarbostad samt privata hyresgivare ska kunna nås. I en proposition som gäller statsunderstöd är det dock inte möjligt att föreslå bestämmelser om till exempel utlämnande av kunduppgifter mellan aktörer vilket innebär att ett samarbete av detta slag i praktiken fortfarande ska bildas med stöd av allmän lagstiftning.

I motiveringen till lagstiftningsordningen kompletterades granskningen av rätten till bostad och jämlikhet på motsvarande sätt som i konsekvensbedömningen. Med anledning av justitieministeriets utlåtande granskade man dessutom propositionens förhållande till bestämmelserna om en offentlig förvaltningsuppgift och beslutade föreslå att grundlagsutskottet ska ge ett utlåtande om propositionen.

7 Specialmotivering

1 §. Lagens syfte. I paragrafen föreskrivs om syftet med lagen som är att uppmuntra kommunerna att förbättra tillgången till boenderådgivning för alla invånare oberoende av grunden för besittningen av bostaden. Genom de åtgärder som det föreskrivs om i lagen främjas således syftet med själva boenderådgivningen, det vill säga att förebygga problem med boendet och trygga kontinuiteten i boendet. Problem med boendet är bland annat problem med betalning av hyra, bolagsvederlag eller andra boendekostnader när de förfaller, försummelse av nödvändigt underhåll av bostaden eller boende som stör grannarna, vilka kan leda till förlust av bostaden och på så sätt äventyra kontinuiteten i boendet. Syftet med lagen är att det i kommunerna i större utsträckning än för närvarande ska finnas tillgång till boenderådgivning för personer som behöver den. Tillgången till boenderådgivning ska inte vara beroende av grunden för besittning av bostaden, det vill säga av huruvida personen bor exempelvis i en kommunal eller privatägd hyresbostad, ägarbostad eller bostadsrättsbostad.

2 §. Tillämpningsområde och förhållande till annan lagstiftning. I 1 mom. konstateras att lagen gäller statsunderstöd som beviljas för boenderådgivning. Till den del något annat inte föreskrivs i denna lag tillämpas statsunderstödslagen, som innehåller allmänna bestämmelser om förutsättningarna för beviljande och återkrav av statsunderstöd samt om förfarandena för utbetalning och övervakning.

I 2 mom. konstateras principen att understöd inte beviljas för sådana tjänster som med stöd av lag hör till en myndighets uppgifter. Då behöver statsunderstöd inte beviljas, eftersom tjänsten finansieras med andra offentliga medel. Gränsdragningen mellan det faktiska innehållet i boenderådgivningen och till exempel tjänster enligt socialvårdslagen eller lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning kan dock vara glidande. Därför kan innehållet i de kostnader för boenderådgivning som omfattas av det understöd som avses i 4 § delvis överlappa en annan tjänst. Inom boenderådgivningen är det viktigt att ha kännedom om servicenätet, så att den boende vid behov kan hänvisas till annan service. I sista hand överväger statsbidragsmyndigheten behovet av statsunderstöd och de övriga förutsättningarna för beviljande av ansökan från fall till fall.

3 §. Understöd för boenderådgivning. I paragrafens 1 mom. föreslås bestämmelser om mottagare av och ändamålet med statsunderstöd. Kommunen och samkommunen kan beviljas understöd för tillhandahållande, utvidgning och utveckling av boenderådgivning. Understöd kan beviljas både för produktion av en ny tjänst och för produktion av en tjänst som inletts tidigare. En utvidgning av boenderådgivningen hänför sig till att tjänsten ska vara tillgänglig för alla boende oberoende av grunden för besittningen av bostaden, och det är ofta fråga om att öka resurserna för tjänsten. Dessutom är det viktigt att stödja kommunerna i utvecklingen av boenderådgivningen, vilket bland annat innebär att behovet av och situationen i fråga om den lokala boenderådgivningen utreds samt att den behövliga boenderådgivningen planeras och anpassas till den övriga servicestrukturen.

Enligt 2 mom. kan den kommun eller samkommun som är understödstagare själv producera boenderådgivningen eller med stöd av avtal skaffa den från någon annan tjänsteproducent. Statsunderstödet kan således användas till att köpa boenderådgivningstjänster av en tredje part, som kan vara till exempel ett allmännyttigt hyreshussamfund, ett bostadsrättssamfund, en annan privat tjänsteproducent eller en organisation. När köpta tjänster planeras ska lagstiftningen om offentlig upphandling beaktas. Boendeservicen består av många aktörers insatser och samarbete. Vid ansökan om understöd är det viktigt att identifiera att även rådgivning och handledning om boendet ges som myndighetsuppgifter inom den socialvård som välfärdsområdet ordnar från och med den 1 januari 2023. I momentet hänvisas det till lagen om ordnande av social- och hälsovård, som innehåller bestämmelser om främjandet av invånarnas hälsa och välfärd, vilket hör till kommunernas uppgifter, och i vilken helhet boenderådgivningen kan ingå. Enligt 6 § i lagen ska kommunen samarbeta med välfärdsområdet i främjandet av hälsa och välfärd och bistå det med sin sakkunskap. Enligt 7 § ska välfärdsområdet på motsvarande sätt i främjandet av hälsa och välfärd samarbeta med kommunerna i sitt område och bistå dem med sin sakkunskap. Kommunen och välfärdsområdet ska dessutom i främjandet av hälsa och välfärd samarbeta med andra offentliga aktörer, privata företag och allmännyttiga samfund som inom sitt område arbetar för att främja hälsa och välfärd. I de ovan nämnda punkterna i lagen om ordnande av social- och hälsovård föreskrivs det också om kommunernas och välfärdsområdenas planerings-, uppföljnings- och rapporteringsskyldigheter för att främja invånarnas hälsa och välfärd.

I 3 mom. föreskrivs om de villkor som boenderådgivningen ska uppfylla för att understöd ska kunna beviljas för den. I enlighet med lagens syfte ska tillgången till boenderådgivning vara

oberoende av grunden för besittningen av bostaden, det vill säga den ska gälla alla boende oberoende av om bostaden ägs av en privat eller offentlig aktör och på vilken grund den boende besitter bostaden. Dessutom förutsätts det att den boenderådgivning som understöds är avgiftsfri för de boende.

I 4 mom. föreskrivs för tydlighetens skull att understöd kan beviljas också för att utvidga en befintlig boenderådgivningstjänst som tillhandahålls en begränsad grupp av boende till nya invånargrupper. Utvidgningen kan genomföras stegvis. Dessutom kan man understödja utvecklandet och inriktningen av boenderådgivningen så att särskilda boendegrupperns behov beaktas. Kommunerna kan ha behov av att utveckla boenderådgivningen till exempel med tanke på unga, invandrare, äldre eller andra boendegrupper, varvid tjänsten ska planeras så att den lämpas för boendegruppens behov. Med tanke på de särskilda boendegrupperna bör man vid planeringen av tjänsten beakta förbudet mot diskriminering enligt 6 § 2 mom. i grundlagen och förutsättningarna för eventuell positiv särbehandling.

4 §. Godtagbara kostnader. I paragrafens 1 mom. föreskrivs det om statsunderstödet maximalbelopp. Inom ramen för statsbudgeten beviljas understöd till högst 80 procent av de godtagbara och skäliga kostnaderna för produktion, utvidgning eller utveckling av boenderådgivningen.

I 2 mom. anges vilken typ av verksamhetskostnader som kan berättiga till understöd. I momentets punkter beskrivs verksamhetens huvudsakliga innehåll så att det inom ramen för bestämmelserna ska vara möjligt att bistå genomförandesätt som varierar i fråga om detaljer. Punkterna 1–5 gäller egentlig rådgivning för boende, medan 6 punkten gäller utveckling av boenderådgivningen som tjänst. De översättnings- och tolkningstjänster som verksamheten förutsätter för de språk som kunderna behöver ska ingå i de godtagbara kostnaderna.

Enligt 1 punkten kan kostnaderna för den boenderådgivningstjänst som understöds föranledas av ekonomisk rådgivning i anslutning till boendet. I den ekonomiska rådgivningen utreds problem med betalning av sådana kostnader som är nödvändiga med tanke på kontinuiteten i boendet, såsom hyror och bolagsvederlag. Den boendes betalningsskyldigheter utreds och betalningen av dem planeras vid behov i samarbete med den hyresvärd eller någon annan aktör som är borgenär. Tillsammans med den boende och välfärdsområdet kartläggs utöver inkomsterna även eventuella rättigheter till förmåner och andra sätt att sköta betalningsskyldigheterna. Boenderådgivningen kan också innefatta uppföljning av hur avgifterna har betalats och stödjande av den boende när det gäller att hitta en bostad som bättre lämpas sig för den boendes betalningsförmåga. Boenderådgivning innefattar exempelvis inte fakturering eller indrivning av hyror eller vederlag eller uppgifter som enligt lag hör till ett bostadsaktiebolag och dess ledning eller välfärdsområdet. En boende som har många skulder som inte beror på boendet eller som behöver skuldsanering kan hänvisas till ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning.

Enligt 2 punkten kan kostnaderna för den boenderådgivningstjänst som understöds föranledas av rådgivning i anslutning till störningar i boendet. Med störningar i boendet avses vanor som stör andra boende till exempel på grund av bristfälliga boendefärdigheter, kulturella skillnader eller problem med livskompetensen. Boenderådgivning kan vara disponentens samarbetspartner när det gäller att reda ut ett ärende och ge den boende råd bland annat om ordningsreglerna och eventuella påföljder vid fortsatta störningar. Vid behov kan den boende hänvisas att kontakta till exempel Centret för grannskapsmedling.

Enligt 3 punkten kan kostnaderna för den boenderådgivningstjänst som understöds föranledas av rådgivning i anslutning till underhåll av bostaden. Med underhåll av bostad avses sådant underhåll av tillräcklig utrustning och renlighet som hör till den boende så att bostaden inte

medför fara för hälsan eller säkerheten för den boende själv eller andra. Behov av rådgivning kan orsakas exempelvis av bristfälliga boendefärdigheter, okunskap om de egna skyldigheterna eller problem med livskompetensen. Rådgivning kan ges till exempel i samarbete med hyresvärderna. Till boenderådgivningstjänsterna hör till exempel inte utredning av servicebehovet enligt sociallagstiftningen eller hemvårdstjänster.

Enligt 4 punkten kan kostnaderna för den boenderådgivningstjänst som understöds förmedlas av annan än i 1–3 punkten avsedd rådgivning som gäller tryggnad av boendet. Om en boende till exempel på grund av en ekonomisk situation eller av någon annan orsak har behov av en ny bostad, kan boenderådgivningen hjälpa honom eller henne att ta reda på olika alternativ.

Enligt momentets 5 punkt kan kostnaderna för den boenderådgivningstjänst som ska understödjas orsakas av att den boende hänvisas till andra tjänster. Boenderådgivningen sker vanligtvis i ett tidigt skede, då problemen med boendet ännu inte har lett till exempelvis en juridisk process eller förlust av bostad. Det centrala innehållet i boenderådgivningen är att göra iakttagelser om den boendes situation och informera honom eller henne om möjligheterna att vid behov också söka sig till andra tjänster. Om situationen är så långt framskriden att det i stället för boenderådgivning finns behov av exempelvis social- och hälsovård eller juridiska tjänster, kan boenderådgivningen dock i samarbete med myndigheterna och andra tjänsteleverantörer hänvisa den boende till lämpliga tjänster. I samband med punkterna 1–4 har några exempel på sådana tjänster identifierats. Också för en boende som har omfattats av andra tjänster kan boenderådgivningen i en senare livssituation åter vara en lämplig nivå på servicen.

Enligt 6 punkten kan också planering och annan utveckling av boenderådgivningen understödjas. För att målen för boenderådgivningen ska nås på bästa möjliga sätt krävs det planering av placeringen, finansieringen och genomförandet av tjänsten samt att hela servicenätverket förbinder sig till ett samordnat samarbete. Till utvecklingen hör också planering och genomförande av information om boenderådgivningen. Det är viktigt att effektivisera informationen särskilt när tjänsten utvidgas till nya boendegrupper. Understöd ska beviljas för planering och annan utveckling av såväl befintliga som nya boenderådgivningstjänster.

Paragrafens 3 mom. ska innehålla ett bemyndigande att genom förordning av statsrådet utfärda närmare bestämmelser om godtagbara kostnader.

5 §. Omständigheter som ska beaktas vid beviljande av understöd. Paragrafen innehåller bestämmelser om vad statsbidragsmyndigheten ska beakta när den överväger behovet av understödet och dess mål. Bestämmelserna styr användningen av statsbidragsmyndighetens prövningsrätt vid bedömningen av ansökningar om understöd och den inbördes avvägningen av ansökningarna.

Enligt 1 mom. ska situationen i fråga om bostadslöshet och vräkning beaktas i den kommun eller samkommun som ansöker om understöd. På basis av bostadslöshetens och vräkningarnas absoluta och relativa omfattning samt utveckling kan man bedöma vilka konsekvenser en ökning eller utveckling av den förebyggande boenderådgivningen har för invånarna i kommunen. Dessutom ska man beakta särskilda boendegrupper för vars tjänster det finns ett behov av att öka resurserna i kommunen eller samkommunen. Statsbidragsmyndigheten kan beakta även andra omständigheter som påverkar behovet av understöd inom ramen för syftet med denna lag och de allmänna bestämmelserna i statsunderstödslagen.

Enligt 2 mom. ska understödsanslaget i första hand riktas till utveckling eller produktion av en ny boenderådgivningstjänst och till utveckling eller utvidgning av en befintlig boenderådgivningstjänst. Eftersom syftet med lagen är att förbättra tillgången till boenderådgivning, är det i

princip inte lika ändamålsenligt att stödja en befintlig, fungerande tjänst. Också på grund av att boenderådgivningen konstaterats vara kostnadseffektiv bör det statliga stödet riktas till skedena för inledning och utvidgning av boenderådgivningen, varefter tjänstens lönsamhet för olika aktörer och tjänsteleverantörer synliggörs.

Enligt 3 mom. kan understöd inte beviljas om den som ansöker om understöd har beviljats ett annat understöd för samma kostnader. Understödet kan således inte användas för att finansiera samma tjänst samtidigt som till exempel statsunderstöd som beviljas inom ramen för program för förebyggande av bostadslöshet.

6 §. Ansökan om understöd. Enligt 1 mom. ska ansökan om understöd för boenderådgivning göras skriftligen hos statsbidragsmyndigheten.

I 2 mom. föreskrivs det om de uppgifter som ska anmälas. Av ansökan ska framgå innehållet i och genomförandeplanen för den boenderådgivning som understöds samt en uppskattning av kostnaderna för genomförandet av den boenderådgivning som understöds. Dessutom ska det för sådan bedömning som avses i 5 § 1 mom. av ansökan framgå uppgifter om situationen i kommunen när det gäller bostadslöshet och vräkning och om särskilda boendegrupper samt andra motiveringar till behovet av understöd. Statsbidragsmyndigheten har prövningsrätt när det gäller att bedöma om ansökan är tillräcklig, och därför kan till exempel situationen i fråga om genomförandet av social- och hälsovårdsreformen och dess inverkan på tillgängliga uppgifter beaktas. Enligt 6 § i lagen om ordnande av social- och hälsovård ska kommunen följa kommuninvånarnas levnadsförhållanden, hälsa och välfärd och de faktorer som påverkar dessa inom varje område och inom varje befolkningsgrupp. Enligt 7 § i samma lag ska välfärdsområdet följa invånarnas levnadsförhållanden, hälsa och välfärd och de faktorer som påverkar dessa inom varje område och inom varje befolkningsgrupp.

I 3 mom. föreskrivs om statsbidragsmyndighetens skyldighet att innan beslut om understöd fattas ordna samråd med den kommun eller samkommun som ansöker om understöd. Vid samrådet ska behandlas åtminstone de omständigheter som avses i 2 mom., det vill säga innehållet i och genomförandeplanen för den boenderådgivning som den sökande planerar och en uppskattning av kostnaderna för genomförandet samt den sökandes motivering för behovet av understöd. Syftet med samrådsskyldigheten är bland annat att anföra ett riksomfattande perspektiv på planeringen av boenderådgivningen samt att främja lagens syften. Samråd behöver dock inte ordnas, om understöd söks för en fortsättning på samma projekt för vilket samråd har ordnats i samband med den första ansökan. Statsbidragsmyndigheten och den sökande kan enligt prövning avtala om eventuella ytterligare samråd utöver den lagstadgade samrådsskyldigheten.

Paragrafens 4 mom. ska innehålla ett bemyndigande att genom förordning av statsrådet utfärda närmare bestämmelser om innehållet i ansökan och om ordnandet av samråd enligt 3 mom.

7 §. Ändringssökande. Paragrafen innehåller bestämmelser om sökande av ändring i statsbidragsmyndighetens beslut som gäller statsunderstödsärenden enligt denna lag. Omprövning av statsbidragsmyndighetens beslut får begäras på det sätt som anges i förvaltningslagen. Ett beslut med anledning av en begäran om omprövning får överklagas hos förvaltningsdomstolen i enlighet med lagen om rättegång i förvaltningsärenden. Bestämmelser om ändringssökande finns med motsvarande innehåll i 34 § 1–2 mom. i statsunderstödslagen. För tydlighetens skull ska det dock föreskrivas om saken i denna lag för att alla normala skeden i ansökningsförfarandet ska framgå av lagen.

8 §. Myndigheternas uppgifter. I 1–2 mom. finns bestämmelser om uppgifterna för Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet. Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet är statsbidragsmyndighet i fråga om understöd som avses i denna lag. Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet stöder också kommunerna i utvecklingen av boenderådgivningen bland annat med hjälp av utbildning och ett nätverk av boenderådgivare. Enligt bestämmelsen riktar sig verksamheten till kommunerna, men i praktiken är den inte begränsad till kommunerna, utan nätverksbildning mellan kommunerna och olika aktörer som tillhandahåller boenderådgivning stöds också. Det ska vara ömsesidigt att dela med sig av kompetens och god praxis. Dessutom ska Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet samla uppföljningsinformation om tillgången till boenderådgivning och sätten att ordna dem i de kommuner som deltar i samarbetet.

Enligt 2 mom. ska de kommuner och samkommuner som får understöd dessutom lämna Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet tillräckliga uppgifter om tillgänglig boenderådgivning inom sitt område för att centralen ska kunna följa upp tillgången till boenderådgivning och hur den ordnas. Behövliga uppgifter är bland annat producenter av boenderådgivning, finansieringskällor, personalens kompetens och placering, målgrupper, huvudsakligt innehåll samt samarbetsparter och samarbetsmetoder. Uppgifterna ska lämnas utöver de uppgifter som understödstagaren enligt 14 § i statsunderstödslagen ska lämna till statsbidragsmyndigheten.

I 3 mom. föreskrivs det om miljöministeriets uppgifter. Enligt 2 § i lagen om Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet ankommer styrningen och övervakningen av centralen på miljöministeriet. På grund av att denna lag är tidsbunden föreskrivs dessutom om miljöministeriets skyldighet att följa verkställigheten av lagen. Miljöministeriet ska också bedöma hur lagen fungerar utifrån erfarenheterna från verkställigheten av lagen.

Paragrafens 4 mom. ska innehålla ett bemyndigande att genom förordning av statsrådet utfärda närmare bestämmelser om innehållet i och formen för de uppgifter som avses i 2 mom. och som ska lämnas till Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet.

9 §. Ikraftträdande. Paragrafen innehåller bestämmelser om lagens ikraftträdande och giltighetstid.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

I propositionen föreslås bestämmelser om bemyndiganden att utfärda förordning av statsrådet om godtagbara kostnader (4 § 3 mom.), innehållet i ansökan om understöd och ordnandet av samråd mellan statsbidragsmyndigheten och sökanden (6 § 4 mom.) samt innehållet i och formen för de uppgifter som ska lämnas för tillsynsuppgiften vid Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (8 § 4 mom.).

För närvarande finns det inget behov av att utfärda en förordning av statsrådet, utan de föreslagna bestämmelserna bedöms vara tillräckliga tillsammans med statsbidragsmyndighetens anvisningar. Förordningen bereds vid behov efter det att lagen har trätt i kraft.

9 Ikraftträdande

Det föreslås att lagen ska träda i kraft den 1 januari 2023 och gälla till och med den 31 december 2027.

En giltighetstid på fem år bedöms vara tillräcklig för att det ska vara möjligt att granska hur lagen fungerar mot bakgrunden av etableringen av välfärdsområdenas och kommunernas uppgifter samt stödandet av organisationernas verksamhet med statsmedel.

10 Verkställighet och uppföljning

Miljöministeriet ska följa upp hur lagen fungerar i samarbete med Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet, som ansvarar för verkställigheten av lagen. Med de nuvarande resurserna på tre årsverken ska Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet utöver statsunderstödsväsendet svara för det riksomfattande stödet för utvecklandet av kompetensen och verksamhetsmodellerna inom boenderådgivningen samt för uppföljningen av tillgången till boenderådgivning och hur den ordnas i samarbetskommunerna.

Avsikten är dessutom att det genom miljöministeriets bedömning ska utredas hur statsunderstöden enligt den föreslagna lagen fungerar och vilka effekter de har. Vid bedömningen utnyttjas det material som Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet samlar in i statsunderstödsverksamhet som rör boenderådgivning och i anknytande stödåtgärder. Dessutom kartläggs situationen för boenderådgivningen på riksnivå till exempel genom en enkät till alla kommuner och välfärdsområden. Syftet med bedömningen är att sammanställa ett kunskapsunderlag utifrån vilket fortsatta åtgärder kan övervägas.

Eftersom boenderådgivningen har ett nära samband med välfärdsområdenas uppgifter, kan en helhetsbild av åtgärdernas verkningsfullhet inte fås utan att bedömningen utsträcks till det boendesociala arbetet. Samarbete med social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde är således centralt. Detsamma gäller andra sakkunniga inom branschen som utvecklar och producerar vägledning och rådgivning i boendefrågor.

Miljöministeriet har också av Statistikcentralen beställt en förhandsutredning om hindren och möjligheterna för statistikföring av bostadslöshet. Utredningen blir klar våren 2023, och den ger material för att utveckla statistikföringen av bostadslösheten så att den blir registerbaserad.

11 Förhållande till andra propositioner

11.1 Förhållande till budgetpropositionen

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2023 och avses bli behandlad i samband med den. Närmare konsekvenser beskrivs i kap. 4.2.1.5.

12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

12.1 Rätt till en bostad

Enligt 19 § 4 mom. i grundlagen ska det allmänna främja vars och ens rätt till bostad och möjligheter att själv ordna sitt boende. Enligt förarbetena till grundlagen tryggar bestämmelsen inte rätt till bostad som en subjektiv rätt. Rätten till bostad som en individuell rättighet för alla har inte i Finland heller tryggats genom bestämmelser på vanlig lagnivå. Genom bestämmelser i bland annat handikappservicelagen och socialvårdslagen har dock rätten till boende i vissa särskilda situationer föreskrivits som en subjektiv rättighet för individen. Vidare kan ansvaret för de grundläggande sociala rättigheterna enligt förarbetena inte enbart bäras av det allmänna. Bestämmelserna om de grundläggande fri- och rättigheterna betonar som helhet snarare samhällsmedlemmarnas aktivitet för att förverkliga de grundläggande fri- och rättigheterna. Också rätten till bostad ska i huvudsak förverkligas på individens eget initiativ. (RP 309/1993 rd, s. 77)

Grundlagsutskottet har konstaterat att uppgiften att främja vars och ens rätt till bostad riktar sig mot det allmänna och därmed också mot kommunerna. När det gäller kommunerna bör det dock beaktas att deras förvaltning i 121 § i grundlagen har fastställts grunda sig på självstyrelse för kommunens invånare (GrUU 14/2006 rd och den utlåtandepraxis som nämns där). Enligt 1 § 2 mom. i kommunallagen ska kommunen främja sina invånares välfärd och sitt områdes livskraft samt ordna tjänsterna för sina invånare på ett ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbart sätt.

Med statsunderstöd enligt den föreslagna lagen ökas statens finansiella stöd till kommunerna för tillhandahållande av boenderådgivning för sina invånare. Syftet är att med hjälp av understöden och annat stöd från Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet förbättra rådgivningens kvalitet och ställning som en del av de regionala servicenätverken. I förslaget är det således fråga om genomförande av 19 § 4 mom. i grundlagen genom samarbete mellan kommunerna och staten, i vilket även de välfärdsområden som inrättats samt andra än myndighetsaktörer deltar.

När det gäller boenderådgivning enligt propositionen ligger tyngdpunkten i det allmännas roll på stödet för ordnande av boende på egen hand. Genom skyldigheterna enligt den föreslagna lagen för Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet att förhandla med de kommuner och samkommuner som ansöker om statsunderstöd, stödja kommunerna i utvecklandet av boenderådgivningen samt följa upp tillgången till och sätten att ordna boenderådgivning strävar man efter att genomföra den samordnade helhetssyn som förutsätts i artikel 30 i Europeiska sociala stadgan för att trygga invånarnas rätt till skydd mot fattigdom och social utslagning.

12.2 Jämlikhet och förbud mot diskriminering

Propositionen har samband med jämlikheten enligt 6 § i grundlagen. Enligt 6 § 1 mom. i grundlagen är alla lika inför lagen. Bestämmelsen uttrycker vid sidan av kravet på juridisk likabehandling även en idé om faktisk jämlikhet. I principen ingår ett förbud mot godtycke och ett krav på likabehandling i likartade fall. Enligt förarbetena till grundlagen förbjuder paragrafen å andra sidan inte all åtskillnad mellan människor, även om åtskillnaden bygger på en av de särskilt nämnda grunderna i diskrimineringsbestämmelsen. Det väsentliga är om det är möjligt att motivera åtskillnaden på ett sätt som är godtagbart med hänsyn till systemet för de grundläggande fri- och rättigheterna. Bestämmelsen utgör inget hinder för nödvändig positiv särbehandling för att trygga den faktiska jämlikheten, det vill säga åtgärder som förbättrar ställningen och förhållandena för en viss grupp, till exempel kvinnor, barn och minoriteter (RP 309/1993 rd).

Det föreslagna understödet för boenderådgivning kan sökas av kommuner. Målet är att understöd ska beviljas de kommuner som uttrycker sitt intresse för att producera, utvidga eller utveckla boenderådgivningen och har störst behov av boenderådgivning. Avsikten är inte att boenderådgivningen med det föreslagna understödet genast ska utvidgas till alla kommuner, och boenderådgivningen kommer inte heller i fortsättningen att vara likadan i alla kommuner eller tillgänglig i lika stor utsträckning. Detta är inte en förutsättning för likabehandling, eftersom boenderådgivning kan ordnas utifrån kommuninvånarnas behov. Den faktiska jämlikheten förbättras när boenderådgivning med hjälp av statliga stödåtgärder och oberoende av besittningsgrunden för bostaden kan tillhandahållas alla kommuninvånare, också till exempel privata hyresvärdars hyresgäster och boende i ägarbostäder.

Den boenderådgivning som understöds riktas i huvudsak till invånarna i kommunen i fråga. Grundlagens 6 § 2 mom. innehåller ett diskrimineringsförbud, enligt vilket ingen utan godtagbart skäl får särbehandlas på grund av de uppräknade diskrimineringsgrunderna eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. En sådan annan orsak kan vara till exempel hemort (GrUU 26/2017 rd, s. 46–48 och GrUU 67/2014 rd, s. 3). Grundlagsutskottet har i sin

bedömning av grunderna för val av boende till statsstödda bostäder ansett att medlemskap i en kommun kan vara en av urvalsgrunderna, eftersom man på detta sätt tillgodoser kommuninvånarnas bostadsbehov, bedriver kommunens bostadspolitik och förverkligar den kommunala självstyrelse som fastställs i 121 § i grundlagen (GrUU 14/2006 rd, s. 2). Den boenderådgivning som genomförs med understöd från Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet och som är mer omfattande än tidigare uppfyller dessa mål i kommunen, vilket innebär att det finns en godtagbar grund för tillhandahållande av rådgivningstjänster till kommuninvånarna.

Enligt 3 § 4 mom. i den föreslagna lagen får statsunderstöd användas till produktion och utveckling av boenderådgivning för särskilda boendegrupperns behov. Grundlagsutskottet har i sin utlåtandep Praxis ansett att lagstiftning som leder till särbehandling är godtagbar om syftet med den är att ställa personer i en så jämlig ställning som möjligt med andra. För sådan positiv särbehandling måste det finnas en godtagbar grund som avses i 6 § 2 mom. i grundlagen och som måste stå i ett sakligt och nära samband med lagens syfte. (GrUU 56/2010 rd, s. 4, GrUU 44/2010 rd, s. 5–6). Den kommun som ansöker om understöd kan överväga att använda statsunderstödet för boenderådgivning på ett sätt som leder till positiv särbehandling. I princip kan det beroende på fall finnas en godtagbar grund enligt 6 § 2 mom. i grundlagen för detta, eftersom det bland annat i projekt som gäller förebyggande av bostadslöshet och i organisationernas verksamhet finns evidensbaserad och forskningsbaserad information om behovet av boenderådgivning för särskilda boendegrupper. Till exempel unga, personer med utländsk bakgrund, romer, rehabiliteringsklienter inom missbrukarvården och mentalvården samt fångar som frigges befinner sig i en sårbar ställning på bostadsmarknaden. Den reviderade europeiska sociala stadgan ålägger avtalsparterna att skydda i synnerhet personer med funktionsnedsättning, äldre personer och gästarbetare och deras familjer i frågor som gäller boendet (artikel 15, 19 och 23).

12.3 Offentliga förvaltningsuppgifter och anförtroendet av dem till andra än myndigheter

Enligt 3 § 2 mom. i den föreslagna lagen kan understödstagaren, det vill säga kommunen, producera boenderådgivningen själv eller med stöd av avtal skaffa den från någon annan tjänsteproducent. Understödet kan således täcka också kostnader för köpta tjänster. Boenderådgivning kan i praktiken skaffas av kommunala och allmännyttiga hyreshussamfund, bostadsrättsamfund, andra privata tjänsteproducenter eller organisationer. Boenderådgivningstjänster kan fortfarande produceras även av privaträttsliga aktörer i sin egen verksamhet. Eftersom boenderådgivning är ekonomiskt lönsam för till exempel privaträttsliga hyreshussamfund, beräknas det att dessa i fortsättningen kommer att erbjuda boenderådgivning för sina boende. I lagen föreskrivs endast om hurdan boenderådgivning kommunen kan beviljas statsunderstöd för och hurdana kostnader understödet kan täcka.

Enligt 124 § i grundlagen kan offentliga förvaltningsuppgifter anförtros andra än myndigheter endast genom lag eller med stöd av lag, om det behövs för en ändamålsenlig skötsel av uppgifterna och det inte äventyrar de grundläggande fri- och rättigheterna, rättssäkerheten eller andra krav på god förvaltning. Uppgifter som innebär betydande utövning av offentlig makt får dock ges endast myndigheter. För bedömning av propositionens grundlagsenlighet ska det fastställas om den boenderådgivning som är föremål för understöd är en offentlig förvaltningsuppgift, om den innebär betydande utövning av offentlig makt och om den kan anförtros någon annan än en myndighet.

Enligt förarbetena till grundlagen används begreppet offentliga förvaltningsuppgifter i en relativt vidsträckt bemärkelse, så att det omfattar uppgifter som hänför sig till exempel till verkställigheten av lagar samt beslutsfattande om enskilda personers och sammanslutningars rättigheter, skyldigheter och förmåner (RP 1/1998 rd, s. 179). Med stöd av förarbetena till grundlagen eller grundlagsutskottets praxis kan inte alltid entydigt tolkas när uppgifter ska bedömas som sådana

offentliga förvaltningsuppgifter som avses i grundlagen och hurdan verksamhet som faller utanför tillämpningsområdet. Osäkerheten i tolkningen ökar ju längre bort från kärnområdet för utövning av offentlig makt uppdraget är.

Med boenderådgivning hänvisas i olika sammanhang till omfattande rådgivning och vägledning som är avsedd för olika slags boendegrupper och som tillhandahålls av olika aktörer. Detta sträcker sig från det boendesociala arbetet inom socialservicen till de riksomfattande organisationernas telefonrådgivningstjänster. De vanligaste frågorna i boenderådgivning som stöds via den statliga Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet har hittills gällt hyresförhållanden, såsom hyresbetalning och hyresskulder. Förebyggandet av problem i boendet, tryggheten av hyresbetalningen och de inbördes kontakterna ligger i både hyresvärdens och hyresgästens intresse, och de kan också betraktas som en del av den normala bostadsuthyrningsverksamheten. Även om rådgivningen har en betydande inverkan på den boendes vardag och termen boenderådgivning används om den, är det klart att det till exempel inte är fråga om en offentlig förvaltningsuppgift om en privat hyresvärd producerar boenderådgivning för sina egna boende. Boenderådgivning som tillhandahålls av privaträttsliga aktörer har inte heller behandlats som en offentlig förvaltningsuppgift enbart på den grunden att den delvis finansieras med offentliga medel eller statsunderstöd.

Stödet enligt denna proposition riktas till förebyggande personlig rådgivning för boende och till utveckling av rådgivningstjänster på kommunnivå. Närmare uppgifter om de serviceinnehåll som stödet riktas till framgår av 4 § 2 mom. i den föreslagna lagen. Enligt bestämmelsen kan personlig boenderådgivning omfatta förebyggande parallell rådgivning. Behovet av rådgivning anknyter oftast till ekonomiska problem, störningar i boendet och problem med underhållet av bostaden.

När det gäller lagstadgade rådgivningstjänster har grundlagsutskottet behandlat bedömningar av om det är fråga om en offentlig förvaltningsuppgift och om den kan anförtros andra än myndigheter. Exempelvis har biträdande telefonservice enligt fordonsskattelagen samt adoptionsrådgivning ansetts vara offentliga förvaltningsuppgifter. Enligt 56 § 3 mom. i fordonsskattelagen (1281/2003) avses med rådgivande telefonservice förmedling av information till skattskyldiga om innehållet i lagstiftningen och anvisningarna om fordonsskatt, lämnande av uppgifter som gäller beskattningen av fordon ur trafik- och transportregistret samt mottagande av de skattskyldigas deklARATIONER, registrering av dem och vidarebefordran av dem till skattemyndigheten. Den rådgivande telefonservicen innebär inte utövning av beslutandemakt i fråga om beskattning och det handlar alltså inte om utövning av offentlig makt. Rådgivningen är trots sin handledande funktion dock en offentlig förvaltningsuppgift, eftersom 8 § i förvaltningslagen föreskriver att rådgivning hör till myndigheternas lagstadgade uppgifter. (GrUU 11/2006 rd, s. 2) Inom ramen för adoptionsrådgivning utreds och bedöms adoptionssökandenas förhållanden och deras lämplighet som adoptivföräldrar och vid behov sköts placeringen av barnet hos dem (RP 47/2011 rd, s. 93 och GrUU 15/2011 rd, s. 5). Å andra sidan har till exempel skaffandet av tjänster inom det uppsökande ungdomsarbetet enligt ungdomslagen inte ansetts innebära överflyttande av en offentlig förvaltningsuppgift till annan än en myndighet om vilket föreskrivs i grundlagens 124 § (RP 1/2010 rd, s. 25). Frågan har dock inte bedömts separat i grundlagsutskottets utlåtanden om ungdomslagen (GrUU 25/2010 rd och GrUU 42/2016 rd). Grundlagsutskottet har nyligen bedömt förhållandet mellan det statligt stödda boendet och den offentliga förvaltningsuppgift som avses i 124 § i grundlagen och ansett att val av boende i bostadsrättshus är en offentlig förvaltningsuppgift (GrUU 5/2021 rd, s. 5–6). Även rättshjälps- och intressebevakningstjänsterna har utöver faktisk förvaltningsverksamhet också drag av offentliga förvaltningsuppgifter, trots att de också fokuserar på aspekter som gäller enskilda intressen och näringsverksamhet. Rättshjälps- och intressebevakningstjänster kan bedrivas som näringsverksamhet. I den uppgift som grundlagsutskottet bedömde var det dock fråga om en lagstadgad serviceuppgift som ska ordnas

RP 129/2022 rd

av myndigheterna och som enligt utskottet också kan karakteriseras som faktisk förvaltningsverksamhet. (GrUU 16/2016 rd, s. 2)

I den föreslagna lagen föreskrivs inte ansvar för myndigheterna att ordna boenderådgivning, utan om understöd som beviljas kommunerna för att utveckla boenderådgivningen och förbättra tillgången till den. Det är fortfarande fråga om en uppgift som kommunen i enlighet med 7 § 1 mom. i kommunallagen har åtagit sig med stöd av självstyrelsen. På så sätt avviker lagen från de exempel ovan.

Boenderådgivning som understöds ska inte inbegripa beslutsfattande om de boendes rättigheter och skyldigheter och skulle därmed inte utgöra utövning av offentlig makt. Rådgivningen förutsätter till exempel inte en kundrelation inom socialväsendet eller i kommunens hyreshussamfund. Vid behov hänvisas den boende från boenderådgivning till andra eventuella lagstadgade tjänster som han eller hon behöver, såsom socialservice. Dessutom är boenderådgivning som understöds varken till innehåll eller verkningar en juridisk rådgivningstjänst som är nära kopplad till den boendes lagstadgade rättigheter och skyldigheter, i likhet med till exempel telefonrådgivning i beskattningsfrågor. Särskilt i en helhet av boenderådgivningstjänster som myndigheterna själva producerar kan det dock för närvarande finnas drag av faktisk förvaltningsverksamhet, i synnerhet som den i många kommuner har tillhandahållits i samband med socialservice. Socialservicen ska dock avgränsas så att den blir en annan myndighets uppgift.

På de grunder som anförts ovan ska boenderådgivning som understöds inte enligt den föreslagna lagen betraktas som en offentlig förvaltningsuppgift och därför ingår inga bestämmelser om överföring av offentliga förvaltningsuppgifter på andra än myndigheter i propositionen. Vid prövningen har man också beaktat att den reglering som ingår i propositionen inte ska tillämpas i alla kommuner, utan i de kommuner som ansöker om statsunderstöd.

Eftersom boenderådgivning således inte betraktas som en offentlig förvaltningsuppgift, behöver överlåtandet av den till någon annan än en myndighet inte bedömas mot bakgrund av förutsättningarna för ändamålsenlighet och rättssäkerhet i 124 § i grundlagen. Beträffande dessa förutsättningar kan dock följande konstateras.

Med beaktande av sakkunskapen om boenderådgivning inom den privata och tredje sektorn och det faktum att vissa kommuner redan nu samarbetar med bland annat organisationer inom boenderådgivning finns det inget hinder för det krav på ändamålsenlighet som avses i 124 § i grundlagen. Betydelsefullt ur detta perspektiv är den etablerade sakkunskapen hos dem som tillhandahåller boenderådgivning (GrUU 29/2013 rd, s. 2, GrUU 37/2010 rd, s. 5/I och GrUU 15/2019 rd, s. 3) och aspekter som hänför sig till en effektiv organisering av rådgivningstjänsterna (GrUU 3/2009 rd, s. 4/II, GrUU 11/2006 rd, s. 2–3). Inom boenderådgivningen är det inte heller fråga om betydande utövning av offentlig makt, vilket skulle vara ett hinder för att den anförtros andra än myndigheter.

Enligt förarbetena till grundlagen gäller kraven på rättssäkerhet och god förvaltning framför allt beslutsfattande i samband med en offentlig förvaltningsuppgift (RP 1/1998 rd, s. 179), vilket boenderådgivning som understöds med stöd av den föreslagna lagen inte inbegriper. I sin tolkningspraxis har grundlagsutskottet ansett att det för att kraven på rättssäkerhet och god förvaltning ska anses vara uppfyllda i den bemärkelse som avses i 124 § i grundlagen krävs att ärendena behandlas i enlighet med de allmänna förvaltningslagarna och att de som behandlar ärendena handlar under tjänsteansvar (bland andra GrUU 33/2004 rd, s. 7/II, GrUU 46/2002 rd, s. 10 och GrUU 5/2021 rd, s. 7). Det är inte nödvändigt att på grund av 124 § i grundlagen hänvisa till de allmänna förvaltningslagarna, eftersom de allmänna förvaltningslagarna tillämpas med stöd av de i dem ingående bestämmelserna om tillämpningsområde, definition på myndighet

RP 129/2022 rd

eller enskildas skyldighet att ge språklig service också på enskilda när de utför ett offentligt förvaltningsuppdrag. Däremot ska bestämmelser om tjänsteansvar utfärdas särskilt (GrUU 42/2005 rd, s. 3/II, GrUU 5/2021 rd, s. 7).

Som helhet är syftet med den föreslagna lagen att stödja självständigt boende och förbättra tillgången till, omfattningen av och kvaliteten på boenderådgivning. Med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna är de föreslagna bestämmelserna godtagbara, i sista hand med tanke på det allmännas uppgift att främja rätten till bostad. På de grunder som anges ovan kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Regeringen anser det dock önskvärt att grundlagsutskottet ger ett utlåtande i frågan.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lag

om stöd för boenderådgivning till kommunerna 2023–2027

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Lagens syfte

Syftet med denna lag är att uppmuntra kommunerna att förbättra tillgången till boenderådgivning för alla sina invånare oberoende av grunden för besittningen av bostaden. Genom boenderådgivning förebyggs problem med boendet och tryggas kontinuiteten i boendet.

2 §

Tillämpningsområde och förhållande till annan lagstiftning

Denna lag innehåller bestämmelser om statsunderstöd för boenderådgivning. På understöden tillämpas dessutom statsunderstödslagen (688/2001), om inte något annat föreskrivs i denna lag.

Med stöd av denna lag beviljas inte understöd för sådana tjänster som med stöd av lag ska skötas av en myndighet, om inte något annat föreskrivs i denna lag.

3 §

Understöd för boenderådgivning

Kommuner och samkommuner kan beviljas understöd för produktion, utvidgning och utveckling av boenderådgivning.

Understödstagaren kan själv producera boenderådgivningen eller med stöd av avtal skaffa den från någon annan tjänsteproducent. Bestämmelser om kommunens skyldighet att främja hälsa och välfärd i samarbete med välfärdsområdet och andra offentliga aktörer, privata företag och allmännyttiga samfund finns i lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021).

Boenderådgivning som understöds ska

1) gälla alla boende oberoende av om bostaden ägs av en privat eller offentlig aktör och på vilken grund den boende förfogar över bostaden,

2) vara avgiftsfri för den boende.

Trots bestämmelserna i 3 mom. 1 punkten kan understöd beviljas för en utvidgning av boenderådgivningen så att den gäller olika grunder för besittning av en bostad eller för produktion och utveckling av boenderådgivningen för behoven bland särskilda grupper av boende.

4 §

Godtagbara kostnader

RP 129/2022 rd

Inom ramen för statsbudgeten beviljas understöd för boenderådgivning till högst 80 procent av de godtagbara och skäligena kostnaderna för produktion, utvidgning eller utveckling av boenderådgivningen.

Kostnaderna kan godkännas, om de är orsakade av

- 1) ekonomisk rådgivning som gäller boende,
- 2) rådgivning som gäller störningar i boendet,
- 3) rådgivning som gäller bostadens underhåll,
- 4) annan än i punkterna 1–3 avsedd rådgivning som gäller tryggnad av boende,
- 5) hänvisning av en boende till andra tjänster, samt
- 6) planering och annan utveckling av boenderådgivning.

Närmare bestämmelser om de godtagbara kostnaderna får utfärdas genom förordning av statsrådet.

5 §

Omständigheter som ska beaktas vid beviljande av understöd

Vid beviljande av understöd som avses i denna lag ska hänsyn tas till situationen när det gäller bostadslöshet och vräkning samt särskilda grupper av boende i den kommun som ansöker om understöd. Dessutom kan andra omständigheter som inverkar på behovet av understöd beaktas.

Understöd beviljas i första hand för utveckling eller produktion av en ny boenderådgivningstjänst samt för utveckling eller utvidgning av en befintlig boenderådgivningstjänst.

Understöd kan inte beviljas om den som ansöker om understöd har beviljats annat understöd för samma kostnader.

6 §

Ansökan om understöd

Understöd som avses i denna lag söks skriftligen hos statsbidragsmyndigheten.

Till ansökan ska fogas

- 1) innehållet i och genomförandeplanen för den boenderådgivning som ska understödjas,
- 2) en uppskattning av kostnaderna för genomförandet av den boenderådgivning som ska understödjas, samt
- 3) uppgifter om situationen när det gäller bostadslöshet och vräkning i kommunen eller samkommunen och om särskilda grupper av boende samt andra motiveringar till behovet av understöd.

Innan statsbidragsmyndigheten fattar beslut om understöd ska den ordna samråd med den kommun eller samkommun som ansöker om understöd där de frågor enligt 2 mom. som gäller ansökan behandlas. Samråd behöver dock inte ordnas, om understöd söks för en fortsättning på samma projekt för vilket samråd har ordnats i samband med den första ansökan.

Närmare bestämmelser om innehållet i ansökan och om ordnandet av samråd enligt 3 mom. får utfärdas genom förordning av statsrådet.

7 §

Ändringssökande

Omprövning av ett beslut som statsbidragsmyndigheten fattat med stöd av denna lag får begäras. Bestämmelser om begäran om omprövning finns i förvaltningslagen (434/2003).

Bestämmelser om sökande av ändring i förvaltningsdomstol finns i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019).

8 §

Myndigheternas uppgifter

Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet är statsbidragsmyndighet i fråga om understöd som avses i denna lag.

Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet stöder kommunerna i utvecklingen av boenderådgivningen och följer upp tillgången till och sätten att ordna rådgivningen. Utöver vad som i 14 § i statsunderstödslagen föreskrivs om statsunderstödstagarens skyldighet att lämna uppgifter, ska understödstagaren lämna Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet tillräckliga uppgifter om den boenderådgivning som finns tillgänglig inom dess område.

Miljöministeriet följer verkställigheten av lagen och svarar för utvärderingen av hur lagen fungerar.

Närmare bestämmelser om innehållet i och formen för de uppgifter enligt 2 mom. som ska lämnas får utfärdas genom förordning av statsrådet.

9 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 och gäller till och med den 31 december 2027.

Helsingfors den 8 september 2022

Statsminister

Sanna Marin

Miljö- och klimatminister Maria Ohisalo